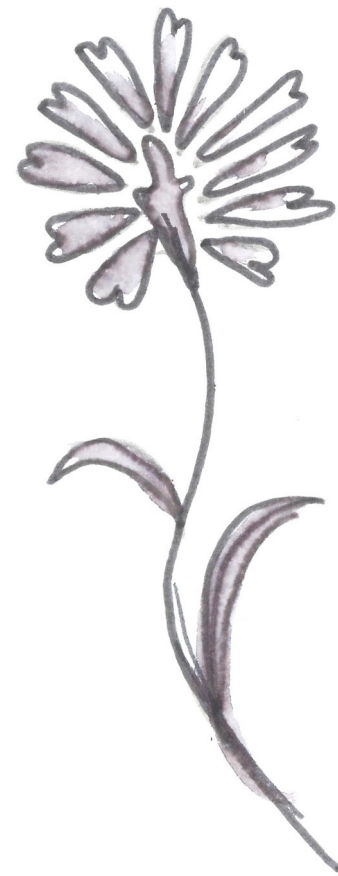

ZGODBE IZ
ZGORNJESAVSKE
DOLINE:

ali kako premagati
strah in se podati
v neznano

ZGODBE IZ
ZGORNJESAVSKE
DOLINE:

ali kako premagati
strah in se podati
v neznano

Zgodbe iz Zgornjesavske doline:
ali kako premagati strah in se podati v neznano

Založila: Občinska knjižnica Jesenice
Trg Toneta Čufarja 4, 4270 Jesenice
Za založnika: Nataša Kokošinek, direktorica
Uredila: Nina Jamar
Ilustracije: Laura Koder
Lektoriranje: Veronika Osredkar, prof.
Oblikovanje: Rosje

Vsem, ki pripovedujete zgodbe.

Na sprednji in zadnji strani ovitka: Prospekt o Kranjski Gori
Notranja stran ovitka: Kranjska Gora, Razor in Prisojnik, foto Fran Pavlin
(fototeka Gornjesavskega muzeja Jesenice, hrani fototeka Gornjesavskega muzeja Jesenice)

December, 2025

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici
v Ljubljani
COBISS.SI-ID 261972483
ISBN 978-961-94345-4-3 (PDF)

KAZALO

UVOD	7
ZGODBE IZ ZGORNJESAVSKE DOLINE	10
Kraji iz zgodb	12
Rateče	14
Podkoren	14
Kranjska Gora	15
Gozd - Martuljek	16
Dovje-Mojstrana	17
Radovna	19
Junaki iz zgodb	20
Anja Panja	20
Bedanec	21
Kekec	25
Pehta	30
Prisank	33
Pripovedovalci in literarni poustvarjalci	35
Pripovedovalci	35
Peter Jakelj	35
Marica Globočnik	38
Marsel Gomboc	40
Literarni poustvarjalci	42
Josip Vandot	42
Mirko Kunčič	45
France Voga	46
Metka Kern Trček	48
Špela Oblak	48

Anže Svrzikapa	49
Lea Svrzikapa	50
PRIPOVEDNO IZROČILO MARICE GLOBOČNIK	51
Marica Globočnik	51
Zgodba o nastanku Borovške vasi	54
Običaji v Kranjski Gori	57
Parkeljni v Borovški vasi	61
Divja jaga v Borovški vasi	62
Pehta	67
Pehtina zgodba o Kekcu	74
Kekec in Bedanec	76
Storica o fičfiričih	82
Coprnica Anja Panja	87
Ciganova jetra	91
O tistem, ki je na britofu orehe tolkel	92
O kovaču, ki je strašno preklinjal	94
O treh bratih	95
Muševa jajca	98
O čifci	100
ZAKLJUČEK	103
SLOVARČEK NAREČNIH IZRAZOV	104
VIRI IN LITERATURA	106
FOTOGRAFIJE	108

UVOD

Feri Lainšček je v enem izmed svojih intervjujev dejal: »*Prepričan sem, da so ravno zgodbe tiste, ki so vzpostavile civilizacijo.*«

Publikacija je nastala ob delu, povezanim z domoznansko dejavnostjo v Občinski knjižnici Jesenice. Leta 2008 smo začeli z zbiranjem pripovednega izročila pri gospe Marici Globočnik (teti Pehti) v Kranjski Gori. Leta 2024 pa smo se pripovednega izročila Zgornjesavske doline, zaradi nekaj okroglih obletnic, lotili širše in pripravili razstavo Zgodbe iz Zgornjesavske doline. V tem letu je namreč minilo 140 let od rojstva in 80 let od smrti Josipa Vandota (1884-1944), 100 let od objave trilogije Kekčevih zgodb (1924) ter 40 let od smrti Mirka Kunčiča (1899-1984). Publikacija, ki je pred vami, predstavlja zapis zbranega gradiva ob razstavi. Pri pripravi gradiva za razstavo in publikacijo smo se seveda v prvi vrsti oprli na gradivo, ki ga hranimo na domoznanskem oddelku Občinske knjižnice Jesenice. Ob tem bi posebej poudarili, da hranimo tudi Kekca na volčji sledi in Kekca na hudi poti v japonščini. Za prevod Kekca v japonščino je zaslužen gospod Ivan Godler, doktor robotike, ki že več kot trideset let živi na Japonskem. Za dar se najlepše zahvaljujemo njemu in gospe Anki Polajnar iz Osrednje humanistične knjižnice Filozofske fakultete v Ljubljani.

Publikacija je razdeljena na dva dela. Prvi del smo naslovili Zgodbe iz Zgornjesavske doline, drugi del pa Pripovedno izročilo Marice Globočnik. V prvem delu se dotaknemo pripovedi iz posameznih krajev Zgornjesavske doline (Rateče, Podkoren, Kranjska Gora, Gozd - Martuljek, Dovje-Mojstrana, Radovna). Dotaknemo pa se tudi junakov, ki so del pripovednega izročila Zgornjesavske doline (Anja Panja, Bedanec, Kekec, Pehta, Prisank). Junakov in zgodb je še veliko več, tema je zelo obsežna, zato bi z njenim raziskovanjem veljalo nadaljevati. Zaključujemo pa s pripovedovalci in literarnimi poustvarjalci iz Zgornjesavske doline (Peter Jakelj, Marica Globočnik, Marsel Gomboc, Josip Vandot, Mirko Kunčič, France Voga, Metka Kern Trček, Špela Oblak, Anže in Lea Svrzikapa).

Podatke o pripovedovalcih in literarnih poustvarjalcih iz Zgornjesavske doline najdete tudi na Obrazih slovenskih pokrajin (www.obrazislovenskihpokrajin.si), domoznanskem portalu, ki ga soustvarjamo slovenske splošne knjižnice. V drugem delu pa so zapisane zgodbe, ki nam jih je, ko smo jo leta 2008 obiskovali, povedala Marica Globočnik (teta Pehta). Zgodbe, ki nam jih je povedala, v avdio in video obliki najdete na domoznanskem portalu Kamra (www.kamra.si). Zapisali smo jih v knjižnem jeziku, ohranili pa smo narečne izraze. Zaradi lažjega razumevanja smo na koncu dodali tudi slovarček narečnih izrazov. V narečju pa jih lahko slišite na Kamri. Tako odločitev smo sprejeli zato, da so pravljice, kljub narečnim izrazom, razumljive čim širšemu krogu bralstva. Imeli smo srečo, da je gospa Marica Globočnik besedila tudi prebrala in se strinjala z njihovim zapisom. Zgodbe so namenjene odraslim, namenjene pa so zavedanju, da težke trenutke v življenju preživljamo vsi, zato si moramo med seboj pomagati. Čeprav se bodo ob branju nekatere zgodbe zdele strašljive, ne pozabite, da se je teta Pehta, ko jih je pripovedovala, zelo zabavala. To pa se je preneslo tudi na tiste, ki so imeli poseben privilegij, da jim jih je pripovedovala.

Še nekaj besed o literaturi na temo pripovednega izročila Zgornjesavske doline, ki ni vsa dostopna na policah Občinske knjižnice Jesenice, daje pa nadaljnje usmeritve za raziskovalno delo. S slovenskim ljudskim pripovednim izročilom so se ali se še vedno veliko raziskovalno ukvarjajo dr. Milena Mileva Blažič, Irena Cerar, mag. Špela Frlic, dr. Barbara Ivančič Kutin, dr. Monika Kropej Telban, mag. Anja Štefan, dr. Barbara Zorman. Nekatere izmed njih lahko slišite slovensko ljudsko pripovedno izročilo tudi pripovedovati. Na Filozofski in Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani je na to temo nastalo tudi nekaj diplomskih in magistrskih del. Z Josipom Vandotom in pripovedmi o Kekcu sta se raziskovalno ukvarjala dr. Milan Hladnik in dr. Barbara Zorman, z Mirkom Kunčičem pa dr. Igor Saksida. Z likom tete Pehte in pripovednim izročilom Kranjske Gore se ukvarjata tudi Špela Smolej Milat in Neli Štular iz Gornjesavskega muzeja Jesenice. Ob raziskovalnem delu in pripovedovanju pa ne smemo pozabiti na vse ilustratorje, filmske režiserje, igralce, glasbenike, ki so prav tako zelo pomembno prispevali k prepoznavnosti junakov, ki so del naših življenj. Verjetno ni Slovenca, ki še ne bi slišal za Kekca in Pehto.

Ob koncu uvoda pa še zahvala vsem, ki ste nam pri našem delu pomagali. Še posebej se zahvaljujemo Jožici Globočnik, Marici Globočnik, Marselu Gombocu, dr. Barbari Ivančič Kutin, Metki Kern Trček, Lauri Koder, Nataši Kokošinek, dr. Moniki Kropej Telban, Marjanci Lešer Kunčič, Špeli Oblak, Veroniki Osredkar, Špeli Smolej Milat, Anžetu Svrzikapa, Lei Svrzikapa, Cvetki Tropenauer Martinčič, Igorju Vandotu, Francetu Vogu. Ter še vsem ostalim neimenovanim, ki ste potrpežljivo odgovarjali na naša vprašanja.

Če kaj, nas pravljice naučijo, kako premagati strah, se podati v neznano, premagati težave in biti za to bogato nagrajen. Kar pa je neverjetna popotnica za spopadanje z vsem, kar nam prinaša življenje.

Nina Jamar

ZGODBE IZ ZGORNJESAVSKE DOLINE

V Občinski knjižnici med domoznanskim gradivom najdete tudi znamenite zgodbe in filme o Kekcu. Leta 1918 je v Zvončku izšla prva od znamenitih Kekčevih zgodb z naslovom Kekec na hudi poti. Leta 1922 je prav tako v Zvončku izšla druga Kekčeva zgodba z naslovom Kekec na volčji sledi. Leta 1924 pa je bila trilogija zaključena, saj je v Zvončku izšla še tretja knjiga z naslovom Kekec nad samotnim breznom. Pravljični motivi so pogosto povzeti iz ljudskega pripovedovanja. Vse filme o Kekcu (Kekec, 1951, Srečno, Kekec, 1963, in Kekčeve ukane, 1969) je režiral Jože Gale. Kekec, posnet leta 1951, je bil prvi slovenski film za otroke in tretji slovenski celovečerni film nasploh. Prvi celovečerni film je nastal po planinski pripovedki Kekec nad samotnim breznom, drugi pa po planinski pripovedki Kekec na volčji sledi. Kot navaja Zorman (2008), naj bi bil Kekec po mnenju Lojza Tršana iz Filmskega arhiva Republike Slovenije najbolj priljubljen slovenski film oziroma film, ki ga je videlo največ gledalcev. Obenem pa je tudi prvi slovenski film z mednarodno filmsko nagrado – zlatim levom v kategoriji mladinskih filmov na 16. Beneškem filmskem festivalu. Pečjak (2003) tudi navaja, da za prvi film o Kekcu (1951) lahko trdimo, da je bil kljub vsemu režiser Jože Gale umetniško močnejši kot avtor literarnega dela. Zgodbe o Kekcu je rada otrokom in odraslim pripovedovala tudi Marica Globočnik, imenovana tudi teta Pehta. Povedal ji jih je oče, izjemen pripovedovalec Peter Jakelj — Smerinjekov. Prav on naj bi zgodbe o Kekcu predal Josipu Vandotu. Zgodbe, ki jih je pripovedovala Marica Globočnik, smo v Občinski knjižnici Jesenice tudi posneli in predstavili na domoznanskem portalu slovenskih splošnih knjižnic Kamra (Jamar, 2012).

Med domoznanskim gradivom v Občinski knjižnici Jesenice najdemo tudi Triglavske pravljice Mirka Kunčiča. Prvi zvezek je bil izdan leta 1940, drugi in tretji leta 1944. Vsi trije zvezki so bili ponatisnjeni leta 1994 in 1995 pri založbi Magnolija. Ilustratorja sta bila Stane Kumar in Maksim Gaspari. Leta 2017 sta Triglavske pravljice Mirka Kunčiča priredila Metka Kern Trček in France Voga. Ilustrirala jih je Špela Oblak. Tradicijo Milka Kunčiča v Mojstrani in na Dovjem obujajo »Rajže po poteh triglavskih pravljič«, naj tematska pot

Gorenjske 2015.

Na koncu naj omenimo še Pavestice. V njih sta Anže in Lea Svrzikapa zbrala povesti iz Kranjske Gore, Podkorena, Gozda - Martuljka, Rateč, Mojstrane, Dovjega in Radovne. Anžetova pokojna mama je zgodbe in pripovedke iz doline zapisovala v zvezke v dialektu, s pravilno »karenško« izgovorjavo. Nekaj teh sta pretipkala in združila s tistimi, ki se jih Anže spomni iz otroštva. Nastala je zbirka desetih povesti, ki jih je Lea Svrzikapa, akademska slikarka, pospremila s preprostimi ilustracijami, ki jih otroci lahko pobarvajo. Vsaki knjižici je priložen tudi paket barvic. Knjižica je prevedena tudi v angleški jezik. Knjižico je finančno podprla Občina Kranjska Gora, prejel jo je vsak vrtčevski otrok iz Zgornjesavske doline. Ena izmed povestic govori tudi o slikarju Gaspariju.

Če govorimo o zgodbah iz Zgornjesavske doline, je prav, da predstavimo nekaj krajev, ki so del nje. Nadaljevali bomo s predstavitvijo junakov iz zgodb. Najprej so opisani junaki iz Triglavskih pravljič. Nato pa junaki, ki so izbrani glede na slikanice, ki so izšle o Kekcu (Kekec in Bedanec, Kekec in Pehta, Kekec in Prisank). Dodali smo še Anjo Panjo iz pripovedne zakladnice Marice Globočnik. Anja Panja ima pomembno vlogo tudi v Vandotovi planinski pripovedi Kocljevo maščevanje. Zaključili bomo z ustvarjalci zgodb, tistimi, zaradi katerih so zgodbe iz Zgornjesavske doline postale del nas. Peter Jakelj - Smerinjekov, Josip Vandot in Marica Globočnik so k nam prinesli Pehto, Bedanca in Kekca. Triglavske pravljice je med nas prinesel Mirko Kunčič, ponovno pa so jih obudili France Voga, Metka Kern Trček in Špela Oblak.

Kraji iz zgodb

»Zgornjesavska dolina je alpska dolina, po kateri teče Sava Dolinka. V dolini so naselja: Moste, Potoki, Blejska Dobrava, Lipce, Koroška Bela, Slovenski Javornik, Javorniški Rovt, Podkočna, Kočna, Jesenice, Prihodi, Planina pod Golico, Plavški Rovt, Dovje, Mojstrana, Belca, Srednji vrh, Gozd - Martuljek, Kranjska Gora, Rateče in Podkoren. Dolina se začne pri razvodju v Ratečah (870 m) in konča pri Mostah (560 m). Je naravna geografska meja med Julijskimi Alpami in Karavankami. Nastala je na osnovi tektonskega preloma, ki poteka po sredi doline. Kasnejše geomorfološke oblike doline so v največji meri posledica delovanja rek in ledenikov. Z obeh pogorij se v dolino priključujejo številne druge manjše alpske doline. Večina teh čudovitih krajev predstavlja severni rob edinega slovenskega naravnega parka – Triglavskega naravnega parka.« (Redjko, 2018)

V krajih Zgornjesavske doline se – po pripovedovanju ljudi – včasih pojavi divja jaga. Takrat vas res lahko postane strah. Kako izgleda, kadar se pojavi divja jaga, sta opisala tudi Mirko Kunčič in Marica Globočnik.

»Komaj to reče, nekaj strahovito zabuči in zahrumi, kakor da bi sto peklenščkov mimo drvelo. Puške pokajo, gonjači kolnejo, psi lajajo, medvedi renčijo, volkovi zavijajo, mlade srne jokajo. Trop črnih postav jim primotovili nasproti, trop črnih postav, trop hrustov čokatih: bedanci, velikani, kragulježi, gorski možje. Bedancem se spačeni obrazi pol noro pol zvito režijo in tilniki se jim krivijo kot krvoločnim zverem. Velikani se kot binkoštni mlaji dvigajo visoko in se resno drže. Kragulježi rožljajo s prečudnimi kraguljčki okoli vratu in poskakujejo razigrano kot vranci od tal. Gorski možje so tako grozno kosmati, da jim še na koncu nosu trde ščetine v božji dan štrle. Oči se jim pod nizkim čelom kot steklene krogle vrte.« (Kunčič, 1994a)

»Zvečer, ko je možek s svojo ženco že legel spat, je bil pa zunaj en tak čuden nemir, en tak čuden veter, se je k dežju pripravljalo, da nista mogla počit pa jih je ena skrb gnala. Zaslišala sta tudi eno ropotanje zunaj, mož je vstal pa je šel pogledat, zakaj je danes tako

nemirno zunaj. Sta pa pogledala ven in nasproti, ravno pred durmi graščine, je ena črna kočija stala pa črne postave so okrog kočije letale. V kočijo pa sta bila vprežena dva konja, mož pa je rekel: »Urša, pojdi, pojdi! Boš še ti pogledala. Ali prav vidim? Ali vidim prav črne konje, se jim iz oči bliska pa z gobca plamen šviga? Joj, kaj pa je to? Kako pa se je to zgodilo?« Prestrašena sta ven gledala, eno culo zavito sta dva nesla, eden spredaj, eden zadaj, pa so na kočijo vrgli, potem sta pa gor na konja poskočila pa pognala in tista kočija v galop okrog hiše pa naprej po vrtovih. Mož pa žena nista upala ven iti, da bi videla, kaj je to. Hitro sta šla ležat in potem, ko sta žebrala, je mož rekel: »Tole, tole je pa nekaj čudnega. Ne vem, kaj bi to bilo. Bova zjutraj pobarala graščaka, kaj je to bilo.« (Ustni vir: Marica Globočnik, 2008)

Rateče

Josip Lavtižar je kot župnik leta 1896 prevzel župnijo v Ratečah, kjer je ostal do upokojitve. O izvoru imena Rateče je zapisal takole: »Ime Ráteče se najlažje razlaga iz besede raztéčje, ker je tukaj naravna meja med Kranjsko in Koroško ali med Savskim in Dravskim vodovjem.« O farni cerkvi Sv. Duha v Rátečah je zapisal; »Ljudska pravljica govori, da je nek gospodar iz Rožičeve hiše redil gosi. Gosi zmanjkajo, čez več časa pa pridejo nazaj, in se vsedejo na griček blizo hiš. Mož ima to kot opomin, naj postavi tukaj kak spomenik Bogu v čast. Res zida na tem kraju lepo Gotiško kapelo.« O ráteški cerkvi sv. Tomaža pa Lavtižar piše: »Omeniti moram, kakšno ustno izročilo je ohranjeno med ljudstvom iz časa turških napadov proti koncu 15. stoletja. Ko izvedo Rátečani, da se bliža sovražnik, skrbi jih zelo, kako bi rešili svojo cerkvico. Na misel jim pride čuden, skoraj otročji pripomoček. Zvežejo jo zunaj okrog in okrog z močno blagoslovljeno verigo. S tem so pokazali trdno zaupanje na božjo pomoč, zakaj Turčin se pač ni mogel bati tega strašila. Njemu ni dosti mar, ali je cerkev zvezana z verigo ali ne. In glej čudo! Turki niso šli po navadni poti mimo cerkve s svojimi mulami, ampak so po drugi strani prodirali na Koroško.« (Rpečnekova vučca, 1999)

Podkoren

Anže in Lea Svrzikapa (Svrzikapa, 2020) sta iz Podkorena ohranila kratko zgodbico o žalik ženah: »Pod Mucno goro smo imeli žalik žene. Te so hodile v vas po mleko na kmetijo pri Petrašu. Mleko so jim nastavljali na okno. Dokler so bili kmetje dobri do njih so bile tudi one s kmeti, svetovale so jim kdaj naj sejejo, žanjejo, vse okrog živali in kar se še pomembnega v življenju dogaja. Nekoč pa so jih hoteli malo pohecati in so jim na okno namesto mleka nastavili žganje. Takrat so se razjezile in odšle izpod Mucne gore. Nad vas pa so poklicale nesrečo in veliko stvari je šlo narobe.«

Kranjska Gora

Marica Globočnik, imenovana tudi teta Pehta, je o nastanku Kranjske Gore povedala takole: »To je zgodba o nastajanju Kranjske Gore. To je bilo pa v tistih zelo zelo davnih časih, ko je bil okoli in okoli gozd, po sredi sta pa tekli Sava in Pišnica precej skupaj; Pišnica je tekla po prodastem svetu, Sava pa bolj po ilovnatem svetu, po taki sivi ilovici. Ampak takrat je bila dolina, ni bilo nasuto, voda ni nasuvala in je bila dolina bolj globoka pa bolj ozka, tako da sta vodi precej skupaj tekli. Iz rateške strani, iz Planice priteče Sava, v Planici ponikne, potem skozi Zelence ven priteče in potem teče naprej. Pišnica pa tam v Pišnici izvira in tudi gre v pesek, usahne pa ne nobena. Včasih je vode v reki malo več, včasih malo manj, brez vode pa ni nikoli nobena. Pod Podkorenom je pa še Rojca izvirala. Pod vasjo, konec Kranjske Gore so se pa vse skupaj, Sava, Pišnica in Rojca, v Savo zlile. Naprej teče Sava. Koroške pastirje, ki so na koroški planini svojo živino pasli in prišli na poljano, kjer je bil prelaz, pa je mikalo, da bi šli še na tole stran pogledat, kaj je tukaj. Tukaj pa so v tistih davnih, davnih časih že bili pastirji. Na produ je bilo zaslediti, da tam že ljudje hodijo. Najprej so prišli s Koroške pastirji, da bi videli, kako je kaj na tej kranjski strani, če bi bil mogoče kakšen tak prostor, da bi tudi sem hodili past. No, potem so pa videli, da je in začeli počasi s čiščenjem gozda. Prišli so tudi že gozdarji in začeli s sekanjem, trebljenjem, začeli so delati čistine, da ni drevje raslo, da je rasla trava. Tako so počasi, počasi začeli s Koroške prvi pastirji in gozdarji leta in leta širiti to dolino, tudi vodo so speljali. Zelo veliko so morali delati, vse z rokami, da so dolino širili in Savo z zgornje strani na levo, Pišnico pa bolj na desno, da je ostala na tistem koncu, kjer je bil prod. Ko je kamen nosila za seboj in tudi poplavljala, je bil sam bel prod. V tistih davnih časih je en človek, ki je bil verjetno že en čas doma v teh krajih, začel premišljevati o tem, kako je kaj po svetu. Bil je radoveden, čez rame je dal, kar je imel, in šel po svetu. Malo je hodil z nogami, nemara so imeli že konje pa vozove, da se je pridružil. Pa je hodil, hodil, prav dolgo, tako da je prišel na španski dvor pred kraljico. Španska kraljica je bila pa zelo verna žena in se ji je sanjalo, da mora kapelico Mariji na čast na belem produ narediti. Potem so pa hodili tudi iz drugih krajev popotniki in so se tam na dvoru ustavljali pa je španska kraljica spraševala za beli prod, pa nihče ni vedel, kje bi bil. Ko pa je ta človek iz naših krajev prišel, ga je ravno tako vprašala, če ve, kje bi bil beli prod, pa je rekel: »To je

pa pri nas.« Pa je napisal, kam in kako, tako da je španska kraljica poslala svoje ljudi, da so res na belemrodu kapelico naredili. Najprej samo kapelico, potem je iz tiste kapelice nastala majhna cerkva in tako naprej. Tam je bilo že nekaj takih kolib iz smrekovih skorij, ki so jih naredili gozdarji, da so prenočevali v njih. Tukaj so se zadrževali bolj v poletnem času, tako kot tudi koroški pastirji, ampak pozimi so se pa najbrž spet umaknili. Čez čas pa so tudi po dolini gori iz drugih krajev prišli, tako da so se naseljevali iz vseh strani. In Beli prod so poimenovali tisti zaselek, saj je bil šele začetek, je bila šele kapelica pa skorjaste hišice. Več let je bilo tako, da se je ta del imenoval Pri Mariji na belemrodu. Potem so pa ljudje le začeli malo bolj sekati in delati že tudi njive, so pa začeli premišljevali, da bi bilo le dobro, da bi bili tudi čez zimo v teh krajih. Tam pri kapelici je bilo okoli zelo veliko borovcev. Ljudje so jih gledali in si mislili, tole bi bil pa zelo lep les, da ne bi imeli skorjastih hišic. Bi bilo dobro, če bi jih obtesali pa kaj bolj trdnega naredili. In tako so sekali, žagali, najbrž so imeli že žage, da so žagali, in so obtesali tramče in naredili take štirioglate hišice, tudi streha je bila štirioglata, v njih pa je bil samo en prostor. So imeli najbrž v njih eno ognjišče, kakšen pograd pa še malo prostora in tako so se počasi širili. Zdaj, ko so iz borovcev naredili hiše, so pa pomislili na to, da bi bilo lepo, če bi to vas poimenovali kako drugače, in so jo poimenovali Borovška vas. No, ime Beli prod se je kar nekako izgubilo, v zapisih je še in v ljudskem izročilu, ampak ime Borovška vas se je pa ohranilo do danes.« (Ustni vir: Marica Globočnik, 2008)

Gozd - Martuljek

Kraj, z današnjim uradnim imenom Gozd - Martuljek, se lokalno in starinsko imenuje Rúte. V Gozdu - Martuljku je doma pravljica o divjem kozlu, ki mu nihče več ne ve imena.

Josip Vandot je zapisal: »Povest o Martuljkovem planinskem kozlu sem slišal od pokojnega Janeza Omana, bistrega kmeta iz Rut, samouka, ki mu daleč okrog ni bilo enakega. Povest se je žal ohranila med ljudstvom samo še v odlomkih, celoto pa je že davno zabil čas. Martuljkov bajni divji kozel, imena mu nihče več ne ve, je daleko prekašal Zlatoroga po plemenitosti uma kakor po telesnih prednostih. Živel je na planoti Za Akom, velik in močan,

da je lahko rušil skalovje; bil je črn in je imel srebrne perutnice, da je letal od stene do stene kakor ogromen, pravljčni orel. Bil je zvest čuvaj svojih čred; ni ga mogla raniti nobena krogla nobenega lovca. Bil je prijatelj ljudem, če so ga pustili v miru; kar pristrčno in nežno je bilo njegovo prijateljstvo z nekim mladeničem, ki ga je pognala v gore nesrečna, divje strastna ljubezen do lepega dekleta. Mladenič je postal čarodej, živel je z divjimi kozami in se je zvezal v najtesnejšem prijateljstvu s krilatim divjim kozlom. Ta ga je nosil na svojem orjaškem hrbtu, kamor koli si je želel. Ljudje so ju večkrat opazovali, ko sta v jasnih mesečnih nočeh letela nad Dolino proti Dobráču; tam sta se spustila na tla, ker je nesrečni, krasni mož imel tu ljubico, žal, čarovnico.« (Vandot, 1941)

Dovje-Mojstrana

»Dóvje, prelepa planinska vas! Čudežno pero sem iskal, v rožnato barvo jutranje zarje sem ga hotel pomočiti, verno sem hotel posneti tvojo podobo –
Otok tihega upanja spomladi,
kraljico rdečih nageljnov sredi poletnih juter,
šotor božajočega miru jeseni,
nevosto snežne beline sredi zimskih noči.
Pa je jutranja zarja daleč in moje pero zarjavelo in moja roka okorna. Komaj medel odsev tvoje lepote sem vrgel na hrapavi papir.
Kako je že biló?« (Kunčič, 1994b)

V Mojstrani so doma »Rajže po poteh triglavskih pravljič«, naj tematska pot Gorenjske 2015. Gre za gledališko predstavo v naravi, kjer na poti iz Mojstrane na Dovje srečujete vaške posebneže, domačine in bajeslovna bitja. Z njihovo pomočjo spoznavate stare šege in navade, domislice, pogovore in vraže. Eno izmed pravljčnih pravil Pravljičarja Bukovnika je, da naj vsi udeleženci uživajo v lepotah Dovjega in Mojstrane in se počutijo kot otroci ter se v pravljice vživijo do te mere, da sami postanejo del njih. Del pravljčnih poti so tudi poslikave (osem na Dovjem in štiri v Mojstrani), ki so delo akademske slikarke, domačinke Špele Oblak. Poslikave prikazujejo zgodbe triglavskih pravljič. V »Rajžah po

poteh triglavskih pravljic« sta sicer omenjeni le dve pravljici, naslikani na poslikavah. Tematsko pot je zasnoval Marsel Gomboc (Pravljicar Bukovnik), glasbenik in gledališčnik iz Mojstrane, po tretji knjigi Triglavskih pravljic Mirka Kunčiča. Nastala je po predstavi z naslovom Skrivnost Bvaščeve jame iz leta 1999. Ena prvih predstav je bila odigrana ob zaključku Kekčevih dni leta 2003. Torej pred približno dvajsetimi leti. Ime in vsebina »Rajž po poteh triglavskih pravljic« so avtorsko zaščiteni in vpisani v register Avtorske agencije za Slovenijo. Marjanca Lešer, še živeča hči Mirka Kunčiča, je Marselu Gombocu namreč dovolila uporabo očetovih zapiskov, tekstov in knjig ter dramatizacijo za gledališki oder in pravljичno pot. V okoli 400 predstavah je sodelovalo več kot 50 igralcev Dovškega odra, nekateri med njimi v več različnih vlogah. Kar nekaj članov se ponaša z Linhartovimi priznanji za dosežke na gledališkem področju. Triglavski pravljicarji so nastopili tudi pred zaslužnim papežem Benediktom XVI. v Vatikanu leta 2016. V izvirnih kostumih so zbujali veliko pozornosti tudi na nekaj drugih gostovanjih. Najlepše pa pravljice zazvenijo v domačih krajih (Gomboc, 2024).

Irena Cerar (Cerar Drašler, 2004) je »Rajže po poteh triglavskih pravljic« opisala takole: *»Pot triglavskih pravljic oziroma po krajih, kjer spi velikan. V Mojstrani se pot začne z ogledom znamenite Šmercove gostilne, v kateri so se nekoč zbirali prvi raziskovalci naših gora. Nemški pesnik Rudolf Baumbach naj bi v njej napisal znamenito pesnitev o Zlatorogu. Naselje zapustimo čez Požgančev most, kjer nam Bukovnik pove zanimivo, pa tudi majčkeno srhljivo zgodbo o ukletih črnih mačkah. Ti so nekoč zasledovali mladeniča, ko se je tod vračal domov. Nadaljujemo proti planinski vasi Dovje, pot je posejana s čudovitimi razgledi in zgodbami, ki nam jih pripoveduje vodnik. Pri dovški cerkvi izvemo legendo o njenem nenavadnem nastanku, nato pa se skozi vas sprehodimo h Katr', kjer se od pravljичnih junakov poslovimo.«* Ob zapisu Irene Cerar naj dodamo, da nas je pravljicar Bukovnik opomnil, da se »Rajže po poteh triglavskih pravljic« končajo zelo različno, najpogosteje na koncu vasi Dovje, na tako imenovanem Golobovem dvorišču. Večkrat pa udeleženci pravljичno doživetje združijo tudi z ogledom Slovenskega planinskega muzeja v Mojstrani. To velja tako za odrasle kot otroke.

Na »Rajžah po poteh triglavskih pravljic« lahko prisluhnete tudi zgodbi o Zakletih mačkah na Požgáncevem mostu. Mirko Kunčič je zgodbo končal takole (Kunčič, 1994b): *»Zdaj sem jim pa menda že utekel, črnuhom nemarnim! si je mislil. In je spet kradoma pogledal nazaj. A glej: črnih mačkov, z žarečimi očmi, zavihanimi repi in nasršeno dlako je kakor listja in trave gomazelo za njim. Vsa cesta jih je bila polna. Lákotov Jaka je prebledel kakor omužen hlod in zobje so mu zašklepetali kakor škarje v rokah mojstra brivca. Nič več premišljeval, kaj bi in kako. Kar na hitrco si je spet nabrusil podplate in se spustil v tek. Ves trd od groze je privihral domov. Še toliko časa ni imel, siromak, da bi odprl vežne duri in domačim voščil dober večer. Kar ob zapahnjene duri je butnil, s tako močjo butnil, da so se preklala na dvoje, sam pa je telebnil po tleh, kakor je bil dolg in širok. Kakor pomaranča debela buška se mu je naredila na čelu. Tamkaj, kjer bi bil moral mimo Požgánčovega znamenja gredoč napraviti križ. In še nogo si je izvil v gležnju. Tisto, ki je bil z njo črnega mačka brcnil v vodo ... Z novim mostom so zakleti mački izginili. Nihče več jih ni videl.«*

Radovna

Iz Radovne je znana zgodba z naslovom Enega belega gamsa (Svrzikapa, 2020): *»Kralj Aleksander je zelo rad prišel na Gorenjsko. Še posebej rad je prišel v Radovno. Nekega dne leta 1933 ali 1934 je bil kralj Aleksander na lovu. Tistega dne je ustrelil belega gamsa. O tem so že od nekdaj pravili, da kdor ga ustrelji, je zadnja stvar, ki jo je ustrelil. Te legende okrog belega gamsa so bile poznane tudi kralju Aleksandru, zato je bil tistega dne kar precej slabe volje. Nedolgo zatem so ga v Franciji ustrelili.«*

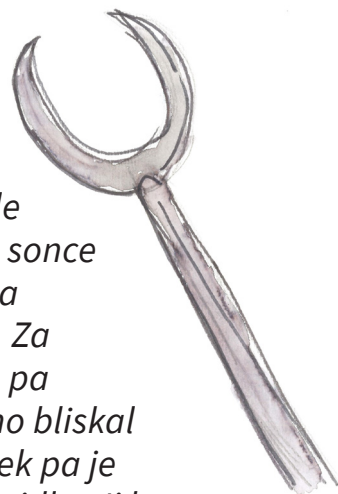

Junaki iz zgodb

V prvem zvezku Triglavskih pravljic (Kunčič, 1994a) je zapisano, kdo vse so prebivalci oziroma junaki Zgornjesavske doline. »Najprej so si te kraje izbrali za svoje bivališče velikani. To so ti bili robavsi! Kar tako, za šalo in kratek čas so valili velikanske skale sem in tja in predstavljali gore po mili volji. Tako so tudi najvišji vrh Triglav privarili tja, kjer stoji še danes. Ko so si lepo uredili svoj dom, so povabili v goste bližnje in daljne sorodnike: bele žene, vešče, kvátrnice, tórklje, pehtra babe, žarkžene, zelene škrate, škómpnike, gorske možé, kragulježe, čateže, bedance in še trop drugih prikazni in strahov: more, uroke, goreče kozle, bele konje, kače velikanke – kdo bi mogel obdržati v spominu vso to peklenko in nepeklenko družino! Tri dni so rajali in prepevali, četrtega dne pa so poiskali vsak svoje ležišče v samotnih votlinah in soteskah.«

Anja Panja

»In ko sta prišla na rob spodnje planine, sta jo pa zagledala. Anja Panja je sedela na enem kamnu, veverice so pa na repkih sede le pred njo v krogu pa strašno zvesto so jo gledale. Kar enih osem jih je bilo, Anja pa je mahala z rogljičkom in rekla: »Zdaj pa, če ne boste ubogale, vam bom pa kar repe postrigla,« je rekla Anja Panja. Veverice so jo zelo zvesto gledale in se je bale. Ona je pa mahala z rogljičkom. »Zdaj pa v gozd zletite in lešnikov mi prinesite.« In veverice so se razkropile na vse strani nabirat lešnike za Anjo Panjo. Potem pa je Anja Panja, sonce je namreč že zelo sijalo, postala malo zaspana. Bila pa je res odurna babnica, vsa skuštrana, s preluknjanim slamnikom, grda in zoprna. Za hrbet je dala palico z rogljičkom, jo odložila, saj je bila sicer v senci, pa zadremala. In je dremala. Rogljiček pa je bil na soncu in se je strašno bliskal na vse strani. In je tako zadremala, da je prav zadrnjohala. Koceljček pa je to videl, je pa rekel: »Jelica, ti kar tukaj počakaj, ko boš zdajle heca vidla. Ji bom

jaz rogljiček ukradel.« »O jej,« je rekla, »to pa ne!« »Ja,« je rekel, »pa ga bom.« Jelica je sama sedela, ni si nikamor upala, se je kar malo bala Anje Panje. Pobič pa je sezul levo coklo, da se ga ne bi slišalo ne videlo in je res ukradel paličico z rogljičkom. Skoraj bi zavriskal, pa se je le še pravi čas spomnil, da mora biti tiho, se prijel za usta, se skril v hosto in prišel nazaj do Jelice. »Poglej, zdaj ga pa imam. Zdaj jo pa imam v pesti,« je rekel.«

(Ustni vir: Marica Globočnik, 2008)

Bedanec

V slovanski mitologiji lahko korenine Bedančevega lika najdemo med bajnimi bitji, kakršna so vedomec, vej damec, vedaunc, bedanec vedavec, vedavac idr. Vedomec je zlo bajno bitje, negativni pol dobrega kresnika, medtem ko je Kekčev povezan z mitom o kresniku. Bitja, kot je vedomec, se po ljudskem izročilu zbirajo na križpotjih in v rokah držijo goreče bakle, se pretepajo in trkajo kot kozli, če pa zalotijo človeka, mu slečejo kožo in ga pojejo do kosti. Imajo animalične lastnosti, pogosto so pol človek, pol medved. Bedanec se vzporeja tudi z mitološkim likom divjega moža, ki je ljudem delal škodo in jim obenem pomagal oziroma svetoval. Vandotov Bedanec pa v nasprotju s tem ljudem samo škoduje. Bedancu vzporedno bitje ženskega spola je Pehta, Pehtra baba ali Pehta v Kranjski Gori (Šaver, 2005; Dovč, 2013; Zorman, 2014).

»Bédance si je ljudska domišljija kaj različno predstavljala. Kmet Mihtar iz Dóvjega jih je npr. takóle opisal: »Bili so po zunanosti podobni gorskim možem (hostarskim divjakom). Radi so nagajali pastirjem po planinah in nadlegovali drvarje in oglarje pri delu. Z gorskimi možmi so si bili malo navzkriž.« Po opisu starega Mlákarja na Dóvjem so bili bédanci nekoliko zmešani, a obenem tudi prekanjeni divjaki. Zmerom in povsod so uganjali svoje norčavosti. – Blizu 100 let stari Lípnek iz Mojstrane pa je trdil, da so bili bédanci na pol ljudje, na pol medvedi. Grozno so bili kosmati in divji.« (Kunčič, 1994b). »Ampak malo so si pa le mislili, kako dolgo bo zdržal. Je le videl, da je le bolje, da ima več koristi, da ga ljudje ne sovražijo, če dela, če pomaga. Ampak umival se pa ni, ko pa je bil

še tako umazan, mu je pa tista zelena muha, ki gre samo na umazanijo, največ se pase po kravjih drekih gor, na vrat sedla. Taka, malo na zelenkasto vleče. Je pa sedla na tisto umazanijo, ga je pa v vrat v žilo pičila, v žilo mu je pa hudoben strup spustila. Potem ga pa to ni več držalo in Bedanc je bil še hujši, kot pa prej. Tisti hudobni Bedanc se je spet na svoja pota vrnil in tisti dan tako premišljeval: »Danes se bom pa Kekcu maščeval, ker mi je Rožleta odpeljal pa Brinceljčka pa ker sem takole moral zdaj dve leti biti na suhem. Danes se bom pa od zadaj pretihotapil, otroci nič ne vidijo in slišijo, on jim pa tudi pripoveduje, tudi ne bo pozoren. Od zadaj, iz grmovja ven bom ene dva pobiča zagrabil. Pobiče moram gledat, take bolj močne, da jih bom zagrabil, jih bom za seboj vlekel.« Tako je imel račun brez berta. No, je že blizu prišel, Kekec je levo in desno špegal, je pa zagledal, kako se približuje in vse njegove misli vedel, kaj ima Bedanc za bregom, kaj bo naredil. Je pa rekel otrokom: »Tamle po hosti od smreke do smreke, od bukice do bukice, od macesna do macesna se pa Bedanc približuje in ima strašno čudne misli, da bi ene dva otroka s seboj vzeli.« Otroci so se kar ustrašili, so se kar stisnili. Je rekel: »Nič se ne bojte! Boste zdajle heca vidli. Okrog mene stopite, jaz bom v sredini, glave notri, tako da boste hrbte s kroga ven kazali, pa bomo sovo oponašali.« In resno. Otroci s Kekcom na čelu so okrog stopili in začeli uhati: »Uhuu, uhuu, uhuu!« Takrat je pa Bedanc ušesa našpičil in si mislil: »Od kod pa sove zdajle?« Resno je bilo že pozno popoldne, ampak vseeno. Sova ne pride pri dnevu, je še svetlo. Nič mu ni bilo jasno, samo vedel je, da se sova oglašja in se je obrnil pa v lauf. Seveda, letel je naprej pa nazaj gledal, če se bo tisto sovo še kaj slišalo. On se je ene same sove bal, ko je rekel, da smrt kliče, ne pa celega tropa. Je pa nazaj čez ramo gledal. Ene par dni prej je pa Pišnica tako narastla, ravno pod Kekčevo bajto nasproti je ena velika skala, je pa v tisto skalo notri butala in mlela s tistim peskom, da je precej en velik bajer ven zmlela. Seveda, pesek je najprej odneslo, ker je bil lahek, jama pa je bila ves čas večja. In tako je veliko jamo skopala, potem ko se je pa vreme uredilo, je voda naprej odtekala. Tista, ki je pa v tistem bajerju ostala, je pa notri ostala, ampak se je že toliko očistila peska, glina je šla pa na dno, da je bila prav čista, lepa voda. Globoka je pa bila, tako da ni bila več zelenkasta, je že na plavo, na črno šlo na podnu, ko je bila tako globoka. Seveda, Bedanc ni gledal, tam je bila pa ena korenina, ali en kamen ali kaj je bilo, se je pa spotaknil, pa šel v ribo in v bajer čofnil. Najprej na glavo, potem se je hitro skobacal, da se je na noge postavil, ampak kaj, ko je bila voda mu ravno na bradi, nos pa

usta pa brada so mu ven gledale. Potem je pa hitro gledal, kje se bo ven skopal pa kako. In je že stegoval roke, da se bo tam za korenino vrbovo prijel pa da se bo ven potegnil. Ampak vrba, ki je že malo postrani rastla nad vodo, je bila pa tudi malo navihana, tako kot Kekec, ga je pa zadaj ravno za naramnico zahakljala, potem pa ga je vrtela po vodi več kot pol ure in se je kopal. In ker je bil tako umazan, se je najprej zmočil, potem je pa v plasteh začela umazanija odtekat v vodo pa naprej. Tisto umazanijo je voda nesla, voda je tekla in pljuskala in naprej šla. Tako da je potem Minkara naslednji teden vprašala Pehto, ko sta se pogovarjali, ker je bila Minkara radovedna, če Pehta kaj ve, kaj se je v planini godilo, da je kar naenkrat črna voda pritekla. Minka je pa namočila pranje in ga je šla v Pišnico splakovat, da je imela čisto in ga na soncu posušila. Naenkrat je pa črna voda prišla, da je hitro umaknila ta zadnji bertah. Če bi še tisti bertah notri pomočila, ne vem, kako, bi bil bolj umazan pa bi bolj smrdel kot prej, ko ga je ona oprala. Pa ji ni bilo nič jasno, kako da pri jasnem nebu taka črna Pišnica teče. Čez par dni je pa Pehta srečala, pa je izvedela. Pehta je pa od Kekca izvedela, kaj se je v planini godilo. Je pa povedala, kaj je bilo, da se je Bedanc kopal. No, malo manj kot uro ga je vrba vrtela, potem je bila pa vrba le toliko usmiljena, da ga je spustila pa še malo potisnila k robu, da se je za njeno korenino prijel, da se je ven potegnil. Nič ni levo in desno gledal. Tresel se je kakor kužek ali pa ovca, ki je mokra, umazane kaplje so pa letele na vse konce. To je bilo na uni strani Pišnice, ko je pa v hosto šel, je pa še palico mimogrede pobral in šel. Potem ga pa dolgo ni bilo. Kekčevi otroci pa so šli med tem časom domov, čez teden pa ni imel obiskov, drugi teden konec tedna so bili napovedani. No, v tistem tednu pa je Kekec rekel: »Čakaj, Bedanc! Zdaj te bom pa pošteno dražil. Zdaj, ko boš prišel, bom pa že imel pripravljeno pesem, da te bom dražil.« Je pa sestavil eno pesem in čakal. Bedanc ne bi bil Bedanc, prav dolgo ni zdržal, en teden. Čez en teden, na začetku tedna, je pa prišel, takrat je bil pa Kekec ravno sam, ravno ovce je zavrnil, potem je pa malo okrog hiše starov, pa ga je zagledal. Ampak Bedanc je prišel samo do Pišnice, čez pa ni šel. Na oni strani se je ustavil pa pesti Kekcu kazal sem čez. Kekec je pa na štor stopil, da je bil še malo večji kot Bedanc,

malo višje tam gori pa začel deklamirati oziroma prepevati čez Pišnico:

*»Pod Vršičem fletno biti,
tam Kekec hodi nabriti,
vesel zavriska juhej, juhej,
čakej me stric Bedanc zdej.
Teta Pehta mešto kuha,
notri pade zelena muha,
Kosobrinč pa pravi,
fuj in pfej, tle maš Bedanc, kar sam pojej!*

O, Bedanc je bil užaljen, pa je pesti kazal pa skakal. Kekec mu je fige pokazal pa šel v hosto. Bedanc pa nazaj domov. Hudoben je bil, užaljen, potem ga pa spet dolgo ni bilo na dan.« (Ustni vir: Marica Globočnik, 2008)

»Najprej se je ene dvakrat zasmel, da je Bedanc glavo vzdignil, kaj je to za eno čivkanje tam v grmovju, ker Kosmatelj je bil majhen in se je bolj tenko smejal, ni imel močnega glasu. Potem je pa začel deklamirati: »Teta Pehta je imela včeraj v mali Pišnici žehto, je Bedancove cote prala, je črna voda od njih kapljala. Srnice, ki so hotele spodaj vodco piti, so se mogle pa sirotice obrniti. Voda pitna ni preveč, po Bedancu smrdi. Na veji hlače so visele, oprane niso nič več smrdele, ampak Bedanc se je pa na brino zvlekel pa čakal, da sonce vodo s hlač bo zvleklo. Takemu ni za okrog hoditi, aha, lahko narajma Kekec ga nabriti. Še stric Kosobrin bi se smejal, če bi vedel, da Kekec Bedanca brez hlač v kozji rog je dal. No ja, pa ta storijca se ni v komedijo spremenila, lunca nič več ni hlač novih dobila, je teta Pehta poskrbela, da še pri sončku jih prav dobro je ožela.« Je bil pa Bedanec spet hudoben in je videl, da nekaj mrgoli, vedel pa je, da ne bo nič ujel tistega, ker je tema. Je pa pesti kazal pa šel domov. Potem ga pa dolgo ni bilo, da so že spraševali, kje je. Čez dolgo je spet prišel na dan pa oprezal okrog, če bi se mu kaj posrečilo. Ampak otroci so zdaj vedeli, da se morajo, če bi ga na samem kje srečali, potuhniti in sovo oponašati, tako da mu bolj slabo uspeva.« (Ustni vir: Marica Globočnik, 2008)

Kekec

V slengu uporabljamo besedo »kekec« kot simpatično zmerljivko, je pa tudi poimenovanje za mulca ali mlajšega pubertetnika. Kekec igra citre in piščal, rešuje ljubljeno deklico, posmehuje se vaškim paglavcem, ker ve, da je on najboljši in najpogumnejši, ima zvestega psa in kozo, ki ji lahko vse pove. Kekec (Mežnarčev Gregec) je v prvi zgodbi Na hudi poti star osem, v drugi Na volčji sledi devet in v zadnji Nad samotnim breznom deset let. Dogajanje je postavljeno v planine v Julijskih Alpah, ki se dvigajo strmo nad Zgornjesavsko dolino. Kekec na volčji sledi se godi pod Špikom in v Rutah (današnjemu Gozdu - Martuljku), Kekec na hudi poti v stenah Škrlatice in v dolini Krnice pod Vršičem, Kekec nad samotnim breznom pa v dolini Male Pišnice, ki jo zagledamo, če se z žičnico odpeljemo na vrh Vitranca nad Kranjsko Goro. Kekec se podaja v nevaren gorski svet, kjer pretenta zlobne sovražnike, divje lovce, divje može in divje babe (kot so Prisank, Bedanc, Kosobrin in Pehta). Sovražniki ga želijo omejevati, zapreti. Utelešajo naravne sile sveta, ki so neskončno grozljive in močne, hkrati pa občudovanja vredne. V zgodbah o Kekcu so pomembne samotne jase in skrivne koče. V Kekcu na hudi poti je ena od divjih lovcev, ena od divjega moža Prisanka in ena od Vile Škrlatice. V Kekcu na volčji sledi sta dve Pehtini koči, v Kekcu nad samotnim Breznom Bedančevo skrito domovanje in Kosobrinova koča. Kekec se vedno sreča s kakšnim čudodelnim sredstvom, kakšno zdravilno rastlino, ki popravi vse, kar je na tem svetu narobe. Pustolovščine se vedno končajo v korist mladega junaka. Vrne se domov, vse neprijetnosti so pozabljene, vse zlobno pregnano, nered, ki je vladal na začetku, se je spremenil v red. Kekec pa je tudi malo zaljubljen. Kot princ rešuje kraljično iz rok hudobnih bitij. V prvi pripovedi rešuje Tinko, v drugi slepo Mojco, v tretji siroto Meno (Hladnik 1981b; Pečjak, 2003; Šaver, 2005; Urankar, 2017).

Leta 1918 je v Zvončku izšla prva od znamenitih Kekčevih zgodb z naslovom Kekec na hudi poti. Leta 1922 je prav tako v Zvončku izšla druga Kekčeva zgodba z naslovom Kekec na volčji sledi. Leta 1924 pa je bila trilogija zaključena, saj je v Zvončku izšla še tretja knjiga o Kekcu z naslovom Kekec nad samotnim breznom. Vandotovo literaturo o Kekcu je bolj priljubljeno naredil film, saj so po premieri prvega filma o Kekcu leta 1951 (Kekec, 1951; Srečno, Kekec, 1963 in Kekčeve ukane, 1969) začele izhajati številne knjižne (tudi

slikaniške) izdaje (in prevodi) Kekčevih zgodb ter gledališke priredbe, dramatizacije, interbesedilne in intermedialne obdelave. Režiser vseh treh filmov je bil Jože Gale, prvič je bil scenarist Frane Milčinski, potem pa dvakrat Ivan Ribič. Filmski Kekci so bili Matija Barl, Velimir Gjurin in Zlatko Krasnič. Kekčeva pesem se je osamosvojila od filma v otroško popevko. Slikanice so izhajale v avtorskih parih France Bevk in Marička Koren, Ivo Zorman in Matjaž Schmidt, Andrej Rozman Roza in Zvonko Čoh. Filmi se sicer od literarne predloge razlikujejo. V tem primeru torej filmska produkcija ni izkoriščala priljubljenosti literarnega besedila kot sredstva za dosego vnaprejšnjega uspeha pri občinstvu, temveč je bilo ravno obratno. Izbira relativno nepoznane literarne predloge pri mladini je vzbudila nov val priljubljenosti tega besedila. Z modernizacijo Vandotovih pripovedk v filmu in slikanicah stopa v ospredje predvsem pripovedovanje skozi oči otroka, ki poudarja humorne in zabavne elemente pripovedi, likov in prostora. Mitološke usedline folklornih pripovedi in z njimi nadčutno doživljanje gora, poosebljeno v bajeslovnih bitjih, ki predstavljajo svarilno nagovarjanje mladega občinstva, pa v sodobnih priredbah Kekca bledijo. V kontekstu ljudskega pripovedovanja liki, s katerimi se spopada Kekec (Bedanec, Pehta, Prisank), niso bili prikazani enodimenzionalno. V njih niso označeni le atributi neusmiljenosti, hudobije in zlobe, marveč so se na dobra dejanja odzivali z darovi. Njihova ključna funkcija v pripovedih pa je vzbujanje strahu oziroma svarjenje otrok pred nevarnostmi zunaj doma (Pečjak, 2003; Zorman, 2014; Redjko, 2018).

O Kekcu lahko govorimo tudi v luči slovenstva, čeprav Vandot nikoli eksplicitno ne zajema narodnega in kulturnega boja tistega časa. Kekec se kot majhen, droben, vendar žilav, zdrav in prešernega karakterja postavi v bran še tako močnim in robatim karakterjem, kakršni je Bedančev. Torej se je majhno, bistroumno in zdravo slovenstvo sposobno kosati z robato velikostjo germanstva, romanstva ali južnoslovanstva. Podrobno branje Vandotove pripovedke Kekec nad samotnim breznom podaja sporočilo tudi v luči zgodovinskih dejstev. Hudobni divji mož Bedanec ima v svoji koči vklenjeno deklico Menaro, ki mu služi kot dekla. To lahko beremo upoštevajoč v skladu z družbenimi strukturami pred letom 1918, ko so slovenski kmetje vklenjeni služili nemškemu gospodarjem. Šele kulturni junak Kekec reši Menaro in jo povede domov (njegov alter ego kot prebujeni divji nagon slovenskega naroda v liku divjega volka potisne Bedanca v prepad brez dna in ga ubije). Slovenski narod je rešen nemškega jarma in najde novo domovino med južnoslovanskimi

narodi. Taka interpretacija odhoda germanske kulture je še bolj očitna v Galetovi filmski upodobitvi Kekca zgodbe, kjer Bedanec ne umre, temveč obvisi nad prepadom. Kekec ga reši šele, ko obljubi, da bo zapustil njihove kraje: *Kekec – Ali boste šli iz naših krajev? – Bedanec – Bom. – Kekec – Za zmeraj? – Bedanec – Za zmeraj* (Šaver, 2005).

»Kekec je bil Mežnarcev Gregec. Ena zgodba pripoveduje, da so mu Kekec rekli zato, ker so mu govorili, ker je bil majhen, »ti si en majhen drekec«, druga zgodba pa pripoveduje, da so ga spraševali, kako mu je ime in ker je malo pomomljal je iz Gregca nastalo Kekec. No, eno ali drugo. Iz Gregca je Kekec. Kekec je pa Mežnarcev. Tam je Kekec doma. Kekec je imel še eno sestrice Jerico, ampak Kekčeva mama pa od Tinkare mama je bila Jeričina mačeha. Jeričina mama je zgodaj umrla. Oče je bil gozdar, poleti je bil pa več ali manj veliko od doma. Mačeha ni bila hudobna in grozna, samo zagrenjena. Je pa od te deklice veliko zahtevala, tako da je vedno hodila na mamin grob jokat: »Oh, mama, vzemite me na tisti svet, vzemite me na tisti svet, imam hudo mačeho.« Čeprav ni bilo ravno tako, mogoče so tudi deklici prigovarjali, da ima hudo mačeho, da je bila še bolj žalostna. Kekec pa Tinkara sta jo pa imela zelo rada in so se med seboj zelo razumeli. Zaradi Tinkare in Kekca je deklica tudi vztrajala, da ni šla kam služiti. Ko pa je Kekec že precej odrasel, je pa vseeno mačeha sprevidela, da bi bilo dobro, da bi šla deklica služiti. No, ne služiti, ampak so verjetno imeli eno sorodstvo na Koroškem in ji je Jerica rekla, bom šla pa k teti na Koroško. Kekec je že marsikaj znal in zato je mama rekla: »No, če bi šla rada, pa pojdi.« No, sta jo pa Tinkara in Kekec spremljala iz vasi. No, drugače je pa Kekec imel doma kozo, tista koza je bila že zelo stara in je umrla in ji je prav grobek naredil pa zgoraj napis: »Tukaj počiva moja koza.« Potem je imel pa samo še ovce. Tiste ovce je pa poleti vzel s seboj na pašo. Njegov oče je gozdaril za enega kmeta, ko pa je vse naredil, je pa domov prišel. Zdaj je imel čas, da bo lahko polje podelal. »No,« je rekel Kekec, »potem bom šel pa jaz lahko v planino. Korošče so me že lansko leto prosili, pa nisem mogel iti, ker vas ni bilo doma. Letos bom pa šel, da bom malo zaslužil, bi rad nove irhovce, če se bo dalo. Te so že zdrgnjene.« Pa je šel h Koroščevim. Korošci so pa v Rutah, tam imajo veliko živine, imajo celo konje pri hiši, tam sta doma Mojca in Rožle. In tako je Kekec vzel svoje ovce in šel h Koroščevim. Tako poleti na planini pase in tam ga lahko potem otroci tudi obiskujejo in se z njim pogovorijo.« (Ustni vir: Marica Globočnik, 2008)

Kekčeva pesem

(besedilo Frane Milčinski, Marjan Kozina, iz filma Kekec leta 1951) (Kozina, 2007)

*Kaj mi poje ptičica,
ptičica sinička?
Dobra volja je najbolja,
to si piši za uho,
mile jere, kisle cmere,
z nami vštric ne pojdejo.*

*Kaj odmeva mi korak,
ko po stezi stopa?
Dobra volja je najbolja,
bodi dan na dan vesel,
smej se, vriskaj, pesmi piskaj,
pa boš lahko srečo ujel.*

*Kaj mi potok žubori,
ko po kamnih skače?
Dobra volja je najbolja,
na vsej širni zemlji tej,
lica rdeča, smeh in sreča,
to zaklad je, hej – juhej.*

Kekčeva pesem

(besedilo Kajetan Kovič, Marja Vodopivec, iz filma Srečno, Kekec leta 1963) (Ogorelec, 2015)

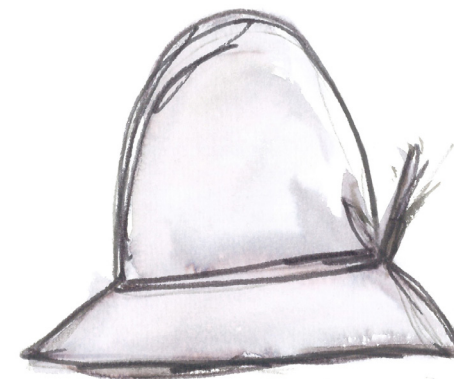
*Jaz pa pojdem in zasejem
dobro voljo pri ljudeh.
V eni roki nosim sonce,
v drugi roki zlati smeh.*

*Kdor vesele pesmi poje,
gre po svetu lahkih nog,
če mu kdo nastavi zanko,
ga užene v kozji rog.*

*Jaz pa pojdem in zasejem
dobro voljo pri ljudeh.
V eno roki nosim sonce,
v drugi roki zlati smeh.*

*Jaz pa pojdem in zasejem
dobro voljo pri ljudeh.
V eno roki nosim sonce,
v drugi roki zlati smeh.
Bistri potok, hitri veter,
bele zvezde vrh gora,
gredo z mano tja do konca
tega širnega sveta.*

*Jaz pa pojdem in zasejem
dobro voljo pri ljudeh.
V eni roki nosim sonce,
v drugi roki zlati smeh.*

Pehta

V Slovenskem etnološkem leksikonu (2011) je o Pehtri babi dr. Monika Kropej Telban zapisala: »gre za sredozimko, žensko bajno bitje ambivalentne narave. Kot poosebljena svetloba je prijazna in lepa, kot pramati, voditeljica duš mrtvih in gromovnica z železnim nosom ipd., je strašna, povzroča nevihte, dela sneg. V pripovednem izročilu je voditeljica divje jage in stroga varuhinja ženskih opravil (preja, tkanje, pranje) in upoštevanja prepovedi v kvatrah. Tistega, ki se do nje vede nespoštljivo, oslepi, mu zasadi sekiro v pleča, požrešnešu, ki ne spoštuje posta, razpara trebuh z burklami. Po raziskavah Nika Kureta naj bi bila indoevropsko sredozimka, naslednica evrazijske pramatere (Magna mater), ženskega numena, ki naj bi pred tisočletji nastal v družbenih strukturah, kjer je dominirala žena. Pod vplivom novih družbenih razmer se je njena narava demonizirala, in sčasoma dobila krščansko preobleko v podobi sv. Lucije, se sekularizirala in postala pravljичni lik.«

»V tistih davnih časih, kar vas stoji, so Borovci govorili: »Lej jo, Pehto, s Črne Vope dol gleda!« Pehta Krulja ji tudi pravijo. Krulja je bil priimek ali pa samo en grozeč prizvok, da so ji Krulja rekli. Krulja se je izgubilo, jaz imam še v spominu. No, Pehta Krulja je bila v tistem času za otroke strah in trepet, posebej za take, ki niso ubogali, vse sorte se je govorilo. Pehta je bila v glavnem v Črni Vopi, kar pomnim, v novejšem času pa je začela v dolino hoditi. Je pa še ena Pehta v naših krajih, Korenška Pehta, ki je doma na tisti strani proti Planici, mogoče da ni tako globoka Vopa, kot ta na tej strani proti Borovški, tudi v vaškem izročilu ni tako poznana. Nima Črne Vope, ampak samo Vopo. Korenška Pehta ni zeliščarka in ni kot pravljичna žena, ampak se pojavi okrog Miklavža, malo pred Miklavžem. Eden od fantov, ki so tisto leto potrjeni za k vojakom, se naštima, si da rjuho na glavo, oči že ven gledajo, okrog pasu si da na verigo zvonce, take od volov in juncev, da prav globoko zvenijo, pa palico. Potem pa po vasi hodi zvečer, ne vem, po kateri uri, če pa katerega od otrok dobi, od pobov, od tistih, ki niso še za k soldatom potrjeni, mu pa glavo v korito pomoči, tako da se pobiči bojijo. No, to je Korenška Pehta. Borovška Pehta je bila pa ženica, ki se je zanimala za rožice. Vsaj jaz si tako predstavljam. To je od stare matere ali pa od koga drugega pobrala, da je znala z rožicami, malo je še koga vprašala, tako

da se je naučila in rožice nabirala. Revna je bila, takrat bogatih ljudi ni bilo, če so bili graščaki pa gospoda, drugače kmetje so bili tudi pa kajžarji pa reveži. No, Pehta je bila pa še malo bolj sirota, ni imela ne polja ne nič, samo od tistih rož, od čajčkov je živela pa nemara je še kaj vbogajme prosila. So jo pa začeli tisti, ki so si še malo bolj domišljali, čeprav tudi sami niso bili na visokem stolčku, zaničevati. Ljudje smo že tako narejeni, da samo okrog sebe gledamo pa mislimo, da smo mi najboljši, kar je manj od nas, pa ni nič vredno. Čeprav ni bila po srcu hudobna, saj je čaje nabirala in sušila pa kuhala rožice pa proti kašlju zvarke delala pa ljudem dajala, nemara je to zamenjala za živež. Čeprav so imeli koristi od nje, so jo le gledali postrani, tako da se je ženska naveličala. Se je pa umaknila daleč v gozd in zelo malo med ljudmi hodila. Ljudje, kakor ljudje. Ker v vasi ni bila tako poznana, se je samo govorilo, da je Pehta, so ji pa še to pritaknili, kako je hudobna, pa so otroke začeli strašiti s tem, da jih bo Pehta vzela pa da jim bo ušesa potrgala pa ne vem kaj še, same grozote. No, in tako je to šlo naprej skozi leta in leta. To o Pehti je v enem času že malo zamrlo, zdaj se je pa spet začelo oživljati. Pehta živi že skoraj dvesto let v Črni Vopi, prej pa je bila v Martuljku, tam še od slapa naprej, je imela eno tako kajžico, iz tramov narejeno, seveda dež pa sneg pa mokrota pa sonce so naredili svoje in se je kajžica začela z leti sušiti.« (Ustni vir: Marica Globočnik, 2008)

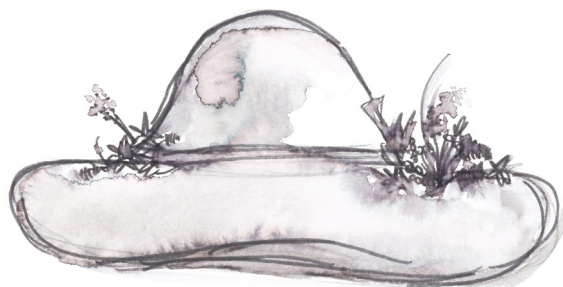
Pesem, s katero je Kekec strašil Rožleta in jo je potem zapel tudi Pehti.

V gozdu čaka črn škrat,
urno zgrabi te za vrat,
živo uro ti navije
in te z drenovko nabije.
Ti, Rožle, si zdaj na vrsti,
škrata že srbijo prsti.
Če pa škrat te ne ulovi,
teta Pehta te dobi.
Za kosilo te hrsk zadavi,
za večerjo te pospravi.

*Ti, Rožle, si zdaj na vrsti,
Pehto že srbijo prsti.*
(Ustni vir: Marica Globočnik, 2008)

Če vas zanima, koliko je pravzaprav stara teta Pehta, si lahko preberete članek kustodinje za etnologijo Špele Smolej Milat (Smolej Milat, 2023) v Jeseniškem zborniku, kjer lahko vidite tudi zemljevid domačih ledinskih imen z lokacijo Ta Črne vópe (Črne lope). V Kekcu na Volčji sledi iz leta 1957 (Vandot, 1957) Pehta o svoji starosti pravi: »Kekec, ne bom ti pravila, koliko sem stara, ker ti ne bi razumel tega. A to ti povem, da sem v vaših krajih več kot sto let in ostanem še dolgo tu.« Smolej Milat (2023) pa končuje: »Pehta pač ni več dolgo ostala v naših krajih. Zaklela se je, da če ji kdo spelje Volka, bo odšla za vekomaj. Kekec ji je speljal volka in Pehte v naših krajih ni videl nihče več, njena dobra nprav in mi(s)tična preteklost pa sta počasi utonili v pozabo.« Bomo res pozabili na teto Pehto? Trudimo se, da ne bi.

Prisank

Predvsem po gozdovih in v hribovitem svetu so se po ljudskem izročilu zadrževali divji možje in žene, ki so bili močnejše postave kot vile pa tudi bolj divjega videza in večji. Tako kot velikani so bili tudi oni s svojim poznavanjem in obvladovanjem narave, živalskega in rastlinskega sveta ter vremenskih pojavov lahko naklonjeni človeku, lahko pa so mu bili nevarni in škodljivi. Bili so jasnovidni in so napovedovali dobro ali sabo letino, kakšno bo vreme in dogodke, ki se bodo zgodili skozi leto. Ljudem so svetovali, kdaj naj sejejo ali žanjejo, pa tudi, kje naj potresejo bob ali druge poljščine, da bo letina dobra. Naučili so jih tudi določenih veščin, npr. izdelovanja sira, prepoznavanja zdravilnih rastlin, kako gojiti različne poljščine, kje kopati rudo ipd. Če so dobili daritev v obliki hrane, so se zahvalili in ljudem pomagali na polju, pastirjem pripeljali nazaj izgubljeno živino, lovcem pa so privedli divjad, da so si lahko nalovili plen. Toda divji možje in žene so bili ljudem tudi nevarni. Ugrabljali so jih, jih celo ubijali in jim kradli hrano, teptali pridelek in odnašali živino. Zato so se jih ljudje skušali znebiti, jih ujeti, odgnati in celo umoriti. Ulovili so jih z zvijačo in si pri tem pomagali s predmeti, ki so bili narobe obrnjeni ali narobe zviti. Tako npr. so udarili divjega moža s sekiro ali narobe obrnjenim rezilom ali so ga zvezali z narobe zvitim hudovitnimi (viburnum lantana) trtami. Navadno so si ljudje divje može predstavljali orjaške postave, pogosto tudi poraščene z dlako ali celo z mahom (Kropej, 2008).

Vila Škrlatica je Jerici (sestra Kekca in Tinke) Prisanka opisala takole: »Prisank sploh ni tako hudoben, kot o njem govorijo ljudje. Čeprav je zelo jezen nanje, ker lezejo v njegovo goro, streljajo njegove koze in so toliko njegovih prijateljev nagnali iz teh krajev. Sprl se je celo z mano, češ da jim pomagam, čeprav si tega ne zaslužijo. Zato zdaj živi v popolni samoti in le vsako leto enkrat razmakne nekaj skal, da ujame v svoj svet enega ali dva človeka. Te ljudi potem preizkuša – a jim nikoli ne naredi slabega. Le če ujame koga, ki je hudoben, ga zgrabi nekoliko trše. Ampak tvoja bratec in sestra najbrž nista taka.« O sebi pa je vila Škrlatica povedala: »Vsakih sto let zbolim in če mi dobra duša takrat ne bi prinesla rdečega mežiklja, bi umrla in bi velika nesreča doletela tudi ljudi. A doslej se je vedno našel kdo, ki se je podal v nevarnost in me rešil.« (Vandot, 2002).

PRIPOVEDOVALCI IN LITERARNI POUSTVARJALCI

Pripovedovalci

Peter Jakelj

Magdalena Jakelj, roj. Košir (1855-1937), je imela največji vpliv na razvoj pripovedovalskega talenta Petra Jaklja. Šolo je obiskovala dve leti, a še takrat le občasno, pisanja naj bi se na paši naučila sama. Pri štiriindvajsetih letih se je poročila z Jožefom Jakljem, ki je podedoval razmeroma veliko kmečko posest, eno od dveh Smerinjekovih domačij v Kranjski Gori. V triinpetdesetletnem zakonu je rodila trinajst otrok, odraslo jih je sedem, Peter je bil tretji med njimi. Mama Magdalena je bila na Smerinjekovi domačiji tista, ki je imela glavno besedo. Bila je spretna in za dane razmere razgledana gospodinja. Izdelovala je pletene košare in mišnice, veliko je brala in zapisovala. Del teh zapiskov se je tudi ohranil. Gre za krajše avtobiografske sestavke, pregovore, razmisleke o Bogu, ki kažejo na njeno

globoko pobožnost. Zapisovala je na hrbtni strani računov ali kuvert, ki jih je vstavljala v Mohorjev koledar. Naročena je bila tudi na knjige te založbe. Kadar je ob večerih šivala, je otrokom pripovedovala zgodbe. Od kod njej bogastvo slovstvene folklore, ostaja neznano. V eni izmed pripovedi, ki jih je ohranila z zapisom, je kot vir navedla svojo teto. Mogoče velja omeniti še to, da se je zato, da bi v Kranjski Gori dobili vodovod, sama napotila celo do cesarja. Znala je zelo lepo risati, vsi njeni otroci so igrali na katerega izmed inštrumentov. Večina njenih otrok je kasneje igrala v vaškem gledališču.

Peter Jakelj – Smerinjekov (1886-1979) je bil določen, da gre na kranjsko gimnazijo. Učil se je rad, a je ni končal, ker se je ustrašil materine želje, naj se izšola za duhovnika. Izučil

se je za mizarja. Vojsko je služil v Beljaku (1908–1911) in bil v času prve svetovne vojne v Galiciji. Prvo leto vojne se mu je rodil sin (Fritz), leta 1915 se je z njegovo materjo, Lenko Vandotovo, poročil. Nekaj let kasneje je dobil še hči (Marica). V leseni bajti, ki je ostala na Smerinjekovi (domače, hišno ime) posesti, katere del je podedoval, si je po prvi svetovni vojni uredil mizarско delavnico. Izdeloval je leseno pohištvo, okraske in igrače, popravljal okna, vrata, stene in pode, učil je tudi mizarске vajence. V njegovi delavnici so nastali tudi osliček z dvema vrečama na hrbtu, pes, prašič, krava, slon, kamela, žirafa, bicek, koštrun, črna ovca, itd. Otrokom iz širšega sorodstva je za Miklavža izdeloval igrače (kmečke vozičke, lojtrnike, živali vseh vrst ali majhne, pobarvane in poslikane zibke). Izdelal je tudi leseno miniaturo Smerinjekove domačije, okoli katere so se pasle lesene kokoške in druge živali. Na stara leta se je kratkočasil z izdelovanjem v lesene okvirje vloženi miniaturni kmečkih prostorov. Nečaku Mirku je poklonil podobo svoje stare delavnice, v kateri ga je učil mizariti. Majhno leseno pohištvo in orodje je bilo izrezljano in razporejeno natanko tako, kot je bilo v resnici. Menda je vse svoje izdelke podpisal in dodal letnico. Peter Jakelj se je ukvarjal tudi s slikanjem. Rad je okraševal svoje izdelke ter naredil nekaj samostojnih slik in portretov na lesene table. Sam je bežno omenil poslikavanje sedmih srednjeveških tabel po vasi, za kar naj bi ga prosil sam župan. Poznana sta portreta kralja Alexandra I. in predsednika ZDA Wilsona ob koncu 1. svetovne vojne. V rokopisnih zvezkih Milka Matičetovega je z risbo pomagal razložiti, kako si je predstavljal Bédanca, Brinčlja in kakšne so bile lesene figurice, ki jih je rezljal. Za praznik svetih treh kraljev je otrokom iz bližnjih hiš izdeloval krone. Igral je harmoniko, kar mu je prav prišlo v vojaških letih. Kot godec je gostoval na nič koliko svatbah in drugih veselicah. Najraje je imel pustne. Znal je igrati tudi na glavnik in metlo hkrati. Tako kot več njegovih bratov in sester je bil aktiven v kranjskogorski gledališki skupini, kjer je opravljal različne vloge. Bil je igralec, režiser, pisec besedil, izdelovalec kulis in plakatov. Sovaščana sta Matičetovemu povedala, da je Jakelj v eni svojih glavnih vlog menjaval narečja, in sicer bovsko, koroško in kranjskogorsko. Besedna umetnost ga je v dijaških letih pritegnila tudi v pisni obliki. Napisal je nekaj pripovedi (Islandski ribič, Metin skrivač, Kako je pastir Luka zastrupil medveda, Božja dekla Smrt in čevljar Lovro), eno dramo (Pilznar Jaka) in se preizkusil v poeziji. Nekaj tekstov je poslal na Mohorjevo družbo, a mu jih niso objavili.

Peter Jakelj pa je bil izredno priljubljen tudi kot pravljicar. V Jakljevi delavnici ni bilo

zadosti prostora za vse, ki so želeli slišati njegove zgodbe. Včasih je na pripovedi čakalo tudi dvajset otrok. Posebej je užival ob izmišljevanju zgodb, ki jih je pripovedoval v nadaljevanjih. Sam je rekel, da tudi po štirinajst dni, tri do štiri ure na dan. Otroci so med tem zbirali fižol, on pa je rezljal figurice iz lesa. Kadar se je naveličal pripovedovanja, so se igrali skrivalnice ali pa se je izmuznil v hišo. Poslušali ga niso le malčki, ampak tudi starejši otroci, štirinajstletniki, in celo mame, ki so zaradi pozne ure prišle po svoje otroke. Pripovedi, ki jih je prevzel od mame, so motivno vezane na kmečki vsakdan in lokalno bajeslovno izročilo. Poleg mame je za vir dveh pripovedi navedel še očeta, nekaj jih je prevzel od domačega hlapca in dveh dekel ter nekaj pri vojaki. Za ohranitev Jakljevega pripovedovalskega repertoarja je zaslužen Milko Matičetov, ki je med letoma 1952 in 1955 zapisal devetintrideset Jakljevih pripovedi in še številna krajša besedila (šale, pesmi, pregovori). Gradivo je najprej zapisoval v zvezke, leta 1958 in 1962 pa je Smerinjeka obiskal z magnetofonom. Obisk pri Jaklju leta 1958 je bil za Inštitut za slovensko narodopisje sploh prvi, pri katerem je bil uporabljen njihov magnetofon. Posnel je osemnajst pripovedi, tudi iz ust hčere in vnukov, ki so jih prej slišali od (starega) očeta. Za oddajo Pri naših pravljicarjih, ki jo je Matičetov pripravljal za RTV Ljubljana, je Smerinjeka leta 1967 obiskal še s kamero. Edinstveno gradivo sta Jakljeva lastna zapisa dveh pripovedi v narečju. Pripovedovalci so bili največkrat nepismeni ali pa se jim je takšno delo zdelo nepotrebno, zato je to redke primer. Omenjajo se še zapisi, ki naj bi ostali založeni v Matičetovem domačem arhivu. Gre za nekaj Jakljevih pripovedi, ki jih je Matičetov pretipkal, nato jih je Smerinjek še enkrat pregledal. Če je med pripovedovanjem uporabil izraz v knjižnem jeziku, ga je popravil v narečnega. Omenjeni domači arhiv so svojci po Matičetovi smrti podarili Inštitutu za slovensko narodopisje.

Jakelj naj bi bil tisti, ki je Vandotu povedal zgodbe o Kekcu, Bedancu, Pehti, Kosobrinu. Anja Štefan navaja, da sam Smerinjekov z Vandotovimi izpeljavami ni bil zadovoljen. Smerinjeka naj bi motilo dejstvo, da je bila karakterizacija Kekčevih nasprotnikov pri Vandotu zožena na slabe lastnosti, medtem ko so v njegovih pripovedih nastopali kot spoj dobrih in slabih lastnosti (Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti peta knjiga; 1958; Štefan, 1999a; Štefan, 1999b; Zorman, 2014; Poklukar, 2021).

Marica Globočnik

Marica Globočnik (1918-2016), po domače Smerinjekova Marica, je po očetu Petru Jaklju (Smerinjekovemu) podedovala smisel za ohranjanje in pripovedovanje ljudskega izročila. Javnosti je poznana kot teta Pehta iz Vandotovih zgodb o Kekcu. Jakljevi niso bili bogati, šteli so se med bajtarje, imeli pa so spretno roko in veliko veselja do pripovedovanja zgodb. Marica Globočnik se je rodila 1. februarja 1918 v Kranjski Gori. Peter Jakelj (Smerinjekov), oče Marice Globočnik (po domače Smerinjekove Marice), je Rudiju in Josipu Vandotu pripovedoval pravljice o Pehti, Bédancu in Kosobrinu. Jakljevi so imeli tudi velik smisel za igralsko umetnost. Igre so igrali kar po domačijah in pozneje na šolskem odru. V neki igri je igralo kar trinajst članov širše Jakljeve družine. Pri enajstih letih se je Marica

Globočnik priključila pevskemu društvu in igralski skupini. Tudi sama je pisala in režirala igre. Vedno si je želela biti učiteljica, ker pa za to doma ni bilo denarja, je postala šivilja, s čimer pa se nikoli ni preživljala. Šivala je le za svojo družino. Sezonsko je bila zaposlena v gostinstvu in turizmu. Nekoč so za očetovo rojstno hišo potekali Kekčevi dnevi. Preoblekla se je v teto Pehto, šla med otroke in začela pripovedovati storije iz Črne Vope. Otroci so jo zelo lepo sprejeli, zato so jo učiteljice še večkrat povabile, da je odigrala teto Pehto. Tako je začela nastopati kot teta Pehta ter pripovedovati ljudske pravljice, vezane na izročilo njenega očeta in Josipa Vandota. K sodelovanju jo je povabila agencija Julijana v Kranjski Gori, ki je uredila Kekčevo deželo. Po desetih letih je zaradi starosti odnehala. Nekaj časa je teto Pehto še igrala doma v Pehtini kamri in v hotelih v Kranjski Gori. Umrla je konec septembra 2016 v 99. letu starosti. Leta 2017 so v okviru Mednarodnega filmskega festivala, ki je potekal v Kranjski Gori, v parku ob Pišnici v njen spomin posadili drevo in postavili spominsko tablo z njeno fotografijo. Za svoje delo je prejela več nagrad: zlati grb Občine Kranjska Gora za življenjsko delo na kulturnem in etnološkem področju (2002),

častno priznanje za življenjsko delo Turističnega društva Kranjska Gora (2014) in naziv častne občanke Občine Kranjska Gora (2014) (Jamar, 2020).

»V šoli je bilo organizirano, da so vsako leto Kekčeve dneve pripravljali. Sem bila že odrasla. So pa otroci imeli za očetovo rojstno hišo na travniku srečanje, Kekčevi dnevi so jim rekli. Jaz pa vidim, Kekca so imeli, drugega pa ne. Sem pa letela domov, sem pa od stare mame gvant skupaj spravila pa sem se v Pehto napravila. Sem šla pa mednje. Otroci so me pozdravili in me bili veseli. No, potem je bilo pa par let tako. Vsako leto so me učiteljice povabile, da sem prišla. Me je pa videla gospa, ki je imela Julijano, Darja, me je pa prosila, če bi me lahko enkrat prišla iskat, da bi me v Kekčevo deželo, ki je takrat bila že utečena, peljala. Ja, sem pa prišla. Tako se je začel moj obisk Kekčeve dežele. Najprej samo redko, nekajkrat na leto, nazadnje sem pa že deset let kar redno hodila. No, po desetih letih so otroci videli, da sem le že preveč stara, da je to zame naporno, so mi pa doma kamro naredili. Kamro sem imela en čas, potem se je kamra po sili razmer končala. Zdaj sem pristala na tem, da sem še ves čas Pehta. No, če me potrebujejo, me pokličejo v domove, kamor otroke pripeljejo. Včasih me potrebujejo tudi v hotelih, če imajo kakšno skupino. Migam še ves čas, nekajkrat na leto, včasih malo več, včasih malo manj. Zdrava sem. Resno bolna sem bila pri štirih letih, ko sem imela krvavo grižo. To je bilo takoj po vojski, potem pa angine, ko sem odraščala. Zdaj, ko sem pa stara, pa ni ne angin ne drugega, edino malo me ravmatizem daje. Malo me noge in roke bolijo, malo jih namažem z domačim žganjem pa na sonce grem, da se malo pogrejem. Pamet mi pa še dela. Se nič ne pritožujem. Tudi, če nazaj pomislim. Bilo je vse sorte, malo lepše, malo bolj hudo, šlo pa je.« (Ustni vir: Marica Globočnik, 2008)

Marsel Gomboc

Marsel Gomboc (1966-) se ukvarja z glasbenim in gledališkim delovanjem. Dolga leta je deloval tudi na področju medijev. Vse njegove dejavnosti pa prežema ohranjanje spomina na kraje in ljudi v Zgornjesavski dolini. Od leta 2017 dalje je predsednik KUD Jaka Rabič Dovje-Mojstrana ter upravnik Aljaževega prosvetnega doma na Dovjem. Predsednik omenjenega društva je bil sicer že od leta 1994 do leta 1999. Na glasbenem področju je bil je eden od štirih ustanovnih članov ansambla Vita, kjer je igral bariton, bas kitaro, tako kot vsi člani ansambla je tudi pel. Pri ansamblu se je posebej pokazal njegov smisel za vodenje in povezovanje programa, animacije in zabavno popestritev raznih priložnosti na različnih odrih, doma in na tujem. Skrbel je tudi za stike z mediji in

ves neglasbeni del v ansamblu, ki je žal, po štirinajstih letih zaključil s svojim ustvarjanjem. Marsel Gomboc je bil tudi ustanovitelj vokalno-instrumentalne skupine Triglavski zvonovi. Repertoar sestavljajo verske popevke, črnske duhovne pesmi, zabavne skladbe in slovenske ljudske pesmi v modernejših aranžmajih. Kot godec (bariton, kontrabas) in vodja pevske skupine že več kot deset let sodeluje pri folklorni skupini Juliana, ki deluje v okviru Kulturno športnega društva Hrušica. Na lokalni televiziji ATM je bil enajst let urednik in voditelj glasbene oddaje, v kateri je gostil glasbene goste različnih žanrov iz cele Slovenije. Na Radiu Triglav na Jesenicah je bil osemnajst let moderator, napovedovalec in voditelj. S sodelavci je zastavljal uganke Franca Ankersta, prebiral in interpretiral humoreske Evgena Juriča, skrbel za ohranjanje ljudskega blaga v oddaji Zakladi ljudske modrosti. Za športne navdušence je bila zanimiva Jutranja stava, iz domačega zvezka so prišle otroške zgodbe in tako dalje. Ob praznovanju 45. obletnice Radia Triglav, leta 2010, je bil s strani poslušalcev izbran za naj voditelja Radia Triglav. Bralke in bralci mesečnika Grafiti pa so ga v aprila leta 2011 izbrali za naj radijski glas Gorenjske. V času delovanja

na Radiu Triglav je pridobil tudi nacionalno poklicno kvalifikacijo radijski napovedovalec moderator. Na gledališkem področju piše, igra in režira. Prispeval je besedilo za sedem gledaliških iger, v katerih je tudi igral (Dobrota ni sirota, Dom na Kredarici, Prepadi, Skrivnost Bvaščeve jame, Kako je šel Trebušnik na Triglav, Kam gremo?, Noben ptič nima perutnic naprej). Vse predstave je napisal za igralski skupini Dovški oder in Gledališče Pod lipo na Dovjem. Največ uspeha je doživela gledališka predstava Dom na Kredarici, ki so jo premierno uprizorili leta 1996. Ponovna premiera je bila leta 2016. Leta 2010 je iz štajerskega v gorenjsko narečje prevedel komedijo z naslovom Od jutra do večera. Ogledalo si jo je več kot tri tisoč obiskovalcev v dvajsetih ponovitvah, sedemkrat zaporedoma v domači dvorani. Posebno mesto v njegovem opusu pa ima predstava Noben ptič nima perutnic naprej. Tekst je napisala Nika Brgant po zapiskih Marsela Gomboca. Zapiski so nastali po pripovedovanju Malči Polda, vdove pokojnega skakalca in legende Janeza Polde. Gre namreč za resnično zgodbo o našem najboljšem smučarskem skakalcu po drugi svetovni vojni Janezu Poldi. V predstavi odigra njegov lik oziroma naslovno vlogo, predstavo je tudi režiral in je pomembno prispeval k besedilu. Leta 2011 ga je k sodelovanju povabilo tudi Društvo medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Gorenjske. Predstavo z naslovom Tašča se vrača je režiral in zanjo pomagal napisati besedilo. Predstava je prišla po mnenju selektorja tudi med pet najboljših predstav tekoče sezone na Gorenjskem in je bila uprizorjena tudi na 14. Festivalu komedijantov na Dobu pri Domžalah. Skupaj z Zavodom za turizem in kulturo občine Žirovnice so leta 2012 ustvarili predstavo Žirovniški častniški konzul. Pri predstavi je sodeloval kot soavtor besedila, dramaturg in režiser. Marsel Gomboc sicer že od leta 2001 sodeluje s Teatrom za vse z Jesenic, kjer nastopa v več gledaliških predstavah, zadnja leta predvsem v otroški z naslovom Stara dedkova harmonika. Plesal, pel in igral je v opereti Radovana Gobca Planinska roža v izvedbi Gledališča Toneta Čufarja z Jesenic. Opereta je bila leta 2008 po štiridesetih letih ponovno uprizorjena na deskah jeseniškega gledališča. Že dvajset let pa ga lahko kot vodnika in igralca (Mirko Kunčič oziroma Pravljicar Bukovnik) spremljamo v gledališču v naravi Rajže po triglavskih pravljicah. Za Rajže po triglavskih pravljicah je napisal tudi dramatizacije. Za svoje delo je prejel naslednje nagrade in priznanja: društveno priznanje KUD Jaka Rabič Dovje-Mojstrana za delo na gledališkem področju, Gallusovo priznanje za petnajstletne in dvajsetletne dosežke na pevskem področju, Linhartovo plaketo za

dvajsetletno delo na gledališkem področju, častno Linhartovo plaketo za več kot trideset let delovanja na gledališkem področju, priznanje za pevsko dejavnost ob 25-letnici pevske skupine Triglavski zvonovi. Prejel je tudi priznanje TA RELAX za neverjetno energijo in vsakoletna nepozabna druženja - 15 let sodelovanja v projektu Mi 'mamo se fajn. Posebej pa velja izpostaviti priznanje za Naj tematsko pot Gorenjske (Rajže po poteh Triglavskih pravljič, 1. mesto na regijskem tekmovanju, Turistična zveza Slovenije, 2016) in posebno zahvalo za prispevek kraju za predstavo o Janezu Poldi z naslovom Noben ptič nima perutnic naprej (Občinska Kranjska Gora in Krajevna skupnost Dovje-Mojstrana, 2023) (Jamar, 2024).

Literarni poustvarjalci

Josip Vandot

Josip Vandot (1884-1944) se je rodil v Kranjski Gori kot deseti od dvanajstih otrok v železničarski družini. Mati je bila domačinka iz Rut (današnjega Martuljka). Njeno pisanje o možeh in ženah v gorah ga je kasneje spodbudilo, da je sam začel sestavljati pripovedke, v katerih so ta bitja nastopala. Po končani osnovni šoli v Kranjski Gori je leta 1905 maturiral v gimnaziji v Novem mestu. Po maturi je služboval kot železničarski uradnik v raznih krajih v Sloveniji in na Hrvaškem. Najprej je delal v Št. Vidu blizu Celovca. Službi se je kmalu odpovedal, ker ni prenesel zapostavljanja Slovencev na Koroškem. Doma je bil nekaj časa pastir. Na paši je bral in pisal, dokler ga starši niso pregovorili, da je šel spet v službo, tokrat v Litijo. Od tam so ga premestili v Postojno in Trst. Leta 1914, ko se je začela prva svetovna vojna, se je z družino umaknil v Gradec, a se

je še pred koncem vojne vrnil v Trst. V Trstu je spoznal Drago Briščik, s katero se je poročil in dobil hčerko Jelko. Od tam je leta 1918 pobegnil v novo nastalo Jugoslavijo. Služboval je v Sisku, Radencih in Pragerskem. Predčasno se je upokojil leta 1922 in se posvetil samo še pisateljevanju. Z družino je bil leta 1941 izseljen v okolico Slavonskega Broda. Leta 1944 je bil ob bombardiranju ubit v naselju Trnjanski Kuti na Hrvaškem. Pokopan je v Ljubljani. Leta 1967 so mu na rojstni hiši v Kranjski Gori odkrili spominsko ploščo (Hladnik, 1981a; Hladnik, 1981b; Pečjak, 2003).

Vandotove daljše mladinske povesti so: Vitranec (Slovenec 1911), Desetnica (Zvonček 1912), Pastirček Orenček (Vrtec 1914), Nad brezdnom (Vrtec 1915), V zagorskem miru (Vrtec 1918), Kekec na hudi poti (Zvonček 1918), Kekec na volčji sledi (1922), Kekec nad samotnim breznom (Zvonček 1924), Leš v zamenj (Vrtec 1925), Romanje naše Jelice (Zvonček 1925), Kocljeva osveta (Zvonček 1926, 1927; nadaljevanje Romanja), Roža z Mucne gore (Vrtec 1926) (Redjko, 2018).

Pisal je tudi pod psevdonimoma Cvetko Slavin in Ivan Kranjskogorski. V revijah in časopisih Zvonček, Vrtec, Mlado jutro, Dom in svet in drugod je objavil preko dvesto pesmi, dvesto petdeset črtic, v rubriki kulturne revije Odmevi (1929-1933) pa je napisal okrog štirideset kritik in študij o mladinski literaturi. Pisal je zanimive zgodbe o pastirčkih, sirotah, gozdarjih in divjih lovcih. Za šestdesetletnim pisateljem se je v rokopisu iz vojne zmede ohranilo troje zvezkov njegovih pesmi (Gorske romance) in izseljeniški dnevnik. Vandotovo bogato knjižnico in rokopise, med njimi tudi četrti del mladinske povesti o Kekcu, so med vojno požgali (Hladnik, 1981a in Hladnik, 1981b, Zorman, 1985). Njegovi zapiski iz pregnanstva v Slavonskem Brodu, ki se končajo sredi stavka, in so njegovo zadnje delo, so bili izdani leta 1985 pod naslovom Daleč od Prisanka. Naslov ni njegov.

Leta 2019 je Občina Kranjska Gora izdala knjižico Vandotovih pesmi, ki jih je uredil Benjamin Gracer (Vandot, 2019). Naslov pesniške zbirke je Bele noči, s podnaslovom gorska romanca. Gorska romanca se je res zgodila leta 1928 med Josipom Vandotom in Vido Doboviškovo. Ena izmed njegovih pesmi pravi takole:

»Jaz sem prebrodil življenje,
užil sem začarani greh,
videl na licih svetniških
blodne prevare posmeh.

Šel sem skozi sveta nebesa,
šel sem skozi sveto peklo
v mislih prevzetnih sem gledal
Bogu v zastrto oko.

Kakor atom sem utonil
v tvojih spokojnih očeh:
in nisem več vedel za solnce,
in nisem več vedel za greh.«

Hladnik (1981b) tudi navaja, kako je Josip Vandot gledal na literarno vrsto, ki jo je ustvarjal: *»Civilizacija je zatrla ljudsko pesem in še bolj ljudsko pravljico, hkrati s tem pa tudi otroško poezijo, ki raste in se hrani le iz pravljič in pripovedk. Predzgodovinsko človeštvo je imelo še popolnoma otroško fantazijo. Tem ljudem je bil svet in življenje v njem ena sama uganka, velika pravljica, narava pa polna bajnih bitij, poleg dobrih bogov in zlih besov. Ti vsi žive svoje posebno življenje in snujejo iz večnosti v večnost. Fantazija naših davnih prednikov je bila popolnoma enaka fantaziji naših današnjih otrok. Česar niso dojeli z razumom, so odeli v pravljico kopreno. V ta svet so verjeli otroško preprosti ljudje vse dotlej, dokler ni prišlo spoznanje, z njim pa razočaranje. Sleherno spoznanje nas sicer postavi na trdna tla, je pa smrt fantazije, smrt velikega, lepega in zanimivega sveta, ki si ga je ustvarila fantazija. V trezni vsakdanjosti pa pravljica nima več pomena.«*

Mirko Kunčič

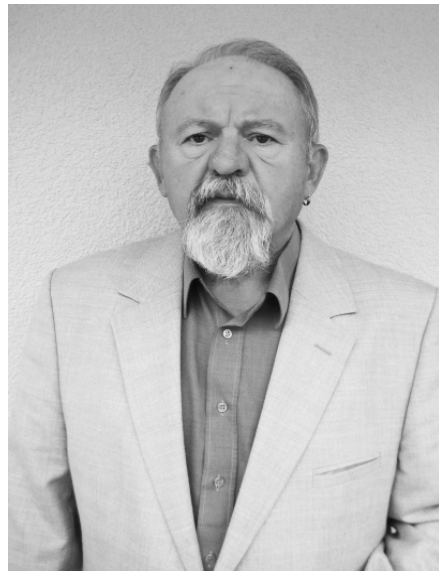
Mirko Kunčič (1899-1984) se je rodil v Lescah, precej časa pa je živel pri Potočniku na Dovjem. Njegova starša sta izhajala iz mojstranskih rodbin. Po prekinjenem šolanju, zaradi prve svetovne vojne, je bil najprej uradnik, nato časnikar in urednik mladinskega dela dnevnika Slovenec. Rubrika se je imenovala Mladi Slovenec, objavljala je pod psevdonimom Kotičkov striček. Po vojni se je preselil v Argentino. Mirko Kunčič je zelo dober poznavalec ljudskega besedoslovja. Ukvarjal se je tudi z glasbo, jo poučeval, vodil orkestre ter režiral predstave. Igral je več instrumentov.

Njegove pesmi je uglasbilo več slovenskih skladateljev, med njimi tudi Mamica moja je strašno bogata. Ukvarjal se je tudi s prevajanjem in iz nemškega jezika prevedel znano delo Emil in detektivi Ericha Kästnerja. Objavil je okoli dvajset del za otroke: prozna dela (Dogodivščine v pragozdu, Gorjančev Pavlek, Najdenček jokec, Nebeška lestvica, Od pastirčka do škofa, Ptiček z dvema kljunčkoma, Triglavske pravljice), mladinske igre (Ali je kaj trden vaš most, Cilka in njena punčka, Mirko in abeceda, Mladi uporniki, Razvijamo prapor, Slovenski materi, Triglavska roža), pesmi (Matjažek, Mlada njiva, Pisani vrtiljak, Pisani vrtiljak in Cmokec Poskokec, Za židano voljo). Triglavska roža je bila leta 1944 uprizorjena v ljubljanski Drami. Triglavske pravljice so izšle v treh zvezkih: prvi leta 1940, drugi in tretji leta 1944. Pod okriljem založbe Magnolija so ponovno izšle leta 1994 in 1995. Leta 2017 (ponatis 2019) so izšle v priredbi Franceta Voge in Metke Kern Trček ter pod naslovom Triglavske pripovedke. Ilustrirala jih je Špela Oblak. Vsi trije so domačini. Leta 2005 so Mirku Kunčiču na njegovi rojstni hiši v Lescah postavili spominsko ploščo (Saksida, 1995; Kjer cvetijo, 2001; Kern, 2024; Kovačič, 2024; Lešer, 2024).

V Mojstrani, v bližini Požgancevega mostu, na sprehajalni poti, kjer je nekoč tekla železniška proga, želijo domačini pisatelju in pesniku Mirku Kunčiču postaviti spomenik. Upodobljen bo sedeč na klopici, od koder lahko zremo proti očaku Triglavu. Večstoletno

bogastvo naše kulturne dediščine v raju pod našo najvišjo goro, ljudsko izročilo bajeslovja triglavskega pogorja in dolin se je ohranilo v treh zvezkih Kunčičevih Triglavskih pravljič. Na Dovjem pri Potočniku, kjer je Mirko Kunčič zapisoval triglavske pravljičice, domači načrtujejo pravljlično pot ob dovških poslikavah za angleško govoreče otroke.

France Voga

France Voga (1948-) je osnovno šolo obiskoval na Dovjem, potem pa na Jesenicah zaključil šolanje za metalurškega tehnika. Obiskoval je tudi gostinsko šolo v Opatiji. Po končanem šolanju je bil dvajset let delovodja na pripravi vložka za plavže, nato pa je dvajset let vodil kamp Kamne. Od leta 2007 dalje ga vodi njegova hčerka. Bil je tudi član odbora za kampe pri Gospodarski zbornici Slovenije ter član upravnega odbora Gorenjske turistične zveze. Veliko svojega časa je namenil razvoju turistične in kulturne dejavnosti v Mojstrani in na Dovjem. V KUD Jaka Rabič Dovje Mojstrana deluje že od otroštva. Bil je tudi član upravnega odbora in podpredsednik KUD Jaka Rabič. Dvajset let je

bil vodja sekcije za ljudske običaje, v okviru katere je organiziral po deset etnoloških prireditev letno na vasi in v kulturnem domu: pustovanje, vaganje, pustni sprevod, vlečenje ploha in pokop, prireditve za dan žena, kresovanje z večerom na vasi. Vsako leto so sledili sejmi s prikazom kmečkih opravil. Organizirali so tudi tekmovanja s samotežnimi sanmi in leto zaključili s silvestrovanji v kulturnem domu. Od leta 1994 do 2008 je bil predsednik Turističnega društva Dovje-Mojstrana. Kot predsednik in tudi lastnik kampa Kamne je skrbel za promocijo, razvoj in ugled kraja. Sodeloval je tudi pri predstavitvah kraja v radijskih in TV oddajah. V društvu je skrbel za izvajanje vrste projektov, tisk propagandnega materiala, animacijsko dejavnost za stalne goste, organizacijo božično

novoletnega osvetljevanja slapu Peričnik in sodeloval na različnih delavnicah za razvoj kraja in turizma. Skrbel je tudi za sodelovanje z društvi v kraju in v občini ter sodeloval pri pripravi in izvedbi dogodkov v okviru drugih društev. V letu 2007 je organiziral praznovanje stoletnice Turističnega društva Dovje-Mojstrana, obeležene z več prireditvami. Velikega pomena je njegovo dramsko delo. Za krstno uprizoritev na Dovškem odru je napisal dvoje dramskih del. Prva igra z naslovom Kar sem rekel, sem rekel (1991, zgodovinska drama), v kateri je upodobil lik Jakoba Aljaža, je napisana po resničnem dogodku o domačinu Ivanu Brencetu, ki se je uprl cesarju. Leta 2019 jo je uprizorilo Gledališče Toneta Čufarja Jesenice pod novim naslovom Slovenec za vse čase. Druga igra z naslovom Past za ščurke (1998, psihološki triler, mladinska problematika) pa obravnava družbeno problematiko. Sonji Peternel, ki je režirala prvo, in Veri Skumavc, ki se je pridružila režiranju druge igre, je pomagal pri režiji. Tretje dramsko delo z naslovom Vlak je pripeljal (2007, odrski omnibus o turizmu v Mojstrani) je scenarij za igro na prostem, ki je bila uprizorjena ob 100-letnici Turističnega društva Dovje-Mojstrana. Pri igri na prostem je sodelovalo kar sedemdeset igralcev, ki so prikazali razvoj turizma. Objavil je tudi več člankov, v katerih obravnava zgodovinsko tematiko. Izšlo je tudi nekaj njegovih monografskih publikacij: Spomini na Dovje (1998, 2009), Mojstrana, njen nastanek, razvoj in turizem (2007), Čas, ko so pele ptičice (2014), Zgodbe iz našega gozda (2020), Mojstrana v ognju športa (2023). Mojstrana v ognju športa obeležuje 110 let organiziranega športa v Mojstrani. Skupaj z Metko Kern Trček sta priredila Triglavske pravljičice Mirka Kunčiča, ki so izšle leta 2017 (ponatis 2019). Ilustrirala jih je Špela Oblak (Jamar, 2020).

Metka Kern Trček

Metka Kern Trček (1955-) je bila učiteljica razrednega pouka na Osnovni šoli Toneta Čufarja Jesenice in Osnovni šoli Mojstrana. Njene najljubše vsebine pouka so bile teme o krajih pod Triglavom. Na osnovnih šolah je vodila tudi dramske krožke in pripravljala proslave. Že dolgo sodeluje tudi v Kulturno umetniškem društvu Jaka Rabič Dovje-Mojstrana. Tam imajo domačini možnost, da ustvarjajo in negujejo kulturo na vasi. Skupaj s Francetom Vogo sta priredila Triglavske pravljice. Ilustrirala jih je Špela Oblak. Izdane so bile leta 2017 (ponatis 2019). Njen oče je bil Janez Svoljšak, slavist in ravnatelj Osnovne šole Toneta Čufarja

Jesenice, ki je bil tudi pobudnik Finžgarjeve bralne značke. Tri leta je bil tudi predsednik Odbora za odkup in ureditev Finžgarjeve rojstne hiše pri ZKPO Jesenice (Kern, 2024).

Špela Oblak

Špela Oblak (1985-) je po Srednji šoli za oblikovanje in fotografijo v Ljubljani zaključila študij na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje, smer slikarstvo. Odprla je svoj AteljemedOblaki, v katerem ustvarja. Špela Oblak je tudi avtorica logotipa projekta Rajže po poteh triglavske pravljice. V Rajžah po poteh triglavske pravljice tudi nastopa v več vlogah. Zgodbe iz Zgornjesavske doline po zaslugi Špele Oblak nosijo tudi pročelja nekaterih kmečkih hiš po Dovjem in v Mojstrani. Poslikave pa še nastajajo. Ilustrirala je tudi priredbe Kunčičevih pravljic, ki sta jih priredila

Metka Kern Trček in France Voga leta 2017 (ponatis 2019). Pri Kulturno umetniškem društvu Jaka Rabič Dovje-Mojstrana so zapisali, da Špela Oblak v svojih slikah namenja pomembno mesto kulturni dediščini, pokrajinskim značilnostim, sobivanju z naravo ter izraža globoko čustveno povezanost z okoljem. Zapisali so tudi, da presega človekove zaznave realnega sveta in odpira vrata v svet domišljije in pravljicnih junakov (Kern, 2024).

Anže Svrzikapa

Anže Svrzikapa (1985-) je odraščal v Podkorenu in bil že od malih nog v stiku s kulturo, folkloro in etnologijo. Osnovno šolo je obiskoval v Kranjski Gori nato pa nadaljeval šolanje na Gimnaziji Jesenice. Ljubiteljsko se zanima za ljudske običaje, vojno dediščino in ljudsko petje ter glasbo. Po možnostih skuša ohraniti »karenški dialekt« in prihodnjim rodovom posredovati običaje, zgodbe in anekdote iz vasi v občini Kranjska Gora. Dolga leta je bil prostovoljni gasilec v domačem Podkorenu. Okoli leta 2012 je začel zbirati militarije in predmete, povezane z vplivom obeh svetovnih vojn na domače okolje in prebivalstvo. Od leta 2021 ima urejeno spominsko sobo, kjer lahko s pomočjo

zbranih predmetov pokaže, kaj so pomenila vojna leta. Anže Svrzikapa je ustanovni član in podpredsednik Društva Vršič, ki se ukvarja z raziskovanjem in proučevanjem vojaške in tehniške dediščine.

Lea Svrzikapa

Lea Svrzikapa (1988-) je odraščala v Velenju, katerega mestni utrip in zgodovina sta ji vedno služila kot navdih. Korenine njene družine segajo v kraj Družmirje, ki je zaradi izkopavanja lignita izginil pod vodo, vpliv industrializacije na Velenje in okolico pa se kaže še danes. Po osnovni šoli v Velenju je šolanje nadaljevala na umetniškem programu

Gimnazije Celje — Center, kjer jo je pod okrilje vzel akademski slikar Ratimir Pušelj in jo predstavil znanemu slikarju Rudiju Španzlu. V času srednješolskega izobraževanja je svoje znanje dodatno izpopolnjevala tudi pri akademski slikarki Nataši Tajnik Stupar in celjskem slikarju Tomažu Milaču. Po zaključeni srednji šoli je bila leta 2008 sprejeta na Akademijo za likovno umetnost in oblikovanje, med drugimi so bili njeni mentorji akademski slikarji Marjan Gumilar, Zmago Lenardič in Žiga Kariž. Leta 2011 je odšla na izobraževanje v Anglijo na Winchester School of Art, kjer se ji je odprl nov svet umetnosti. Izkušnje in znanje iz tujine je prenesla v popolnoma nov stil ustvarjanja. Ob prihodu nazaj v Slovenijo je leta 2016 diplomirala na Akademiji za likovno umetnost z diplomskim delom Podobe spomina. Leta 2014 se je preselila v Kranjsko Goro, kjer je vodila šolo risanja in slikanja, leta 2021 pa zaključila še program andragoško-pedagoške izobrazbe na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Trenutno največ časa posveča družinskemu življenju in slikanju, še vedno pa se ukvarja z izdelovanjem nakita, keramiko in ilustracijami, poklicno pa z znanstveno-tehničnim risanjem arheoloških najdb. Lea Svrzikapa je ustanovna članica Društva za raziskovanje in proučevanje vojaške in tehniške dediščine Vršič. Njen navdih ostajajo industrijske zgradbe, nostalgija, rabljeni avtomobili in stare fotografije, ki jih združuje s podobami lepote svojih domačih krajev. Skupaj z možem Anžetom Svrzikapa je izdala knjižico z naslovom Pavestice, v kateri sta zbrala deset povesti iz Zgornjesavske doline. Tudi pobarvanke, ki so del knjižice, so delo Lea Svrzikapa. Imela je že nekaj samostojnih razstav (npr. Divja urbanost v Kamniku leta 2019, re_bild(ung) v Kranjski Gori leta 2024) (Svrzikapa, 2024).

PRIPOVEDNO IZROČILO MARICE GLOBOČNIK

Marica Globočnik

Zdaj bom pa še malo o sebi povedala. Rodila sem se davnega leta 1918, še ni bilo vojske konec, tako da sem se pravzaprav rodila v Avstriji. Potem sem pa živela v prvi Jugoslaviji, potem v drugi Jugoslaviji, vmes je bila Nemčija en čas, nazadnje pa je prišla Slovenija. Skromno smo živeli, iz rok v usta. Ampak lahko rečem, da lačna nikoli nisem bila. Kruh je bil vedno pri hiši. In to bel kruh. Ne vem, zakaj so naša mama vedno bel kruh pekli. Sosedje, tisti, ki so samo en hlebec ali pa eno štruco na teden k peku nesli, so tudi malo mešali, da je bil kruh malo črn. Naš je bil pa ves čas bel. No, saj je bil dober, ampak, ko sem v šolo hodila, sem videla, da so posebej tiste kmečke deklice nosile ržen, prav ta domač kruh. Se mi je zljubilo, da bi ga jedla in sem po navadi, ko sem v šolo malico nesla, kos kruha z dečvami zamenjevala. Presita sem ga bila, belega kruha. Tudi čompe so bile doma pa kupus pa take reči. Lačna nisem nikoli bila. Tudi med vojsko, sicer kruha ni bilo, ampak druge reči so pa bile, tako da je šlo. Bili so pa ljudje, ki so bili že od otroških let lačni. Spomnim se, ko so otroci rekli, da pri njih kruh zaklepajo. Jaz tega nisem mogla razumeti. Pri nas je bil hlebec zmeraj na razpolago. V jerbaščku je bil, v katerem smo ga k peku nesli, da ga je spekel. Potem si ga pa odrezal, kolikor in kadar koli si želel. No ja, oblečena pa obuta sem bila tudi. Gvant sem imela, saj so mi doma naredili, za pozimi sem imela po navadi štrikane gvante, potem je pa tisti gvant z menoj rastel. Sivega sem imela za med delavnikom, belega pa za v nedelje. Kadar je pa zmanjkalo, so mi ga pa celo prištrikali, tako da sem bila že precej odrasla, ko je tisti gvant še kar z menoj rastel. S čevlji je bilo pa malo bolj hudo. Čevlje sem po navadi imela, pravzaprav cokle sem nosila. Še ko sem pasla, so mi ata take fajne cokle naredili, da so se nogi prilegale, da mi niso dol ušle, tako da sem lahko tudi po bregu gor in dol v njih hodila. Ene cokle sem v življenju do konca zbila, da so bile jamaste. No, potem je

bilo pa s coklami konec. Bosa pa nisem rada hodila nikoli. Ali sem imela opanke, doma narejene, ali pa kakšne sandale. Samo nikoli, dokler nisem odrasla, pa nisem, na žalost, imela takih čevljev, da bi vodo držali. Tako, ko sem bila še majhna, ko sem začela v šolo hoditi pa ko je bila šola blizu, so me ata pozimi štiporamo v šolo nesli, da nisem bila mokra v noge, potem so me pa spet iskat prišli.

No, živeli smo pa pod Vitrancem, tako da sem ves čas v Črno Vopo gledala. Tam gori je bila ena velika jama in en bel kamen, saj se še zdaj vidi, so mama kazali gor, so rekli, če ne boš pridna, bo pa Pehta iz Črne Voje prišla pa te bo vzela. Jaz pa nisem mogla razumeti, kako da bo Pehta me vzela, saj sem se trudila, da sem bila pridna. Sem pa rekla: »Mene pa že ne bo vzela.« No, imela sem pa štiri leta starejšega brata. Jaz sem bila pet let stara, on je bil devet. Sva koze pasla, ves čas me je dražil nekaj. Posebej sem se bala, kadar se je bliskalo in je grmel. Včasih je rekel: »Strela bo ravno vate udarila.« Jaz sem pa jokala. Mama so pa vedeli, da me draži, so pa rekli, ti pa ne boš nič več z njim hodila. Potem jo je pa znal tako prositi, da je obljubil in prepričeval, da sva spet skupaj hodila. No, potem sva pa koze imela. Imela sva jih več. Nazadnje vem, da jih je bilo trinajst. Takrat, ko sva jih skupaj pasla, jih je bilo nemara ene deset, potem so jih pa še nekaj kupili, ko sem sama pasla. Jih je bilo pa trinajst. Tistih trinajst koz je meni zelo preglavice delalo, ker so šle vsaka po svojem. Večina so bile gorske koze, ena med njimi je bila pa dolinska. Tista je pa vedno nekaj zadaj ostajala. Zdaj, če sem tisto ta dolinsko pazila, je tista gorska naprej letela, pa nekam v škodo zašla. Zraven sem se bala, ker so bile razkropljene in so po cesti hodile. No, saj takrat ni bilo toliko avtomobilov kot danes. Kakšen je pa le pripeljal, da bi lahko kakšno kozo zbil, ali pa se bi izgubile. Tako da sem imela zelo veliko dela, da sem jih do konca pasla. No, potem so se pa oča odločili, da so vseh tistih trinajst koz zamenjali za eno kravo. No, potem, ko je bila pa krava, je bilo pa lepše. Krava pa ni bila tako muhasta, ni tako letala okoli, se je bolj rada pasla. Potem so pa še vsi drugi imeli krave, smo skupaj pasli, tako da je bilo bolj kratkočasno. No, potem, ko je bilo pa šole pa moje paše konec, sem se šla pa šivati učiti. Pravzaprav sem si ves čas želela, dokler sem še v osnovno šolo hodila, da bi šla študirat, da bi bila učiteljica. Potem pa denarja ni bilo, sem se morala pa zadovoljiti, da sem bila pač šivilja. Sem se izučila. No, saj šivala sem za svojo družino in za sebe pa za otroke. Šivilja biti mi nekako ni ležalo. Naredila sem vse dobro, kar sem naredila,

ampak da bi se pa posvetila, da bi si s tem kruh služila, to pa nisem. Potem je pa tako naneslo, ko sem bila osemnajst let stara in sem šiviljsko dobo končala, sem se pa znašla v gostinstvu. No, potem sem bila pa vsa leta v gostinstvu, v turizmu, redno nisem bila zaposlena, v gostinstvu samo v sezonah, poleti in pozimi. Vmes pa doma, smo imeli kravo in ovce, da sem še doma pomagala. Tako da sem vsestransko delala. No, vmes sem se pa že z enajstimi leti priključila pevskemu društvu, igralski skupini. Tam sem nastopala, pisala igre. S tem sem se doma že kot otrok ukvarjala, še preden sem bila v društvu, sem otroke zbiral in igrice pisala, da smo doma igrali pa po kmečkih hišah ene par let. Ko smo bili pa v društvu, smo pa tam. In to je šlo skoraj pol mojega življenja. Vmes sem pa enkrat naletela na otroke. V šoli je bilo organizirano, da so vsako leto Kekčeve dneve pripravljali. Sem bila že odrasla. So pa otroci imeli za očetovo rojstno hišo na travniku srečanje, Kekčevi dnevi so jim rekli. Jaz pa vidim, Kekca so imeli, drugega pa ne. Sem pa letela domov, sem pa od stare mame gvant skupaj spravila pa sem se v Pehto napravila. Sem šla pa mednje. Otroci so me pozdravili in me bili veseli. No, potem je bilo pa par let tako. Vsako leto so me učiteljice povabile, da sem prišla. Me je pa videla gospa, ki je imela Julijano, Darja, me je pa prosila, če bi me lahko enkrat prišla iskat, da bi me v Kekčevo deželo, ki je takrat bila že utečena, peljala. Ja, sem pa prišla. Tako se je začel moj obisk Kekčeve dežele. Najprej samo redko, nekajkrat na leto, nazadnje sem pa že deset let kar redno hodila. No, po desetih letih so otroci videli, da sem le že preveč stara, da je to zame naporno, so mi pa doma kamro naredili. Kamro sem imela en čas, potem se je kamra po sili razmer končala. Zdaj sem pristala na tem, da sem še ves čas Pehta. No, če me potrebujejo, me pokličejo v domove, kamor otroke pripeljejo. Včasih me potrebujejo tudi v hotelih, če imajo kakšno skupino. Migam še ves čas, nekajkrat na leto, včasih malo več, včasih malo manj. Zdrava sem. Resno bolna sem bila pri štirih letih, ko sem imela krvavo grižo. To je bilo takoj po vojski, potem pa angine, ko sem odraščala. Zdaj, ko sem pa stara, pa ni ne angin ne drugega, edino malo me ravmatizem daje. Malo me noge in roke bolijo, malo jih namažem z domačim žganjem pa na sonce grem, da se malo pogrejem. Pamet mi pa še dela. Se nič ne pritožujem. Tudi, če nazaj pomislim. Bilo je vse sorte, malo lepše, malo bolj hudo, šlo pa je.

Zgodba o nastanku Borovške vasi

To je zgodba o nastajanju Kranjske Gore. To je bilo pa v tistih zelo zelo davnih časih, ko je bil okoli in okoli gozd, po sredi sta pa tekli Sava in Pišnica precej skupaj; Pišnica je tekla po prodastem svetu, Sava pa bolj po ilovnatem svetu, po taki sivi ilovici. Ampak takrat je bila dolina, ni bilo nasuto, voda ni nasuvala in je bila dolina bolj globoka pa bolj ozka, tako da sta vodi precej skupaj tekli. Iz rateške strani, iz Planice priteče Sava, v Planici ponikne, potem skozi Zelence ven priteče in potem teče naprej. Pišnica pa tam v Pišnici izvira in tudi gre v pesek, usahne pa ne nobena. Včasih je vode v reki malo več, včasih malo manj, brez vode pa ni nikoli nobena. Pod Podkorenom je pa še Rojca izvirala. Pod vasjo, konec Kranjske Gore so se pa vse skupaj, Sava, Pišnica in Rojca, v Savo zlile. Naprej teče Sava. Koroške pastirje, ki so na koroški planini svojo živino pasli in prišli na poljano, kjer je bil prelaz, pa je mikalo, da bi šli še na tole stran pogledat, kaj je tukaj. Tukaj pa so v tistih davnih, davnih časih že bili pastirji. Na produ je bilo zaslediti, da tam že ljudje hodijo. Najprej so prišli s Koroške pastirji, da bi videli, kako je kaj na tej kranjski strani, če bi bil mogoče kakšen tak prostor, da bi tudi sem hodili past. No, potem so pa videli, da je in začeli počasi s čiščenjem gozda. Prišli so tudi že gozdarji in začeli s sekanjem, trebljenjem, začeli so delati čistine, da ni drevje raslo, da je rasla trava. Tako so počasi, počasi začeli s Koroške prvi pastirji in gozdarji leta in leta širiti to dolino, tudi vodo so speljali. Zelo veliko so morali delati, vse z rokami, da so dolino širili in Savo z zgornje strani na levo, Pišnico pa bolj na desno, da je ostala na tistem koncu, kjer je bil prod. Ko je kamen nosila za seboj in tudi poplavljala, je bil sam bel prod. V tistih davnih časih je en človek, ki je bil verjetno že en čas doma v teh krajih, začel premišljevati o tem, kako je kaj po svetu. Bil je radoveden, čez rame je dal, kar je imel, in šel po svetu. Malo je hodil z nogami, nemara so imeli že konje pa vozove, da se je pridružil. Pa je hodil, hodil, prav dolgo, tako da je prišel na španski dvor pred kraljico. Španska kraljica je bila pa zelo verna žena in se ji je sanjalo, da mora kapelico Mariji na čast na belem produ narediti. Potem so pa hodili tudi iz drugih krajev popotniki in so se tam na dvoru ustavljali pa je španska kraljica spraševala za beli prod, pa nihče ni vedel, kje bi bil. Ko pa je ta človek iz naših krajev prišel, ga je ravno tako vprašala, če ve,

kje bi bil beli prod, pa je rekel: »To je pa pri nas.« Pa je napisal, kam in kako, tako da je španska kraljica poslala svoje ljudi, da so res na belem produ kapelico naredili. Najprej samo kapelico, potem je iz tiste kapelice nastala majhna cerkvice in tako naprej. Tam je bilo že nekaj takih kolib iz smrekovih skorij, ki so jih naredili gozdarji, da so prenočevali v njih. Tukaj so se zadrževali bolj v poletnem času, tako kot tudi koroški pastirji, ampak pozimi so se pa najbrž spet umaknili. Čez čas pa so tudi po dolini gori iz drugih krajev prišli, tako da so se naseljevali iz vseh strani. In Beli prod so poimenovali tisti zaselek, saj je bil šele začetek, je bila šele kapelica pa skorjaste hišice. Več let je bilo tako, da se je ta del imenoval Pri Mariji na belem produ. Potem so pa ljudje le začeli malo bolj sekati in delati že tudi njive, so pa začeli premišljevati, da bi bilo le dobro, da bi bili tudi čez zimo v teh krajih. Tam pri kapelici je bilo okoli zelo veliko borovcev. Ljudje so jih gledali in si mislili, tole bi bil pa zelo lep les, da ne bi imeli skorjastih hišic. Bi bilo dobro, če bi jih obtesali pa kaj bolj trdnega naredili. In tako so sekali, žagali, najbrž so imeli že žage, da so žagali, in so obtesali tramče in naredili take štirioglate hišice, tudi streha je bila štirioglata, v njih pa je bil samo en prostor. So imeli najbrž v njih eno ognjišče, kakšen pograd pa še malo prostora in tako so se počasi širili. Zdaj, ko so iz borovcev naredili hiše, so pa pomislili na to, da bi bilo lepo, če bi to vas poimenovali kako drugače, in so jo poimenovali Borovška vas. No, ime Beli prod se je kar nekako izgubilo, v zapisih je še in v ljudskem izročilu, ampak ime Borovška vas se je pa ohranilo do danes. Danes je tudi Borovška cesta, ampak ob tem velja omeniti, da pred tem ceste niso bile poimenovane. Cela vas je bila tako poimenovana, da so bile hišne številke, od prve pa do zadnje, od ena pa do dvesto je bilo hiš. Kjer se je hiša postavila, je bila tudi hišna številka. Potem je bila nazadnje na Požarju številka stošestindvajset, na Pruhi, ker je bila hiša delana za hišo, ki je imela številko stošestindvajset, je bila pa hiša številka stosedemindvajset. In če kdo ni bil navajen in je po vasi iskal številke, pa je vprašal pri številki stošestindvajset, no, pri stošestindvajset so po navadi vedeli, kje je stosedemindvajset, da so ga prav napotili. Če je pa kdo koga drugega vprašal, pa da ni vedel, je pa lahko cel dan iskal številko stosedemindvajset, pa je ni dobil. Potem so se pa le Borovci (takrat so se tako imenovali, domačini se še danes tako imenujejo, niso Kranjskogorci, so tudi, ampak v glavnem so Borovci) domenili, da bi bilo dobro, če bi malo drugače poimenovali številke, da bodo šle po vrsti. In potem so jih res uredili tako, da so ena zraven druge.

No, to se je ohranilo kar precej let. V novejšem času so pa stvar spet malo drugače obrnili. Rekli so, številke gredo po vrsti, ampak so tako daleč narazen, bi bilo pa bolje, če bi mi ulice in ceste poimenovali, potem bi imela pa vsaka ulica in cesta svojo številko, da bi jih bilo manj na vsaki cesti in na vsaki ulici. Na občini so skupaj stopili pa najprej premišljevali, kako bi bilo dobro, da bi ulice poimenovali. No, ko je pa tam na občini moja sestrična Minca stanovala, jo je precej zanimalo, kaj se dogaja, pa je en dan stopila tudi v tisto pisarno na občino, ko so ravno razpravljali o ulicah. Je pa rekla, naj ji pokažejo, kaj so se pomenili. »Ja, kje je pa Borovška cesta?« je rekla. »Ta glavna mora ja Borovška biti!« In tako je zaslužna moja že pokojna sestrična Minca, da je bila poimenovana Borovška cesta. In vas se je širila, širila. Kdaj je iz Borovške vasi Kranjska Gora nastala, pa ne vem. Mogoče je kje kaj zapisano. Jaz imam zdaj devetdeset let in ko so bili moji starši še majhni, je bila že Kranjska Gora.

Ampak je bilo pa tako v tistih časih, no, to so pa stari ljudje vedeli povedati, da so vse delali z rokami. Tukaj je bila graščina, zraven graščine je bila Smerinjekova hiša, ki je bila precej velika, zidana. Taka je bila že, ko so bili lastniki moji stari starši. In najbrž, da sta ta hiša pa na drugo stran Kaucova, za katero se tudi nihče ne spomni, da bi bila bolj majhna in da bi jo prizidovali, spadali h graščini. H graščini, potem le še sodniji, je spadalo še kakor eno skladišče, to je bil nemara grajski hlev. Hiše so bile pa že dolgo nazaj v privatni lasti, lahko da so bile kupljene, lahko da so bili predniki služabniki v gradu, ki so bili tako zaslužni, da so potem to dobili. To verjetno kje piše, mi smo rod že malo raziskovali, kako so ti ljudje prišli do teh hiš, pa ne vemo. Ampak rečeno je bilo, da so bile tamle na Podlesu, kjer so danes v glavnem vlečnice in žičnice, no, to je bilo pa še v mojih otroških letih, take terase narejene, spodaj v dolini je bil Čičnjekov svet, zraven Dolencov in Škrbcov. To je bilo po ravnini. Potem pa je bilo malo brega, tam je bila zgoraj precej široka terasa pa zelo dolga. Čez ves Podles in na tisti terasi, kar je bilo ravnine, je bila prva Šmonova. Šmon je sadil krompir, ene deset vrst, da je imel za vse leto dovolj, zraven je ene par vrst sirka tudi skozi vso dolžino sadil, potem pa še rž. To je bilo na Šmonovem. Potem je bil pa malo večji breg pa spet taka terasa čez ves Podles, tisto je bilo pa Maksovo. Aljalnjekov Maks je bil lastnik, to je bil že potomec, oče mu je zgodaj umrl, tako da je bil potem Maks lastnik s svojo mamo vdovo, pa še Maksova stara mama je bila. So pa ravno tako sadili krompir, rž in sirk. No, to je bila druga terasa.

Tretja terasa je bila pa včasih od Vandotovih. Vandotovi so imeli hišo sredi vasi, potem pa je stari Vandotov oče umrl, stric pa je imel bolno ženo, ki je bila na berglah. Imela sta samo eno kravo in stric je polja malo prodal, da je imel malo manj. Žena ni mogla delati na polju, mu je pa gospodinjala. Polja je toliko obdržal, kolikor ga je sam obdelal, to njivo je pa Lohneževem, Jernejevem predal. So pa ravno tako sadili krompir, sirk in vse tako, kot spodnja dva. No, potem je bila pa Anškova na četrtem klančku, potem je bil pa še en klanček. Peta, v gozdu gor, je bila pa zgornja Anškova, tako da je bilo pet teras. Poleti je raslo, jeseni pa so pospravili, po rži so sejali še repo in še repo pobrali, potem so bile njive prazne in je sneg padel. No, potem pa so začeli turizem razvijati in je bilo zelo lepo. Spodaj s prvega ali pa drugega klančka so se začetniki učili, ko pa smo otroci že malo bolj znali, smo šli pa na peti klanček, pa smo se za roke prijeli, pa smo se peljali dol in vriskali. Prvi je majhno rido naredil, zadnji je moral pa že kar velik krog, in ko smo se za roke držali, smo bili trdni, tako da skoraj nikoli ni nihče padel. Po navadi smo proti večeru plezali tam gori. No, pravili so pa, da so bile te njive vse z roko narejene, da je en star možek stolček s seboj nesel, da je počival, medtem ko je delal. Če danes pogledaš, so terase zravnali, vse je puščava postalo. Človeka prav srce boli, če v breg pogleda, kako je bilo včasih lepo, ko je rž valovila in je šel stric vsako nedeljo po maši z rokami na hrbtu na polje in je vse njive okrog in okrog gledal, kako raste. Trava je še, pa še tiste nihče ne seče.

Običaji v Kranjski Gori

Danes bom povedala malo o svoji mladosti, kako smo se družili in kaj smo po večerih delali. Veste, v tistem času, ko sem bila jaz majhna, ko sem bila stara ene deset let, no, je bila vsaka zima zelo huda. Drevje je pokalo in dolga zima je bila in bili so tisti dolgi zimski večeri. Seveda, na vasi ni bilo drugega. Proti novemu letu, tisti večer, so se po navadi ljudje doma po hišah zbirali pa malo praznovali. Ko smo polnočnico čakali, so vse sorte storije pripovedovali pa smešnice. Smo se zelo zabavali. Kaj posebnega pa ni bilo.

No, v Borovški vasi, pa tudi v okolici, je bila glavna veselica gasilska. Tista je bila, ker je

bilo po navadi lepo vreme, zunaj. Saj se še danes dogaja, da gasilci po hišah pobirajo dobitke, pa potem iz tistega srečelov naredijo. To je bilo že od nekdaj, da je pač vsak dal ali v denarju ali v materialu nekaj. In tista veselica je bila tak dogodek, da so tudi tisti, ki celo leto niso hodili nikamor na veselice ali pa sploh nikamor niso hodili in so se bolj doma držali, prišli. Vse, kar je lahko hodilo, je bilo navzoče že zato, da so gasilce podprli. To je bilo že od nekdaj najbolj glavno.

Drugo je bil pa pust. Pust je bil pa spomladi. Takrat, ko se je sneg začel topiti in so doma naredili vse sorte. So sešili gvante iz starih oblek in doma naredili larfe (tako smo rekli maskam). Tako da je bilo zelo živahno. Je bilo vsako leto prav nekaj posebnega. So se že pobje kaj spomnili, da so kakšen hec naredili.

No, potem je bila pa še druga nedelja v oktobru, ko je Borovški semenj. Štirinajst dni prej je v Podkorenu semenj, en teden za našim, tretjo nedeljo v oktobru pa v Ratečah. Semenj je bil tudi en tak dogodek, da smo ga celo leto težko čakali. Ker takrat ni bilo trgovin, kot so danes. Olje, kis, sladkor, petrol (ljudje so imeli lampe na petrol), sveče, sirkico je bilo že dobiti. V trgovinah, tistih majhnih, kaj več pa ni bilo. Če smo pa čevlje hoteli, smo pa vedno čakali semenj. Na semenj so pa prišli po navadi trije šuštarji od Ljubnega gor, ki so imeli tiste močne čevlje, ki smo jim rekli grifarji. Tako da so gospodarji za celo družino (za sebe, za ženo, otroke, pa nemara še za hlapce in deklee) ob semenju tiste čevlje kupili, ki so bili iz takega rdečkastega usnja narejeni pa prav fajn so bili. Potem so imeli pa še navado, no, ne vem, če vsi, ampak eni, da so tiste čevlje, ki so bili novi, narobe dali, tako da so bili podplati obrnjeni v zrak, potem so pa vsak dan podplate s firnežem mazali tako dolgo, dokler je usnje požiralo tisti firnež. Ko pa ni več požiralo, takrat so pa vedeli, da so podplati napojeni, potem so jih pa okovali tudi z žebli, še posebej, malo so bili že okovani, so jih že šuštarji. Tisti, ki so pa veliko po gorah hodili, so jih pa še z enimi posebnimi žebli okovali spredaj in na petah, da se jim niso tako obrabljali. Taki čevlji so bili potem veliko bolj trpežni, vodo so držali, ker so bili s firnežem napojeni, pa fajn so bili. Take navade so imeli ljudje. Za gvante so pa po navadi ovce ostrigli in v Zapuže nesli, tam so jim pa loden naredili, v navadni zeleni barvi, nič po željah. Včasih je bil tudi moder loden, ampak v glavnem je bil rjavkast pa sivkast pa zelen. Loden pa je bil potem osnova za zimske hlače, telovnike pa še taka bolj dolga ogrinjala, kakor plašče, ampak ni bil plašč, je bilo krajše. Po navadi so še eno kosmato

ovčjo kožo notri naredili, tako da je bilo toplo. Ena vrsta bunde. No, tisto so moški nosili. Ženske so imele pa po navadi henkerje. Henker je bil pa en velik kos podolgovatega blaga, tako da če si ga na postelji pokril, je skoraj celo posteljo pokril. Potem so pa henkerje ženske čez pol prepognile, pa pozimi v hudem mrazu so jih imele čez vso obleko. Spodaj so imele šlabanke z dolgimi rokavi pa krila do tal pa tople bluze pa še henker. Čez vse pa volneno ruto. Na rokah so imele rokavice iz domače volne, da so bile zavarovane pred mrazom. Plaščev pa ženske, vsaj na vaseh, takrat niso poznale. No, to je bilo ene vrste ogrinjalo, so mu rekli henker. Potem so bila pa tudi kvačkana ali pletena ogrinjala, ki so jim rekli pleti. Plet je bil pa lahko podolgovat ali ozek pa na koncu s franžami ali okrogel, ki so ga na pol dali in nosili čez rame ali pa je bil trikotna ruta. Vse od kraja so ženske znale. Imeli so pa kvačkane ali pletene vzorce. Barv so bili tudi različnih. So doma znali tudi volno pobarvati, tako da so imeli plete za poleti, če je bilo malo bolj mraz. Jopic včasih niso nosili. Šlabanke so bile, drugače pa pleti in henkerji. Rute so pa starejše gospe spredaj zavezale, mlajše pa zadaj. Odkrite glave so imele samo tamale deklice in potem, ko so odraščati začele. Ko pa so bile že malo starejše, so imele pa po navadi vse pokrite glave. No, to je bila noša za vsak dan. Za nedeljo so imeli pa narodno nošo. Tisto je bilo pa volneno krilo, spodaj sta bili dve spodnji krili, zelo poškrobljeni, da je krilo široko stalo. Krilo ni smelo biti ob telesu, je moralo široko stati. Zraven so bile nogavice, za poleti so bile bele iz pavole pletene z vzorcem, za pozimi so bile pa bolj navadne, volnene. K narodni noši so imele, posebno malo bolj bogate ženske, že čevlje, jih je kakšen šuštar naredil, drugače pa cikle. Za lepše so imeli k narodni noši volnena krila, za vsak dan so imeli pa krila iz raša. Raš je blago iz raševine, raševina pa je blago iz volne in lanu. Iz takega blaga so tudi kovtre delali. Zgoraj je bilo rašasto, barvali so, da je bilo lepo modro, vijoličasto ali zeleno. Na spodnji strani je bilo pa platno. Iz lanene niti je bilo platno narejeno. Ena stran je bila topla, ena pa hladna. Rjuhe so bile iz platna narejene in vzglavniki. Potem so pa kupovali na metre blago v rdeči barvi, lim se mu je reklo, s takimi lepimi narodnimi vzorci. Tisto so pa ženske kupovale, kar se spomnim, so imeli tudi po navadnih kmečkih hišah tiste limaste vzglavnike. Samo tisti vzglavniki niso bili za to, da bi se na njih ležalo, ampak za lepše. Pri kraju so imeli rdečo črto, na koncu so imeli čopke, verjetno iz pavole narejene, pa tudi so bili barvasti: beli, rdeči, modri. Tako da so, ko so posteljo postlali, nazadnje

eno lepo rjuho (ki je bila namenjena samo za to) čez kovter dali in tisti vzglavnik čez položili. V Ribnkovi kajži so Ribnkova ta stara mati pa hči Neža, ki ni bila poročena, in sin Janez, ki tudi ni bil poročen, notri stanovali. To je bilo zraven domače kmečke hiše, kjer je bil en brat, ki je bil poročen, drugi so se pa v kajžo umaknili. Neža je imela zmeraj tako lepo, čisto, prav zračila je in pometala. Strašno čista ženska je bila. Bila je pa malo bolj prizadeta, da je težko govorila, pa tudi ene svoje pameti je bila. Če je bila dobre volje, si se lahko z njo pogovarjal, če je bila pa slabe volje, te je pa kar odslovila: »Danes pa nočem. Kar beži!« Jaz sem bila še deklica, sem pasla tam okrog kravo. Če je bila dobre volje, je pustila, da se je pasla tam pred hišo, kjer je bila trava, če ne, pa ne. Ampak ona je kar rekla, ker ni želela, da bi bila ona kriva: »Joža hud! Joža hud! Kar beži!« Takrat je bilo najbolje, da sem se umaknila. Ta stara mati so bili pa že blizu osemdeset in so na soncu sedeli, pa koprivo odtrgali in so se po roki topli, ker so imeli kratke rokave. Koprive naj bi namreč revmatizem pregnale. To je bilo takole.

Mladi smo se tudi strašno družili, vsi smo prepevali pa včasih smo se tudi pri sosedu pod lipo zbrali. Sosedov sin je harmoniko igral, moj brat je harmoniko igral pa še eden izmed pobov je harmoniko igral, moj sošolec. So s harmonikami prišli, dečve pa s kitarami, smo imeli cel koncert pod lipo. Pa sploh smo se tiste dolge, zimske večere, ko je bilo veliko časa, veliko družili. Zdaj opazujem zidarje pa na sploh vse poklice, pozimi in poleti delajo, ker imajo tak material, da lahko. Takrat je bilo pa tako, da so zidarji in taki samo poleti delali, pozimi pa niso, so pa doma delali. So orodje popravljali ali pripravljali za naslednje leto. Pa veliko več je bilo časa pozimi. Ko se je živina v hlevu odpravila, se je šlo v hiše. Mi smo vedno k sosedu hodili. Poleti smo bili pod lipo, pozimi smo bili pa v eni ali drugi kmečki hiši pri enem ali drugem sosedu pa peli pa rajali pa se smejali. Veliko časa je bilo in veliko smo se družili. Potem sem se pa društvu pridružila, brat je bil že vključen, da smo igrali in peli naprej. Tako je bilo življenje na vasi. Župan je bil malo bolj viden, so imeli pekarno, gostilno in trgovino. So veljali za najbolj bogate. Samo kljub temu, da so bili bogati, so se z nami družili pa prepevali z nami, nič niso bili prevzetni. Potem je bilo pa še nekaj gostilničarjev, levo in desno, pa malo kmetov. Ostali smo bili pa kajžarji. No, vsaj v vsaki drugi hiši so imeli kravo in ovce. Veliko smo se ukvarjali s tem, da smo spomladi in jeseni na polju pospravljali. Ko pa smo doma pospravili, smo šli še k sosedom, ki so imeli kaj več, pomagat, tako da smo bili zelo

povezani. Zdaj se je pa to končalo, živina je iz vasi skoraj izginila. Vse je moderno. Danes je pa sploh tak čas, da se vsem zelo mudi. Se zelo redko zgodi, je pravi dogodek, če se kakšna družina in sorodniki kdaj ob kakšnem prazniku zberejo. Bilo je bolj skromno, ampak bolj fletno in kratkočasno.

Parkeljni v Borovški vasi

No, danes bom pa povedala, kako je bilo včasih v Borovški vasi, ko so bili še bolj verni časi. Povedala bom, kako je bilo okrog Miklavža. V Borovški vasi, pa ne samo v Borovški vasi, sploh pri nas na tem koncu, se je bolj Miklavž praznoval, pravzaprav se je Miklavž skozi vse obdržal. Po vseh letih, ko je bilo nekako zadržano in skrito vse, se je zdaj spet obnovil, tako da je na staro prišel. No, takrat je bil poudarek samo na Miklavžu. Miklavž se je praznoval. Miklavž je bil za vse otroke en tak dogodek, hodil je po hišah, ženske so se potrudile, da so nekaj piškotov napekle, orehe so skupaj zbrali ali pa krlje, še bolj krlje, bi rekla, kar je bilo pač doma. Potem je pa Miklavž hodil okoli. Imel je pa za predhodnika v tistih prvih časih Svetega Antona. Sveti Anton je imel lučko, lanternico, in zvonček, da je šel naprej in je naznanjal, da Sveti Miklavž v hišo pride. To je bil prvi, ki je prišel v hišo. No, potem za njim je pa prišel Miklavž. Po navadi je imel dva angela s seboj. Seveda, vse so doma sešile ženske pa naredile, iz papirja so naredili krone pa jih pobarvali, da so se svetile. Zadaž so pa parkeljni prišli. Parkeljni so imeli pa kožuhe oblečene. Stari ljudje so imeli vsak, moški in ženske, kožuhe, tako da so imeli ta kosmato notri obrnjeno. Parkeljni so jih pa okrog obrnili pa oblekli. Tisti, ki so bili malo bolj slabotni parkeljni, so lahko ženske kožuhe oblekli, tisti, ki so bili pa

malo bolj močni, pa moške. Tako da so bili vsi oblečeni. Parkeljnov je bilo po navadi več, na nogah so imeli, kar so pač imeli. Najbrž so imeli doma narejene škornje pa okrog pasu so imeli ketno, žlajdra so ji rekli. Z njimi so vozove privezovali. Gor so imeli pa kravje zvonce pa volovske. Eni so zvonili bolj nizko. Da je bilo en kup enega ropotanja. Na glavo so pa larfe sami naredili, eni so imeli samo kožo skupaj, nos pa luknje notri pa na glavi kakšen kriv rog. Včasih so se krave bodle, pa se je kateri rog zlomil pa ga je dol vrgla. Eni so bili krivo zviti, kakšen kozji rog je bil še bolj zvit. Vse sorte so imeli, da so bili grozni. Za jezik so pa rdečo trikotno coto gor našili. Roke in noge so imeli pa s sajami po navadi namazane, so šli v dimnik v saje ali pa v kmečko peč, da so potem tiste, ki so bili poredni, po obrazu mazali. No, Miklavž je ves čas parkeljne krotil, angelčka pa sta imela zlate bukle in črne bukle. Eden je pisal tiste, ki so bili pridni, notri. To je čez leto gledal angelček z nebes dol in popisoval, kateri so pridni. Drugi pa so bili v črne bukve napisani. Tisti, ki so bili v ta zlatih, ta lepih buklah napisani, so dobili nekaj, tisti, ki so bili pa v črnih, so pa s šibo dobili. Tako da je bilo en kup smeha in en kup žalosti pri otrocih. Ko so pa rekli, da se bodo poboljšali, no, je pa tudi kateri krhlje dobil, če je resno rekel, da se bo poboljšal. To je šlo leto za letom, vsa leta. Med vojsko je bilo sicer malo bolj skrivanje, ampak vseeno je še nekako odpravil svoje. Takoj po vojski so pa taki čudni, zamrznjeni časi nastali pa Miklavž ni bil zaželen. No, takrat se je pa skrivaj to dogajalo. Ker ta mladi se niso pustili, so se pa na skrivaj napravili. Od leta 1990 naprej, ko je bilo malo bolj sproščeno, se je pa spet začel Miklavž, samo danes je pa že malo bolj bogat. Možnosti so, da se marsikaj kupi in dobi pa starši prispevajo, tako da je Miklavž po vasi pa tudi potem ponoči doma bolj bogat.

Divja jaga v Borovški vasi

Borovška vas se je ravno dobro začela razvijati, no, pravzaprav je bila že kar razvita, saj je bila v vasi že graščina in v graščini je bil graščak, ki je tudi sodil. Včasih so imeli graščaki sodno oblast, ki je bila najvišja oblast v vasi. Nasproti graščine pa je bila ena majhna lesena kajža, ki je bila narejena iz tesanih štokov. V vasi pa je bil tudi en človek, ki je nemara že malo kupčeval okoli in ni bil tako reven kot kmetje z živino, konji. Denar

je imel spravljen, več srebrnih goldinarjev, vsi so vedeli, da je malo bolj premožen. Če pa je kdo kaj potreboval, pa je prišel k njemu na posodo, tudi velikih obresti ni zahteval, malo pa je le še zraven zaslužil. No, en dan pa je prišel k njemu en tuj človek, ne domač, in je pripovedoval, da ima korenine v tej vasi, da so njegovi predniki pred davnimi, davnimi leti tukaj živeli, ampak da so se po svetu razšli, on pa je kot zadnji potomec prišel nazaj v to vas, v kateri so njegovi predniki živeli. Rad bi začel z rokodelstvom, rad bi imel eno majhno trgovino ali kar koli, ampak nima denarja, pa bi si ga rad sposodil. Ko pa bo zaslužil, bo pa vrnil. On je zvedel, da je ta človek malo bolj premožen in da posoja, pa je k njemu prišel in mu povedal, kako in kaj stvari stojijo. Možu se je predlog zdel v redu in mislil si je, če so njegove korenine iz te vasi, mu bo pa pomagal. Pa ga je povprašal, kaj bi potreboval. Tuj človek pa mu je odgovoril, da bi potreboval enih trideset srebrnih tolarjev, da bo začel.

»Malo bom dal v tisto, s čimer bom začel, malo bom imel za sproti, za živeti, da bom lahko začel služiti svoj denar,« je rekel. Ampak v resnici ni bilo to nič resnega, kar je ta poba pripovedoval, je bil samo en lump, ki si je vse izmislil, pa od nekod drugje je prišel in je mislil, da je tukaj ena taka bolj zakotna vas, ljudje so še bolj zaupljivi, jih bo pa lahko izkoristil za svoje namene. No, in tako je res prejel trideset srebrnih tolarjev, potem pa je malo začel, samo na videz, z delom. Za eno kajžo vegasto je prosil, če jo lahko v najem vzame, potem pa jo je začel malo popravljati, ampak je delal samo na videz, češ da bo začel z enim poslom. V resnici se mu sploh ni ljubilo delati, samo dajal je videz, da dela. Dogovorila pa sta se s tem človekom, da mu bo v enem letu, ko bo že malo na konja prišel, vrnil. Potlej je pa leto minilo, malo je začel s trgovanjem, zdelo se je, da mu gre, ampak nihče ni nič vedel, ali je resen, ali ima uspeh, ali ga nima, pa tudi zelo čudno se je obnašal, tako da so ga ljudje začeli že malo sumljivo pogledovati. Bili so pa vseeno še toliko pošteni, da so mislili, da če so oni pošteni, da so tudi drugi pošteni. No, leto je bilo okoli, mož pa ga je le opomnil pa mu je rekel: »Leto je naokrog. Nič se nisva pogovarjala, zdaj si pa moral že kaj prihraniti, saj vidim, imaš svoj posel, ljudje hodijo k tebi, najbrž si že kaj zaslužil, da mi boš lahko vrnil srebrne tolarje.« »Kako srebrne tolarje vrnil? Saj sem jih pred letom že vrnil! A se nič ne spomniš? A si tako pozabljiv?« Potem pa mu je začel dopovedovati: »V septembru en dan, se spomniš? Takrat, ko je bil semenj.« »Nič nisi vrnil, ne me vlečt,« je rekel. Zdelo se mu je, da ne

bo pošteno. »Veš kaj, ti mi nisi vrnil,« je rekel. »Seveda sem! Tam imaš graščino, imaš grofa, ki je sodnik, pa me tožit beži. Bom pa dokazal, da sem ti jih vrnil.« No, in ta človek se je s tistim denarjem več ali manj lepo oblekel, da je bil nobel, pa s paličico je hodil, špancirštokom, s srebrno glavico gori. Obnašal se je, kakor da je največji bogataš. Videz je tak delal. V resnici ni bil. Ta zaupljivi mož pa je šel vseeno v grad pa je povedal grofu: »Takole, temu človeku, ki je prišel, sem zaupal, sem mu posodil trideset srebrnih tolarjev. Obljubil je, da jih bo čez leto vrnil, zdaj mi pa grozi, da jih je že vrnil, da naj ga kar tožim.« »No, ga bomo pa na zagovor poklicali. To moramo pa razčistiti. A jih je vrnil a jih ni vrnil?« Tako sta bila oba poklicana pred grofa. In oné je prav prižvižgal notri, prav prevzetno, in je imel desno roko v obvezi, v levi je imel pa paličico, pa prav sukal jo je, da se je srebrna glavica svetila zgoraj. No, v resnici je bila pa tista palica votla in on je trideset srebrnih v palico naložil pa z glavico pokril, tako da je palica izgledala kot špancirštok. Ko sta prišla v graščino, je pa sodnik začel z zasliševanjem, mož je svoje povedal, tisti pa tudi, da je vrnil. »Ja, zdaj pa drugega ne morem, kot da vaju dam pod prisego,« je rekel sodnik. Najprej je moral mož priseči, da mu ni vrnil, potem pa je prišel lump na vrsto, da bo prisegel, da je vrnil. Lump je imel opornico okrog vratu, palico pa je držal v levi roki, no, saj desna roka ni bila zlomljena, je bilo le navidez, kakor da je bila zlomljena, in rekel: »Ja, jaz z desno roko ne morem prisegati.« »Boš pa z levo, saj ravno tako velja,« je rekel sodnik. Lump pa je rekel možu: »No, potem pa za ta čas, ko bom jaz prisegel, mojo palico držite.« In mu je dal palico, seveda je prisegel, mislil je, da se bo zavaroval, saj je mož, medtem ko je bil on pod prisego, držal svoj denar v roki. Ko pa je bilo konec prisege, pa je seveda vzel palico nazaj. Imel jo je spet on. Mislil je, da to velja, da to ni kriva prisega, ker se je le malo bal, da kriva prisega pa le ni tako enostavna. No, to se je zgodilo dopoldne, ob enih desetih. Mož je šel seveda žalosten domov, ker prisega je le potrdila, da graščak ni mogel razsoditi, ni mogel kaznovati, ker je bilo vse pod prisego. Prisega je veljala. Možak je še malo pri graščaku ostal, lump je šel že pred tem ven, se še malo pogovarjal z njim, graščak pa ga je tolažil in mu rekel: »Veste, danes se ni vaša pravica izkazala, ne veva pa, zakaj je to dobro.« V graščini so bile ene kamnite stopnice, enkrat so bile prelomljene, vmes je bil podest, potem pa je sledil drugi del stopnic. Mož je šel zamišljen po tistih kamnitih stopnicah, pa je zagledal na podestu tisto polomljeno palico, ki je ležala na tleh. Pa srebrni tolarji so bili po tleh raztreseni.

Lumpa pa ni bilo nikjer. Mož se je nazaj obrnil pa graščaka poklical pa ga prosil, naj pride pogledat. »Nekaj sem videl na stopnicah, pa ne vem, ali je res ali ni, ali imam jaz že tako oči utrujene, da narobe vidim.« Pa je prišel graščak in rekel: »Res je. Palica je. Tale je pa pravi lump. Oba naju je pretental, ampak se je najbrž ustrašil in ušel.« Pa so poklicali sluga, da je tolarje srebrne pobral, da jih je možu dal. »No, vidite, pa se je pravica še hitreje izkazala, kakor ste domov prišli,« je rekel graščak. Mož je bil vesel, samo uganka je pa ostala, kje je zdaj lump. »Lumpa pa sploh iskali ne bomo, je poduk dobil, da se tako ne dela,« je rekel graščak.

Zvečer, ko je možek s svojo ženko že legel spat, je bil pa zunaj en tak čuden nemir, en tak čuden veter, se je k dežju pripravljalo, da nista mogla počit pa jih je ena skrb gnala. Zaslišala sta tudi eno ropotanje zunaj, mož je vstal pa je šel pogledat, zakaj je danes tako nemirno zunaj. Sta pa pogledala ven in nasproti, ravno pred durmi graščine, je ena črna kočija stala pa črne postave so okrog kočije letale. V kočijo pa sta bila vprežena dva konja, mož pa je rekel: »Urša, pojdi, pojdi! Boš še ti pogledala. Ali prav vidim? Ali vidim prav črne konje, se jim iz oči bliska pa z gobca plamen šviga? Joj, kaj pa je to? Kako pa se je to zgodilo?« Prestrašena sta ven gledala, eno culo zavito sta dva nesla, eden spredaj, eden zadaj, pa so na kočijo vrgli, potem sta pa gor na konja poskočila pa pognala in tista kočija v galop okrog hiše pa naprej po vrtovih. Mož pa žena nista upala ven iti, da bi videla, kaj je to. Hitro sta šla ležat in potem, ko sta žebrala, je mož rekel: »Tole, tole je pa nekaj čudnega. Ne vem, kaj bi to bilo. Bova zjutraj pobarala graščaka, kaj je to bilo.« V graščini so imeli pod streho ene omare, v katere so odlagali stare akte. Je pa graščak sluga poslal pod streho in mu rekel: »Jože, stopi pod streho, v tisti levi omari je en sveženj pa velik pečat je na njem. Tisto prinesi dol, ena stara zadeve je, že dolgo odlašam.« Pa gre sluga gor, tam je bilo malo bolj temno, line so bile rahle, za špero so bili tramovi, tam zadaj pa je bilo nekaj zatlačeno. Je pa šel bližje, Joža, tisti sluga, ki je prejšnji dan videl tistega lumpa, za katerega niso vedeli, kam je izginil. Zdaj ga je pa zagledal, kako je bil za šperami zatlačen, pa ves plav je bil v obraz, usta je imel odprta pa jezik mu je ven visel pa mrtev je bil. Pa je šel sodnika, graščaka, klicat pa mu je povedal, kakšna groza je na vrhu, pa nista mogla ugotoviti, kdo ga je umoril pa kdo ga je za špero spravil.

No, tistega večera pa je v Borovško vas en stric s Srednjega Vrha eno živino pripeljal,

prodal, potem se je pa še v vasi zadrževal, malo so popili, malo povečerjali. Je bil že mrak, ko je šel domov. Šel pa je iz Borovške vasi do Loga, potem pa je na levo zavil proti Srednjemu Vrhju. Ko pa je na Vrh prišel, na ravnico, pa se je pri kapelici ustavil, se malo oddahnil, ves moker je že bil, ker je precej hitro šel, da bo čim prej doma, se je pa brisal, je pa malo pogledal in z drugega konca videl, da se mu nekaj približuje, nekaj čudnega, pa en čuden šum je bil. Pa si je mislil, da bo verjetno nevihta. Se je pa spomnil, da so rajna mamca rekli, ko je bil še otročiček: »Janezek, če boš kdaj videl, da se nekaj čudnega približuje, pa da ne boš vedel, kaj je to, vedi, da je to divja jaga. Takrat moraš v levi glajz na potu leč tako, da bo šel obraz proti tlom, pa roke daj nad glavo pa bo šla tista groza mimo tebe, če boš pa stal in gledal, te pa bo za seboj pobrisalo. Deset starih mater zmoli, ker je taka groza, je tak piš pa ropotanje pa žvižganje pa cviljenje.« Je pa Janezek hitro v levo glajzno legel, kakor so mu mamca rekli, pa roke nad glavo dal pa je šla tista groza čez njega. Vse je vršalo, tak veter je bil, on pa se je stisnil pa čakal, kaj bo. Ko so bili ravno nad njim, je slišal en glas: »Ho, ho! Mi gremo pa v Borovško vas, na ohcet.« Pa je šlo vse naprej. In takrat je mož videl, da je šla divja jaga čez. No, divja jaga je sestavljena iz samih peklenščkov. Pa si je mislil, le kaj se je naredilo v Borovški vasi, da gre divja jaga zdaj tja. Pa je prišel domov, sploh ni vedel, kako, pa je prišel v vežo, žena se ga je kar ustrašila, ker je bil tako bled, nobene barve ni imel, pa kar jecljal je, komaj je povedal, kaj je bilo. Pa mu je rekla: »O Janez, ti bom hitro mleko zavrela, da boš malo toplega mleka popil, da se malo pomiriš.« Potem enkrat pa je šel Janezek k maši v Borovško vas, pa so se možje pod lipo ustavili in se pogovarjali pa je Janezek tole povedal. Zdaj je pa postalo jasno, kaj je bilo. Pa so Janezu povedali zgodbo o krivoprisežniku. Potem sta še možek in ženca povedala, kaj sta videla. S skupnimi močmi so ugotovili, kaj je bilo s krivoprisežnikom; kam so ga odpeljali, pa še ni bilo jasno.

Potem pa so na Brvogah - tam je bila senožet, danes je vse zaraščeno - ko so jeseni sekli, pravzaprav so na Brvogah že avgusta sekli, gledali dol. Takrat so bile hiše samo okoli sodnije in cerkve, ostalo pa so bili travniki in njive. Nasajeno je bilo čompe in sirk pa rž. Tam, kjer je šla kočija s tistimi konji, ravno tako se je videlo čez polje, še več let po tistem, posebej če je sonce sijalo, kakor da bi nekdo eno seneno rjuho vlekel. Prav tam pa tudi rž, sir, čompe niso zrasli tako, kakor bi lahko. Tako je še danes pod Karavankami,

tam je šla sled, in ko greš na Srnjak, med tistim potom pa med tistim potom, ko gre v Rob, en prostor, ki se mu reče Mkvavnjek. To pa zato, ker se v Borovški vasi reče, da če eden zmanjka, da ga je mknilo (zmanjkalo).

Pehta

Danes vam bom pa o Pehti nekaj povedala. No, veliko vam bom povedala. Kar vem. V tistih davnih časih, kar vas stoji, so Borovci govorili: »Lej jo, Pehto, s Črne Vope dol gleda!« Pehta Krulja ji tudi pravijo. Krulja je bil priimek ali pa samo en grozeč prizvok, da so ji Krulja rekli. Krulja se je izgubilo, jaz imam še v spominu. No, Pehta Krulja je bila v tistem času za otroke strah in trepet, posebej za take, ki niso ubogali, vse sorte se je govorilo. Pehta je bila v glavnem v Črni Vopi, kar pomnim, v novejšem času pa je začela v dolino hoditi.

Je pa še ena Pehta v naših krajih, Korenška Pehta, ki je doma na tisti strani proti Planici, mogoče da ni tako globoka Vopa, kot ta na tej strani proti Borovški, tudi v vaškem izročilu ni tako poznana. Nima Črne Vope, ampak samo Vopo. Korenška Pehta ni zeliščarka in ni kot pravljčna žena, ampak se pojavi okrog Miklavža, malo pred Miklavžem. Eden od fantov, ki so tisto leto potrjeni za k vojakom, se naštima, si da rjuho na glavo, oči že ven gledajo, okrog pasu si da na verigo zvonce, take od volov in juncev, da prav globoko zvenijo, pa palico. Potem pa po vasi hodi zvečer, ne vem, po kateri uri, če pa katerega od otrok dobi, od pobov, od tistih, ki niso še za k soldatom potrjeni, mu pa glavo v korito pomoči, tako da se pobiči bojijo. No, to je Korenška Pehta. Borovška Pehta je bila pa ženica, ki se je zanimala za rožice. Vsaj jaz si tako predstavljam. To je od stare matere ali pa od koga drugega pobrala, da je znala z rožicami, malo je še koga vprašala, tako da se je naučila in rožice nabirala. Revna je bila, takrat bogatih ljudi ni bilo, če so bili graščaki pa gospoda, drugače kmetje so bili tudi pa kajžarji pa reveži. No, Pehta je bila pa še malo bolj sirota, ni imela ne polja ne nič, samo od tistih rož, od čajčkov je živela pa nemara je še kaj vbogajme prosila. So jo pa začeli tisti, ki so si še malo bolj domišljali, čeprav tudi sami niso bili na visokem stolčku, zaničevati. Ljudje smo že tako narejeni, da samo okrog sebe gledamo pa mislimo, da

smo mi najboljši, kar je manj od nas, pa ni nič vredno. Čeprav ni bila po srcu hudobna, saj je čaje nabirala in sušila pa kuhala rožice pa proti kašlju zvarke delala pa ljudem dajala, nemara je to zamenjala za živež. Čeprav so imeli koristi od nje, so jo le gledali postrani, tako da se je ženska naveličala. Se je pa umaknila daleč v gozd in zelo malo med ljudmi hodila. Ljudje, kakor ljudje. Ker v vasi ni bila tako poznana, se je samo govorilo, da je Pehta, so ji pa še to pritaknili, kako je hudobna, pa so otroke začeli strašiti s tem, da jih bo Pehta vzela pa da jim bo ušesa potrgala pa ne vem kaj še, same grozote. No, in tako je to šlo naprej skozi leta in leta. To o Pehti je v enem času že malo zamrlo, zdaj se je pa spet začelo oživljati.

Zdaj bom pa povedala od Pehte pravljico. O Kekcu in Pehti. Kekec ni bil zloben, samo nagajal je rad in korajžen je bil že tako. Ko so ga strašili, da ga bo Bedanc vzel, da ga bo Pehta vzela, je rekel, da se jih nič ne boji, da se jim bo v bran postavil, kakor je tudi resno naredil. Pehta živi že skoraj dvesto let v Črni Vopi, prej pa je bila v Martuljku, tam še od slapa naprej, je imela eno tako kajžico, iz tramov narejeno, seveda dež pa sneg pa mokrota pa sonce so naredili svoje in se je kajžica začela z leti sušiti. Tisti tram, ki je streho nosil, je že malo gniti začel, ker je vedno zamakalo. Zdržala je precej dolgo, čez en čas pa se je streha začela nagibati, k sreči pa je bajtica pri skali stala. Vsa zadnja stena je bila na skalo naslonjena. Če ne bi bila naslonjena, bi se najbrž že prej podrla. No, potem pa je Pehta pogledala v streho in jo je začelo skrbeti, bilo je že konec avgusta, je šla že jesen v deželo in si je mislila: »Tole pa ne vem, če bo velik sneg.« V tistih časih je posebno v hribih veliko snega padlo, še v dolini, včasih po dva metra, tako da so, če so želeli k sosedovim, tunel skopali. Pomladi, ko se je pa sneg začel topiti, je bilo pa mokro, je pa po vseh potih voda tekla. »No,« si je mislila, »če bo veliko snega padlo pa bo teža na strehi, se mi bo pa streha na hrbet podrla, kaj bom pa potem? V globokem snegu sama, v vas ne bom mogla pogasti, če se mi kaj naredi, da me kaj udari pa polomi, bom pa konec vzela. Moram poskrbeti, da bom bolj zgodaj šla v vas, vseeno, kakor grem nerada, pa bom Kovaričeve prosila, ker so vsi cimpermani, oče in sinovi pa še bratranci, da mi bodo popravili. No, zraven bom pa še izkoristila priliko, ker sem slišala, da ima Koroščeva Mojca slepe oči že od rojstva, zdaj imam ravno pripravljene kapljice. Mogoče se mi bo pa posrečilo, da ji bom učke pozdravila. Deklica se mi smisli pa menda prav lepo poje. No, jo bom pa še malo prosila, ko tako rada petje poslušam, da bo deklica

malo zapela. Nemara bodo pustili, da se ne bodo bali.« Žena je šla, v cekar je nabasala suhe čaje pa nekaj tistih zvarkov proti kašlju pa malo maž za rane zdraviti pa še en pehovc je imela, ki ga je iz ene rožice naredila. To je bilo za živino. Kadar se je napihnili, so pehovec dajali, to je bilo eno črno olje, ki je potem pomagalo. Če je bilo pa hujše, da pehovc ni pomagal, potem so morali pa že enega ta domačega, no, ne vem, kako so jim rekli, veterinarji najbrž ne, kakor zdaj, so mu pač rekli dohtar za živali, poklicati. V vsaki vasi je bil kakšen kmet, ki se je zanimal, da se je naučil brati, malo pa tudi po ustnemu izročilu, da je šel in je puščal luft. Če je žival mokro deteljo jedla, se ji je notri zapahnilo, potem jo je napihovalo in napihovalo, če pa ni bilo pomoči, je govedina poginila in to je bila velika škoda, še posebej, če je kakšnemu revežu poginila. Če pehovc ni pomagal, da bi tisto sapo ven spravil, so pa že mogli po tistega dohtarja, da je luft ven spustil, ampak je moral biti zelo izvežban, da ni nikamor drugam ranil, da ni žile prerezal, da je luft šel ven, potem pa si je počasi živalca opomogla. No, vse to je imela pripravljeno. Pehta si je mislila: »Denarja nimam, bom pa ljudem tole dala. Nemara, da bo dovolj.« Ko pa je v vas prišla, ko se je sredi vasi znašla in so jo zagledali, tudi utegnili ni reči, kaj bi rada. Vsak je bližnjo palico pograbil, ampak hujšo palico, kot jo ima Pehta, Pehta ima drenovko, oni so pa imeli prav ene vrste kole, gorjače, ja, pa bi jo resno namahali, če se ne bi umaknila. En čas je še hitela zapovedovati, zakaj je prišla, ampak je niso pustili do besede. Eden čez drugega so vpili: »Nesramnica, a si upaš priti, ti, ki naše otroke kradeš, ti, ki našim otrokom ušesa režeš!« Vse take grdobije. Ona je kar gledala, od kod taka jeza, kdo jih je nahujskal, pa nič ji ni bilo jasno. Vedela pa je, da če ne bo ušla, da jo bodo nagarbali. Pa se je umaknila, prav žalostno je šla nazaj v hosto, prav žalostno je ogledovala tisto bajtico tam gori in si mislila: »Zdaj mi pa res drugega ne ostane, kakor da tole moje pospravim. Pa še danes moram bandrati. Bom šla pa kar h sodniku Vitrancu na Vitranc, pa ga bom prosila, saj Črna Vopa je najbrž prazna, ne vem, kdo je bil zadnji notri, in če je prazna, jo bom malo uredila pa se bom notri vselila. Če bo sodnik Vitranc dovolil to. Upam, da bo.« No, s tem upanjem je pobrala, saj ni imela veliko. En košek je imela, v katerega je zmeraj rožice nabirala, pa korbo, malo pa je dala še v en žakelj. No, potem pa je vzela palico v roko, zadnje mleko zavrela pa zadnjo polento skuhala tisti večer, ker je upala, da bo v Rutah dobro opravila, da bo mogoče še malo sirkice pa mleka dobila. Tisto je pojedla, take debele solze so ji tekale, žalostna je bila,

malo je bilo še žerjavice na ognjišču, kjer je prej kuhala. V kotu je stal vegast pograd, bil je že star. Noge so se mu polomile, da je bil na eni strani prav do tal. Slama je tudi že začela preperevati, saj jo je nosila na sonce in sušila, ampak to ni pomagalo. Tako da je bilo zelo borno vse. Je pa premišljevala, da se bo bajta, če bo sneg, sigurno podrla. Bajta bo polomljena, ljudje bodo hodili na senožeti pa bodo videli, da je bajta podrta. Pa si bodo mislili, kdo je bil tako zelo zanikrn, da je pustil bajto, da se mu je podrla. »Najbolje,« si je mislila, »da jo zažgem.« Pa je vzela en ogorek tam, prej je še vse drugo z vodo pogasila, samo ogorek ji je ostal. No, saj bo tako pogorelo, ampak vseeno je rajši videla, da se ne bi samo od sebe vžgalo, da bi lahko rekla, da je sama zažgala. Pa je vrgla zadnji ogorek na pograd. Slama, tisti čas ni bila mokra, je bila že kar suha, čeprav je bila preperela, je začela hitro goreti. Ko se je Pehta odpravila in ko je bila že na poti proti Črnemu Vrh, je po stezi šla pri strani gor pa je nazaj pogledala in je videla, da se kadi. Fajn se je do tam videlo, kjer je bila bajta, da je vse skupaj že skupaj padlo pa da je do konca pogorelo. No, potem je bila pa prav zadovoljna. »No, zdaj pa naj bo tako, če me nočejo, me pa ne bo tukaj,« je rekla. Je pa šla čez Črni Vrh. K sreči je tisti večer luna sijala, da je videla, drugače, no, steza je bila, ampak vseeno, če ne bi bilo lune, bi bila tema pa bi se lahko v kakšno korenino zapletla pa padla. Tako je pa prav fajn šla. Mudilo se ji pa ni. Počasi je šla gor, čez Črni Vrh, s Črnega Vrh je šla pa doli po stezi, da je prišla na Trebež. Pa je šla čez Trebež. Svetlobe ni bilo nikjer. Če so s treskami svetili ali pa z leščerbami, so že davno vsi šli leč in so vse pogasnili, tako da je bila tema na vasi. Edino kar je luna osvetljevala hišice. Pa je šla čez Trebež pa na Drčov rut pa z Drčovega ruta do Babe. V Babi je šla pa čez most, saj je bil nizek most čez Pišnico, no, bil je bolj brv, kakor most, da je čez prišla, potem je šla pa po uni strani gor, tja, mimo studenčka pa po stezi proti Vitrancu. No, tam je pa že prej hodila včasih, ko jih je Vitranc skupaj poklical. Vitranc je vrhovni sodnik te doline, je pa vse te gorske one, Pehto pa skrate pa vile pa Brinceljna poklical, da jim je povedal, kaj smejo pa kaj ne smejo. Tako da je vedela, kje se gre, pa tudi tako, saj je tam okoli že včasih prišla pa rožice nabirala. No, ko je pa gor prišla (Vitranc je bil zelo dolgo pokonci, je imel pa leščerbo prižgano in je nekaj štmral tam okoli), je na okenč potrkala. No, saj je bila samo taka lina, ni bilo pravega okna, pa mreža, železna skovana. Ne vem, a je Vitranc to sam naredil ali mu je en kovač naredil, da je imel skovano mrežo, tako da je bilo zavarovano. Stekel takrat še ni bilo, je imel pa

eno tako oné, od divjega prašiča mehur, tako da je nekakšno zavezal ali zalimal ali zabil, tako da mu ni notri pihalo, pa skozi mehur je še malo dnevna svetloba svetila, da ni bila prav tema v tisti njegovi kamri. Ko je potrkala na duri, je pa pogledal na zvezde, kaj mora biti, je pa vedel, da je že zelo pozno, da gre že proti polnoči. Je pa mislil: »Kdo pa zdajle tako pozno tukaj okoli štmra?« Pa je odprl duri, je pa videl, da Pehta na pragu stoji z vsem, kar je s seboj prinesla. »O, Pehta, tebe se pa nisem troštal.« »Ja, vem, da ne,« je rekla. Potem je pa vse odložila pa sedla k ognjišču. Je rekel Vitranc: »Zdaj si pa zmatrana, ko si tako daleč prišla pa še tole si morala vleči.« »Saj nisem tako zmatrana. Saj sem počasi hodila.« »Ja, zgleda, da si z vsem prišla. Kaj pa bi rada?« »Oh,« je rekla, »tole sem v Rutah doživela.« Pa mu je zgodbo povedala. »Sem se morala umakniti, ali pa bi se mi bajta na hrbet podrla. Zdaj sem pa prišla prosit tebe, če bi šla lahko v Črna Vopa.« »O, saj je prazna že več let. Ne vem, a je bil prej nemara Kosobrin notri, potem se je pa umaknil v Malo Pišnico, da je bil daleč od Bedanca, ki se ga je tako bal. Najbrž, da je bil Kosobrin. Veš, zdaj ti bom pa jaz svetoval takole. Saj je notri še ognjišče, ampak je že malo podrto. Ko sem nazadnje tam okrog hodil, sem špegal, kako izgleda. Pograd je še kar v redu, pa tudi skrinja je še notri, tista, ki jo je imel Kosobrin. Je vse tukaj pustil. Je rekel, da bo stesal drugo, da jo bo sam, ali pa bo prosil Trentarje, ki to znajo delati, da mu bodo naredili. Kosobrin ni nič s seboj nesel. Je vse notri pustil. Postiljala in pucala boš pa že. Ampak, ko boš malo počila, čez ene par dni, ti pa svetujem, da greš v Trento pa Joza pa Hanza, brata naprosiš, da ti bosta prišla popraviti ognjišče, da se ne bo še bolj sesulo, kot se je že. A si kaj večerjala?« »Ja. Polento in mleko sem skuhala.« »No, potem pa leč pojdi, zajtrk ti bom pa jutri dal. Pa ene par dni tudi še lahko k meni prideš, da boš jedla. No, potem pa beži v Trento, da boš stvari v red spravila.« Ognjišče sta prišla popraviti pa ena teta je prišla, ki jo je Pehta že prej v Borovski vasi spoznala, Minkara, ki je bila tudi malo starejša ženica in je jagode nabirala pa močnice je nabirala pa divji kostanj, ki so ga jagri potrebovali, da so ga jelenom nastavili, da so ga jedli. Vse to je prodajala. Pravzaprav zamenjevala. Pa tudi živež so ji dali, malo je že naprosila pri ljudeh. Sami so bili reveži, ampak vseeno dobrega srca, da so tisto, kar so imeli le več kakor tisti tazadnji revež, so ji zmeraj kaj dali. In tako je imela Minkara sirkico v enem žakeljčku. No, potem jo je Pehta prosila, če bi ji malo tiste sirkice dala. Pehta ji je obljubila, da ji jo bo, kadar jo bo malo več dobila, ko bo zamenjala za čaje, vrnila. Tako

da je šlo največ na vračanje, ker denarja v tistih časih pač niso imeli. Tamali že ne. Bogati so že imeli zlate tolarje pa vse sorte, tamalim pa to ni v roke prišlo, cekina pa najbrž še videli niso, ampak se zato niso nič obremenjevali, niso bili navajeni. Tiste njivice so obdelali, malo čomp nasadili, malo kupusa pa malo repe pa malo rži, da so za kruh imeli, pa še sirk je takrat tudi ratal. Mlin so tudi imeli, preprost mlin sicer, da so mleli žito, malo bolj na grobo, ampak za pojesti je bilo pa prav fino. No, potem pa so tisti, ki so bili malo bolj pridni pa so malo več čomp nasadili in imeli malo več njivice, še katerega prašička priredili, tako da so imeli še zaseko in mast, tisti, ki so bili pa bolj revni, so pa delat hodili, da so za hrano zaslužili pa še kaj za jesti so jim dali. Takole so se ljudje skromno preživljali leta in leta, pa so ohranili to vasico, Borovško vas, ki je danes Kranjska Gora. Dolgo so jo ohranjali iz roda v rod. Danes, v modernem času, pa človeka prav srce boli, če pogledaš tle gor, kjer je včasih rž rastla pa čompe pa sirk. Je bilo tako lepo. Potem pa jeseni, ko so rž pospravili, je še zrnje ostalo, so pa škorci prišli pa so sedli na njivo pa so pozobali zrnje, potem so se pa tako lepo dvignili pa malo zaokrožili, pa na drugo njivo. Tako da so pred zimo tudi ptički vse pospravili in ni šlo nič v nič. Danes se pa vse, so rekli, ne spleča. Revnemu pa preprostemu človeku se je vse splečalo in se je trudil iz leta v leto. Pa bolj so se razumeli pa bolj so se imeli tamali ljudje radi med seboj. Pa od tistega skromnega živeža so živeli. Danes je pa tak čas, da se jim nič ne spleča, samo en kup enga rumelna je, tam, ko so bile tiste lepe njive pa ko je vse rastlo, je zdaj puščava ratala. No ja, edino korist je, da se pozimi sankajo, zaslužka je nekaj, tistega pa ni, kakor je bilo včasih.

Potem pa ne vem, kdo je povedal Pehti, a tudi s tega gorskega sveta, da so menda Rutarjani potem enkrat šli gor pogledat, kjer je Pehta. So vedeli, kje je. Ponoči so videli eno svetlikanje od daleč pa so bili radovedni, kaj se je naredilo. Videli so en kup pepela, tramovje je bilo posušeno, skupaj je padlo pa do konca je zgorelo. In so menda vzeli ene palice pa v pepelu so iskali Pehtine kosti, so mislili, da je Pehta zgorela. Ampak Pehta se je pa smejala gor v Črni Vopi pa si je mislila: »Kar naj vas vest peče, ker ste bili tako nesramni.« Nihče ni vedel, kje je Pehta, ona pa je hodila gor po vrhovih pa bolj po samoti proti Mali Pišnici. Enkrat je pa le Kekec, ki je bil ravno prav navihan, ošnofal, kje je Pehta doma. Ovca mu je ušla gor v skalce, je pa prišel do Pehte pa pobaral, če je huda na njega. Je pa rekla: »Kako pa da huda?« »Ja, teta Pehta. Nekaj vam moram

povedati. Vsa leta me že peče vest, ker ste mogli iz Rut bandrati pa kako sem se ustrašil, ko so rekli, da je bajta pogorela, ker sem mislil, da ste tudi vi pogoreli.« »Ja, kaj pa imaš ti zraven. Zdaj mi pa ni jasno.« »No, dol sedva, vam bom povedal. Veste, navihan sem, ampak škodit vam pa nisem hotel. Korošček Rožle, ki je tak boječnež, sem si ga pa malo sposodil, sem pa pesem sestavil in jo prepeval, da ga je bilo še bolj strah. Stara mati Koroščeva so me kregali, so rekli, naj pobiča pustim pri miru, da je tako ali tako prestrašen, ti ga pa še s tem strašiš. Drugi pa, ki so slišali tisto pesem, ki sem jo prepeval, so pa vse narobe razumeli.« »Ja, kaj pa je to za ena pesem?« »No, vam jo bom pa zapel, da boste videli, da je resno, da sem vas užalil, se pa opravičujem pa obljubim, da kadar bom imel malo časa, vam bom pa jaz kakšen žakelj čurčelnov prinesel, ker vidim, da jih za kurit nabirate, da se bom odkupil.« »No ja, bom vesela, če boš res to naredil.« »Zdaj vam bom pa pesem zapel, pa vam bo vse jasno.«

V gozdu čaka črn škrat,
urno zgrabi te za vrat,
živo uro ti navije
in te z drenovko nabije.
Ti, Rožle, si zdaj na vrsti,
škrata že srbijo prsti.
Če pa škrat te ne ulovi,
teta Pehta te dobi.
Za kosilo te hrsk zadavi,
za večerjo te pospravi.
Ti, Rožle, si zdaj na vrsti,
Pehto že srbijo prsti.

»No vidite, takole nemarno pesem sem sestavil, pa nič hudega nisem mislil s tem. Sem mislil, da se bo Rožle samo majčkeno cmeral pa da ga bo strah. Ampak Rutarjani, veste, te so pa resno v telih časih tako daleč zadaj. Seveda, pri vsaki hiši imajo po trinajst ali pa še več otrok. Šteti pa ne znajo drugače, kakor kar imajo na rokah obeh prstov za deset. Potem pa prste gledajo pa otroke štejejo pa vse zmešajo. Deset jih naštejejo, kar jih je pa

več kot deset, jih pa ne znajo prešteti, jih pa kar ni. Tisto pa so kar pripisali, da ste zihir vi ukradli.«

»O, a so res tako zagamani?« »Ja,« je rekel Kekec, »še bolj. Zato se pa jaz rad iz njih norca delam.« No, tako je bilo potem to rešeno. No, potem je pa Kekec resno, kakor je obljubil, Pehti čurčelne nosil. »No, veš kako! Zdaj, ko si mi pa tako po pravici povedal. Mojca je tudi tam doma, a ne?« »Ja, tudi je tam doma. Kaj pa bi radi?« »Oh,« je rekla, »že takrat, ko sem šla prosit, da bi mi streho popravili, že takrat sem imela kapljice s seboj, da bi ji oči pozdravila. Zdaj bom pa tebi kapljice dala. V vsak uček ji tri kapljice ulij, pa bodo učke zdrave.« No, tako se je res naredilo.

Pehtina zgodba o Kekcu

Tole je Pehtina zgodba, ki pripoveduje, kako je bil Kekec včasih navihan. Kekec je bil Mežnarcev Gregec. Ena zgodba pripoveduje, da so mu Kekec rekli zato, ker so mu govorili, ker je bil majhen, »ti si en majhen drekec«, druga zgodba pa pripoveduje, da so ga spraševali, kako mu je ime in ker je malo pomomljal je iz Gregca nastalo Kekec. No, eno ali drugo. Iz Gregca je Kekec. Kekec je pa Mežnarcev. Tam je Kekec doma. Kekec je imel še eno sestrice Jerico, ampak Kekčeva mama pa od Tinkare mama je bila Jeričina mačeha. Jeričina mama je zgodaj umrla. Oče je bil gozdar, poleti je bil pa več ali manj veliko od doma. Mačeha ni bila hudobna in grozna, samo zagrenjena. Je pa od te deklice veliko zahtevala, tako da je vedno hodila na mamin grob jokat: »Oh, mama, vzemite me na tisti svet, vzemite me na tisti svet, imam hudo mačeho.« Čeprav ni bilo ravno tako, mogoče so tudi deklici prigovarjali, da ima hudo mačeho, da je bila še bolj žalostna. Kekec pa Tinkara sta jo pa imela zelo rada in so se med seboj zelo razumeli. Zaradi Tinkare in Kekca je deklica tudi vztrajala, da ni šla kam služiti. Ko pa je Kekec že precej odrasel, je pa vseeno mačeha sprevidela, da bi bilo dobro, da bi šla deklica služiti. No, ne služiti, ampak so verjetno imeli eno sorodstvo na Koroškem in ji je Jerica rekla, bom šla pa k teti na Koroško. Kekec je že marsikaj znal in zato je mama rekla: »No, če bi šla rada, pa pojdi.« No, sta jo pa Tinkara in Kekec spremljala iz vasi. Sta jo pa spremljala precej daleč, deklica je šla po svojem, Kekec in Tinkara sta pa šla po bližnjici,

ampak sta se nekje sredi gozda izgubila in hodila čisto nekje drugje, no potem sta pa prišla do ene hiše. Tista hiša je bila pa od enih lovcev. Tisti lovci so se pa tam zadrževali vsaj v tistem času, ko je bilo potrebno živeti za živali, tako v tistem je bil gozd še malo bolj divji in ljudje niso vedeli, kdo je tam doma. Prišla sta v tisto hišo. Deklica je bila že zelo utrujena, ker je bila majhna, en čas jo je pobič že nosil. Hiša je bila odprta, ni bila zaklenjena, sta pa prišla v hišo, deklica je bila lačna. Pobič jo je dal na pograd in jo sezul in malo ji je noge masiral, ker so jo bolele. Pa je videl, da je bil tam kruh, si ga je pa malo sposodil, opravičil se bo pa že, ko bo kdo prišel in mu drugič prinesel kruh nazaj. Deklica je na pogradu zaspala, ko je kruhec pojedla. Kekec pa ji je rekel: »Nikamor ne smeš, da se ne boš izgubila. Jaz bom šel malo pogledat, kje sploh sva. V hosti je bilo veliko potov, steza, levo, desno, bom šel višje, pa mogoče bom še na smreko splezal, da bom smer vedel, kam morava.« Medtem ko je Kekec iskal pravo pot in smer in je deklica dremala, je pa lovec prišel domov. Vrata so bila odprta, prej so bila zapahnjena, podprta, si je pa mislil: »Kaj pa je zdaj? A je kakšna žival uspela odpreti?« Pa je notri stopil in zagledal svetlolaso glavico s kitami na vzglavniku.« »O,« je rekel, »a je Miklavž eno punčko prinesel?« Pa je le gledal. Takrat se je pa deklica zbudila, mož je imel brado, seveda, ker je bil v gozdu, se ga je pa ustrašila in zajokala. Pa tako je jokala! No, v tistih časih so radi brado nosili. Mož je pa malo vstran stopil, ko je videl, da se ga deklica boji, in rekel: »Deklica, nič se ne boj, nisem divji mož. Sem lovec Jaka.« Pa se je deklica spomnila, da je oče pravil, da je en lovec, ki živi v hosti in da jima je rekel: »Saj če bom imel enkrat malo časa, vaju bom pa peljal, da bosta videla, kako pri nas še drugi ljudje živijo.« Pa je rekla: »O ja, saj jaz to vem,« je rekla. »Je moj oče rekel, da vas pozna.« Pa jo je vprašal, čigava je, pa je rekla, da je Mežnarceva. »Ja, Mežnarca pa dobro poznam, saj je gozdar. A je doma?« je vprašal. »Oča pa niso doma, oča pa gozdarijo. Čez ene štirinajst dni so rekli, da bodo domov prišli. Pa enkrat so rekli, da če bodo imeli kaj več časa, da bodo malo prosti, da bomo šli malo pogledati, kje vi živite.« Takrat so otroci starše vikali. »No, to me pa veseli,« je rekel lovec Jaka. Medtem je pa Kekec na drevesu od daleč videl zvonik v svoji vasi, pa je že smer vedel in prišel nazaj. Pa je videl, da je mož prišel in se kar malo ustrašil. Ko pa je potem ugotovil, da se tako lepo s Tinkaro pogovarja, se mu je pa duša privezala in ga ni bilo več strah in rekel: »O, tako sem se ustrašil. Oh, ne zamerite. Tinkara je bila tako lačna. Sem si malo vašega kruha sposodil, da se je najedla.« »A ti

ga pa nisi jedel?« »Ne, jaz ga pa nisem upal. Pa jaz nisem tako lačen. Sem že bolj velik.« »Ja, vem da si velik. Saj zato, ker si že velik, bi bil lahko še bolj lačen.« »No, že v redu.« »Saj vam ga bom nazaj prinesel, ampak pri nas nimamo rženega kruha, imamo samo ovsenega.« »Saj je vseeno. Saj je ovsen ravno tako dober. Pa nič ne boš kruha nosil nazaj, na, tukaj imaš še ti en kos kruha, da si boš malo dušo privezal. Na studenčku pa je voda, da se je bosta napila. No, zdaj vaju bom pa spremil.« »Saj zdaj vem, kje sem, pa tudi smer malo vem,« je rekel Kekec. »Ja, pa tukaj je toliko stezic. Mimogrede boš katero zgrešil. Pa boš dolgo hodil, pa boš moral spet nazaj. Vaju bom tako daleč spremil, da bosta znala nazaj domov.«

No, drugače je pa Kekec imel doma kozo, tista koza je bila že zelo stara in je umrla in ji je prav grobek naredil pa zgoraj napis: »Tukaj počiva moja koza.« Potem je imel pa samo še ovce. Tiste ovce je pa poleti vzel s seboj na pašo. Njegov oče je gozdaril za enega kmeta, ko pa je vse naredil, je pa domov prišel. Zdaj je imel čas, da bo lahko polje podelal. »No,« je rekel Kekec, »potem bom šel pa jaz lahko v planino. Koroščevi so me že lansko leto prosili, pa nisem mogel iti, ker vas ni bilo doma. Letos bom pa šel, da bom malo zaslužil, bi rad nove irhovce, če se bo dalo. Te so že zdrgnjene.« Pa je šel h Koroščevim. Korošci so pa v Rutah, tam imajo veliko živine, imajo celo konje pri hiši, tam sta doma Mojca in Rožle. In tako je Kekec vzel svoje ovce in šel h Koroščevim. Tako poleti na planini pase in tam ga lahko potem otroci tudi obiskujejo in se z njim pogovorijo.

Kekec in Bedanec

Zdaj bom pa povedala, kako je bilo, ko je enkrat Bedanc prišel. Kekec je imel ravno otroke. Kekec zmeraj poleti povabi otroke pa pridejo k njemu na obisk, potem imajo pa zunaj, se ne tiščijo notri, malico pred bajto pa jim da črn ržen kruh, po navadi pa mlekca ali pa čaj, če je malo bolj mraz. Nekaj jim pač da. Potem pa sedijo. Otroci so brez skrbi, še posebej, ker je Kekec zraven pa po navadi čebljajo in se zgovarjajo, Bedanc pa zmeraj oprezuje. Pred leti enkrat je imel Rožleta pa Brinceljčka zaprta. No, Brinceljčka je imel v lesenem foglovšu pod streho, zato da mu je na piščalko žvižgal, Rožle mu je moral pa pucati. No, oba sta bila zelo žalostna, ker jih ni nikamor pustil, sta mislila, da bosta

morala večno pri njemu služiti. Potem pa je Kekec prišel takrat, ko Bedanca ni bilo, je pa skozi streho prišel pa jih je rešil, tako da je zgoraj odrezal, kletka je padla na tla, je zagrmelo in se je odprla, Brinceljček pa je ven zlezal, potem so pa vsi ušli. Bedanc, ki je od doma šel, je pa nekaj pozabil pa se je nazaj vrnil. Je pa pobiče videl, da letijo in je videl, da je Kekec z njimi, je pa vedel, ko so zašli po bregu in hodili v krogu in gledali, kje bodo ven prišli. On je pa kar naravnost presekao tisto linijo. Je točno vedel, kje jih bo zgrabil, tam na vogalu, ko bo do njih prišel. Pobiči seveda nič niso vedeli. Bedanc je bil navajen, pobiči so pa po tisti stezi okrog kuclna leteli, spodaj pod kuceljnom jih je pa Bedanc zgrabil. Ampak Bedanc je pa pozabil, da je malo pred, takrat so še medvedje in volkovi strašili tam okrog, jamo skopal. Tista jama je bila pa globoka več kot za enega moža, da ko bo medved notri, da ne bo mogel ven zlesti, da ga bo pobil pa kožo mu odril pa kožo prodal. Seveda, jamo je pokril, da se ni nič videlo, medved tudi ni tako neumen, tudi vse ovoha. No, ko pa je bilo vse zeleno, bi seveda medved prišel pa bi gor stopil in notri zdrknil. Ker je pa Bedanc pozabil na tisto jamo, šlo se mu je samo, da bo pobiče ujel, je pa ravno na jamo naletel pa sam vanjo padel. Ja in tako je. Kdor drugemu jamo koplje, sam notri pade. Seveda, ven ni mogel. Je pa z ilovico bilo okrog in okrog, da je bilo povsod še malo mokro, da je bila ilovica, kamor koli je prijel, pa mu je spodrsnilo. Poskočiti ni mogel, pri rokah ni imel nič pametnega. Mu je še palica odletela, ko je notri padel, da še palice ni imel s seboj. Tako da je bil gol, samo roke je imel. Zdaj, ali bo z rokami štenge kopal v ilovico, ki je bila vsa speštana, bi si prej verjetno do krvi prste obribal. Je pa rjul notri v tisti jami, pobiči pa slišijo, da nekaj rjove, so pa vstali in šli pogledat, je bil pa Bedanc notri v jami in je skakal. Rožle se ga je bal, Brincelj tudi, sta se kar umikala. Kekec je bil pa korajžen pa je rekel: »Ja, stric Bedanc! Kaj pa iščete tukaj? Kaj pa imate v tej jami?« »Ti bom že dal, kaj imam v tej jami! Rajši mi pomagaj, da bom ven prišel!« »Ho, ho, tako se pa nisva zmenila!« je rekel. »Kako pa?« »Ja, bom pomagal! Bom pomagal! Samo mi morate najprej obljubiti, da boste mir dali! Da ne boste živali več pobijali, da ne boste pasti več nastavljali pa da ne boste otrok strašili in dražili!« Bedanc je malo gledal pa rekel: »Obljubim, obljubim.« Brinceljček in Rožle pa: »Kekec, nikar ne verjemi! Kekec, nikar, nikar mu ne pomagaj!« »Ja, ali naj ga v jami pustim? Ko bo medved prišel, se bo pa na njega zvrnil, ga bo pa fental. Potem bodo pa ljudje rekli, vedeli ste, pa ga niste rešili. To pa ne moremo narediti.«

Pa sta šla v graben, kjer je voda tekla in tista voda je bil hudournik. Kadar ni bilo veliko snega, je nosila za seboj podrte smreke pa vse. Pa je prineslo eno tako precej dolgo smreko. Smreka je bila že čisto suha, tiste smrekove veje so pa še štrlele na vse strani, tako da je bila ravno taka, kakor ene štenglce. No, sta pa pomagala, čeprav sta se bala, pa sta le verjela, da ne bo nič hudega, sta mu pa pomagala privleči do jame smreko pa notri sta jo spustila, tako da je potem Bedanc ven zlezel. Ampak Bedanc, ko je ven zlezel, bi ne bil Bedanc, je pa besedo požrl, z eno roko se je stegnil za Kekcem, z eno bi pa kar una dva oba zgrabil, ker sta bila malo bolj švoh in malo bolj majhna. Ampak, takrat se je pa v grmovju za macesnom sodnik Vitranc pojavil. Že prej je bil tam pa je vse slišal pa vse videl. Je ravno prišel v dolino nekaj iskat, je pa vzdignil prst: »Bedanc, Bedanc, vse sem slišal. Če ne boš to izpolnil, kar si obljubil, bova pa midva obračunala!« No, potem, seveda, je Bedanc videl, da sodniku Vitrancu se pa ne bo mogel zoperstaviti, je pa rekel: »Saj bom, saj bom.« Takrat je sodnik Vitranc ukazal: »Že pred tem enkrat si Brinceljčku bajto požgal. Zdaj mu jo boš pa nazaj postavil. Pa ne tam, kjer je bila. Blizu mene, da Brinceljčka ne bo strah.« Vse je obljubil, no, saj potem je tudi naredil to. »Potem nič več ne boš pasti nastavljal pa nič več ne boš živali jagal. Če ravno rad jagaš, pa se jagrom pridruži, borovškim, trentarskim ali pa rutarskim. Pa bodo že povedali, kdaj boš jagrov žihr.« Malo je godrnjal, pa vse obljubil. Bedanc je menda dve leti držal te besede, da ni jagal pa pomagal je holzerjem, ki so drva podirali, da jim je pomagal špacati pa drva skupaj vlačiti pa ravnati. Dve leti je pa Kekcu pomagal živino zavračati, zato so mu potem hrano dali, da ni bil lačen. Ampak malo so si pa le mislili, kako dolgo bo zdržal. Je le videl, da je le bolje, da ima več koristi, da ga ljudje ne sovražijo, če dela, če pomaga. Ampak umival se pa ni, ko pa je bil še tako umazan, mu je pa tista zelena muha, ki gre samo na umazanijo, največ se pase po kravjih drekih gor, na vrat sedla. Taka, malo na zelenkasto vleče. Je pa sedla na tisto umazanijo, ga je pa v vrat v žilo pičila, v žilo mu je pa hudoben strup spustila. Potem ga pa to ni več držalo in Bedanc je bil še hujši, kot pa prej. Tisti hudobni Bedanc se je spet na svoja pota vrnil in tisti dan tako premišljeval: »Danes se bom pa Kekcu maščeval, ker mi je Rožleta odpeljal pa Brinceljčka pa ker sem takole moral zdaj dve leti biti na suhem. Danes se bom pa od zadaj pretihotapil, otroci nič ne vidijo in slišijo, on jim pa tudi pripoveduje, tudi ne bo pozoren. Od zadaj, iz grmovja ven bom ene dva pobiča zagrabil. Pobiče moram gledat, take bolj močne, da

jih bom zagrabil, jih bom za seboj vlekel.« Tako je imel račun brez berta. No, je že blizu prišel, Kekec je levo in desno špegal, je pa zagledal, kako se približuje in vse njegove misli vedel, kaj ima Bedanc za bregom, kaj bo naredil. Je pa rekel otrokom: »Tamle po hosti od smreke do smreke, od bukice do bukice, od macesna do macesna se pa Bedanc približuje in ima strašno čudne misli, da bi ene dva otroka s seboj vzel.« Otroci so se kar ustrašili, so se kar stisnili. Je rekel: »Nič se ne bojte! Boste zdajle heca vidli. Okrog mene stopite, jaz bom v sredini, glave notri, tako da boste hrbte s kroga ven kazali, pa bomo sovo oponašali.« In resno. Otroci s Kekcom na čelu so okrog stopili in začeli uhati: »Uhuhu, uhuhu, uhuhu!« Takrat je pa Bedanc ušesa našpičil in si mislil: »Od kod pa sove zdajle?« Resno je bilo že pozno popoldne, ampak vseeno. Sova ne pride pri dnevu, je še svetlo. Nič mu ni bilo jasno, samo vedel je, da se sova oglašja in se je obrnil pa v lauf. Seveda, letel je naprej pa nazaj gledal, če se bo tisto sovo še kaj slišalo. On se je ene same sove bal, ko je rekel, da smrt kliče, ne pa celega tropa. Je pa nazaj čez ramo gledal. Ene par dni prej je pa Pišnica tako narastla, ravno pod Kekčevo bajto nasproti je ena velika skala, je pa v tisto skalo notri butala in mlela s tistim peskom, da je precej en velik bajer ven zmlela. Seveda, pesek je najprej odneslo, ker je bil lahek, jama pa je bila ves čas večja. In tako je veliko jamo skopala, potem ko se je pa vreme uredilo, je voda naprej odtekala. Tista, ki je pa v ostala, ampak se je že toliko očistila da je bila prav čista, lepa voda. več zelenkasta, je že na plavo, tako globoka. Seveda, Bedanc ni ali en kamen ali kaj je bilo, se je čofnil. Najprej na glavo, potem noge postavil, ampak kaj, ko pa usta pa brada so mu ven kje se bo ven skopal pa kako. tam za korenino vrbovo prijel vrba, ki je že malo postrani malo navihana, tako kot naramnico zahakljala, potem

tistemu bajerju ostala, je pa notri peska, glina je šla pa na dno, Globoka je pa bila, tako da ni bila na črno šlo na podnu, ko je bila gledal, tam je bila pa ena korenina, pa spotaknil, pa šel v ribo in v bajer se je hitro skobacal, da se je na je bila voda mu ravno na bradi, nos gledale. Potem je pa hitro gledal, In je že stegoval roke, da se bo pa da se bo ven potegnil. Ampak rastla nad vodo, je bila pa tudi Kekec, ga je pa zadaj ravno za pa ga je vrtela po vodi več

kot pol ure in se je kopal. In ker je bil tako umazan, se je najprej zmočil, potem je pa v plasteh začela umazanija odtekat v vodo pa naprej. Tisto umazanijo je voda nesla, voda je tekla in pljuskala in naprej šla. Tako da je potem Minkara naslednji teden vprašala Pehto, ko sta se pogovarjali, ker je bila Minkara radovedna, če Pehta kaj ve, kaj se je v planini godilo, da je kar naenkrat črna voda pritekla. Minka je pa namočila pranje in ga je šla v Pišnico splakovat, da je imela čisto in ga na soncu posušila. Naenkrat je pa črna voda prišla, da je hitro umaknila ta zadnji bertah. Če bi še tisti bertah notri pomočila, ne vem, kako, bi bil bolj umazan pa bi bolj smrdel kot prej, ko ga je ona oprala. Pa ji ni bilo nič jasno, kako da pri jasnem nebu taka črna Pišnica teče. Čez par dni je pa Pehto srečala, pa je izvedela. Pehta je pa od Kekca izvedela, kaj se je v planini godilo. Je pa povedala, kaj je bilo, da se je Bedanc kopal. No, malo manj kot uro ga je vrba vrtela, potem je bila pa vrba le toliko usmiljena, da ga je spustila pa še malo potisnila k robu, da se je za njeno korenino prijel, da se je ven potegnil. Nič ni levo in desno gledal. Tresel se je kakor kužek ali pa ovca, ki je mokra, umazane kaplje so pa letele na vse konce. To je bilo na uni strani Pišnice, ko je pa v hosto šel, je pa še palico mimogrede pobral in šel. Potem ga pa dolgo ni bilo. Kekčevi otroci pa so šli med tem časom domov, čez teden pa ni imel obiskov, drugi teden konec tedna so bili napovedani. No, v tistem tednu pa je Kekec rekel: »Čakaj, Bedanc! Zdaj te bom pa pošteno dražil. Zdaj, ko boš prišel, bom pa že imel pripravljeno pesem, da te bom dražil.« Je pa sestavil eno pesem in čakal. Bedanc ne bi bil Bedanc, prav dolgo ni zdržal, en teden. Čez en teden, na začetku tedna, je pa prišel, takrat je bil pa Kekec ravno sam, ravno ovce je zavrnil, potem je pa malo okrog hiše štmrov, pa ga je zagledal. Ampak Bedanc je prišel samo do Pišnice, čez pa ni šel. Na oni strani se je ustavil pa pesti Kekcu kazal sem čez. Kekec je pa na štor stopil, da je bil še malo večji kot Bedanc, malo višje tam gori pa začel deklamirati oziroma prepevati čez Pišnico:

»Pod Vršičem fletno biti,
tam Kekec hodi nabriti,
vesel zavriska juhej, juhej,
čakej me stric Bedanc zdej.
Teta Pehta mešto kuha,

notri pade zelena muha,
Kosobrinč pa pravi,
fuj in pfej, tle maš Bedanc, kar sam pojej!

O, Bedanc je bil užaljen, pa je pesti kazal pa skakal. Kekec mu je fige pokazal pa šel v hosto. Bedanc pa nazaj domov. Hudoben je bil, užaljen, potem ga pa spet dolgo ni bilo na dan. Med tem časom se je pa to razvedelo. Kekec je povedal teti Pehti, Pehta Minkari, potem pa so vsi v Borovški vasi vedeli za to zgodbo, kako se je Bedanc kopal. To je prišlo na ušesa tudi Škrateljnu Kosmateljnu, ki pa v mali Pišnici živi. Škratelj Kosmatelj je pa kakor ene tri- ali štirileten pobič, ves zeleno oblečen. Od opank, čevljev, cokel, ali kaj je imel, do klobučka ali kapice je imel zeleno. To pa zato, da se je med listjem hitro skril. Malo je navihan, zloben pa ni bil. Je pa slišal to zgodbico. Vedel pa je, da bo enkrat sigurno Bedanc prišel v malo Pišnico postrvi loviti. In je samo na to čakal. Je pa tudi pesem sestavil, da bo Bedanca dražil, ko bo prišel. Bedanca precej dolgo ni bilo, potem pa se mu je le zdelo, da je že dovolj dolgo, je pa šel v malo Pišnico. Takrat ga je pa Kosmatelj zagledal in si mislil: »Aha, danes se bova pa zavrtela.« Je pa Bedanc škornje ali cokle ali kaj je imel obuto, sezul, štumfe ta volnaste je dol dal, na sonce, hlače je malo nad koleno zavihal, tako da je imel golo nogo, pa je v vodo stopil, da bo postrvi lahko ujel. Tam je bil pa en tolmunček, pod katerim so bile postrvi. Pod skalco je bila pa daleč notri jama, ampak postrvi so se, ko so senco zagledale, ker se ni nič pazil, s katere strani bo prišel, in je senca na vodo padla, poskrile pod skalco pa daleč notri. Tako tudi, če bi Bedanc notri zlezel in štmrov notri, jih ne bi zasegel, tako daleč notri so se skrile, ker je bila skalca vzdignjena pa jama notri. So se dobro zavarovale. En čas se je matral, potem je bil pa tako hudoben, je pa nazaj na prod šel pa sedel in premišljeval, kam bi šel in kaj bi pa da bi nad kom svojo jezo stresel. V tistem je pa Kosmatelj glavo skozi grmovje pomolil. Je imel pa že pesem pripravljeno. Ampak Kosmatelj ni prepeval, ali je bil prehlajen ali ni znal peti, v glavnem jo je le deklamiral. Je pa začel. Najprej se je ene dvakrat zasmel, da je Bedanc glavo vzdignil, kaj je to za eno čivkanje tam v grmovju, ker Kosmatelj je bil majhen in se je bolj tenko smejal, ni imel močnega glasu. Potem je pa začel deklamirati:

»Teta Pehta je imela včeraj v mali Pišnici žehto, je Bedancove cote prala, je črna voda od njih kapljala. Srnice, ki so hotele spodaj vodco piti, so se mogle pa sirotice obrniti. Voda pitna ni preveč, po Bedancu smrdi. Na veji hlače so visele, oprane niso nič več smrdele, ampak Bedanc se je pa na brino zvlekel pa čakal, da sonce vodo s hlač bo zvleklo. Takemu ni za okrog hoditi, aha, lahko narajma Kekec ga nabriti. Še stric Kosobrin bi se smejal, če bi vedel, da Kekec Bedanca brez hlač v kozji rog je dal. No ja, pa ta storijca se ni v komedijo spremenila, lunca nič več ni hlač novih dobila, je teta Pehta poskrbela, da še pri sončku jih prav dobro je ožela.«

Je bil pa Bedanec spet hudoben in je videl, da nekaj mrgoli, vedel pa je, da ne bo nič ujel tistega, ker je tema. Je pa pesti kazal pa šel domov. Potem ga pa dolgo ni bilo, da so že spraševali, kje je. Čez dolgo je spet prišel na dan pa oprezal okrog, če bi se mu kaj posrečilo. Ampak otroci so zdaj vedeli, da se morajo, če bi ga na samem kje srečali, potuhniti in sovo oponašati, tako da mu bolj slabo uspeva.

Storica o fičfiričih

To storico sem jaz kot otrok slišala od mojega ateja, ko so vsako leto posebej pozimi eno seneno rjuho fižola pripravili pa so otroci prišli. So imeli mizarsko delavnico in so zvečer les vzeli v roke pa rezljali konjičke, živalce po navadi. Otroci smo fižol luščili. Potem je pa storica šla. So pa pravili eno storijo, ki so jo oni najbrž kje brali.

En mož se je odločil, da bo šel v mesto. V mestu je bil semenj, so živino prodajali. On je imel eno kravo pa celo poredil je eno mlado kravico in se je odločil, da bo tisto, ki je že par let imela, da jo bo prodal, da bo en denar dobil, da bo potem lahko kaj kupil za dom in za družino. Žena mu je pripravila malo malice, malo kruha pa nemara mu je katero klobaso dala s seboj. Možek je šel v mesto na trg. Saj tisti semenj ni bil ravno daleč, je pa bilo ene par kilometrov. Je pa lepo gnal tisto kravico. V tistem času so bili pa vseh sort ljudje v mestu. So bili po navadi tisti, ki so študirat hodili. Eni so pridno študirali, tisti so prišli do poklicev, da so bili vse sorte potem, so bili učitelji ali so bili v pisarnah. Eni, ki jim pa ni dišalo in so bolj lumparije špilali, in tistim, ki niso študirali, so rekli tudi ta večni študentje, po navadi so jim pa rekli, to so pa ta falirani študentje. Naučili se

niso drugega kot lumparij pa tudi lumparije so zganjali, ampak so bili lumpje, da so se vedno znašli, da so ljudi okrog prinesli in nazadnje so jo še bolje odnesli kot tisti, ki so bili pridni. No, eni trije taki, včasih so jim tudi fičfiriči rekli, so hodili pa samo gledali, kje bodo koga okrog prinesli. So se pa sprehajali skozi mesto, so pa zagledali tega možička, ki je prav zadovoljno tisto kravico peljal. So ga pa ustavili, so pa rekli: »Oča, dober dan!« Mož je, seveda, ker so ga prijazno pozdravili, odzdravil: »O, dober dan! Dober dan! Bog ga dej! Kaj pa vas zanima, kaj pa bi radi?« »Tole vašo kozo gledamo, saj je fletna kozica, ampak malo suha je. A jo boste prodali?« Mož pa pravi: »O, to pa ni koza! To je kravica! To je kravica!«

»O, ne!« so rekli. »To je koza, to ni kravica! No, saj je fletna. Oča, oča, da se ne boste zmotili, da je ne boste za kravo prodajali, da se vam bodo vsi smejali!« Mož je pa takoj videl, koliko je ura. Je bil pa tudi dovolj brihten, da je videl, da se želijo iz njega norca delati. Je pa rekel: »Veste, kaj bom zdaj jaz vam povedal? Najlepša hvala, ker ste mi povedali! Veste, zgodaj je bilo, malo bolj slabo vidim, malo bolj sem že tak, malo mi gre že na otročje, sem se pa zmotil. Namesto da bi Šekico zavezal, saj se mi je zdelo, da se malo prelahko gre. Joj, sem pa tole kozico, tole Srnico. Ja, saj bi mi bilo prav žal, sploh, če bi jo kdo kupil. Srnice pa nisem mislil prodati. Jaz sem mislil Šeko, kravo. O, gospodje, kako sem jaz vesel, da ste vi mene take sramote rešili! Bom pa Srnico domov peljal, bom pa Šeko drugič pripeljal. Saj bo še semenj! Ampak, jah, veste kaj, na semenj bom pa vseeno šel. Pravzaprav je pa tako, saj Srnica ima pa ta mlade. O, zdaj ko sem že prišel, bom pa drugo Srnico priredil, bom pa vseeno kozo prodal.« »No, no, prav oča, prav ste se odločili. Saj nemara boste kozo še lažje prodali, kot bi kravo,« so rekli gospodje. »Ja, nemara pa res, ker je taka fletna.« Pa je Srnico pogledal, pa rekel: »Veš, Srnica, ne smeš zameriti. Takole je. No ja, kdor te bo kupil, boš pa tistega razveseljevala.« No, potem je pa rekel: »Zdaj, ko ste bili pa tako prijazni, da ste mi oči odprli, ko bo vsega tega konec, ko bo semenja konec, pa jaz mislim iti v tisto gostilno tamle na koncu malo pojesti. No, vi pa, ne vem, ali se bomo še srečali ali ne. Zdaj mi pa povejte malo imena vaša, da bom jaz tam naročil kosilo za vas tri, ko bom dobro nemara kozo prodal pa še vsakemu en polič vina na vrhu. Se boste najedli.« No, so se pa domenili tako. Mož je šel, kravico prodal, dobro prodal, seveda je ni za kozo prodajal, jo je za kravo. Potem je pa s tistim denarjem šel v tisto gostilno. Potem je pa mož kosil in

navsezadnje se je tako zgodilo, da mož še ni šel, ko so v gostilno prišli že tisti pobje. No, potem je pa mož hitro načrt spremenil in jim rekel, naj sedejo k mizi. No, mož se je pa že prej domenil z gostilničarjem, da bodo prišli trije pobje, je pa rekel gostilničarju: »En hec bi rad naredil. Trije pobje bodo prišli in smo nekaj eno stavo imeli. Jaz jim bom kosilo plačal pa vsakemu en polič vina. Če bom jaz zraven, meni pomežiknite, kosilo prinesite, jaz bom pa kosilo zdajle plačal. Ko bom pa baral za račun pa recite, da je že plačano.« Pa še en denar je dal gostilničarju, da bo res tako naredil. No, pobje pridejo. »O, očka, a ste tukaj?« »Ja, sem se malo zadržal. Jaz sem že pokosil, jaz bom šel. No, vi pa zraven sedite.« Pobje so sedli zraven, gostilničar je prinesel. Oni so jedli. Ko so že skoraj pojedli, je pa možek gostilničarja poklical in rekel: »No, zdaj bom pa jaz tole plačal. Kar sem jaz pojedel in kar so pobje pojedli.« Obenem je pa prijel za svoj klobuk in ga je trikrat na desno zasukal. Velik klobuk je bil na glavi. Ko mu je gostilničar pomežiknil, je klobuk zasukal. Pobje so pa gledali, kaj zdaj mož dela, so pa le ujeli, da nekaj klobuk suče. Gostilničar pa pravi: »Očka je že dobro, je že plačano.« »A vse?« je rekel. »Vse.« »No ja, prav, prav.« Tako da se je potem mož poslovil pa šel. Te so tudi že skoraj pojedli, potem so pa debelo gledali. »Ja, kako plačano?« so spraševali drug drugega in jim ni bilo nič jasno. Potem so pa rekli: »O, ježeš, tole moramo pa zvedeti. Moramo zvedeti, kako to, da je bilo že plačano.« »Ja, nekaj je bilo s klobukom,« so si mislili. So pa leteli za njim, so ga pa ujeli. Mož je šel bolj počasi, ker je tudi vedel, da bodo za njim prišli, da bodo radovedni. So ga pa pobarali: »Ja očka, kako pa je bilo zdaj tole, da je bilo že vse plačano?« »Ja, to je pa moj klobuk. Tega imam pa še od pradedi. Ima pa tako moč, če ga prav zasučem pa pobaram, je pa vse plačano,« je rekel. »A bi vi nam prodali ta klobuk?« »O, tega klobuka pa ne prodam.« »No, pa če bi ga za dobre peneze predali?« »Ne, ga ne prodam.« »Oh, ja, mi bi pa tako radi ta klobuk imeli.« »No, ja, pravzaprav moram pa vam hvaležen biti, da se nisem danes osramotil. Ga vam bom pa dal. Za majhne denarje.« Potem so pa pogledali, kaj imajo v žepih, niso veliko imeli in so plačali tisti klobuk. Potem so se poslovili. Očka se je počasi domov prismejal in rekel: »Zdaj boste pa videli, zdaj boste pa plačali za vaš norca delanje.« Mož je šel domov, oni so šli, za tisti dan so se najedli. So rekli: »Jutri bomo pa poskusili.« Ampak niso zdržali. »Ne bomo do jutri čakali, bomo šli pa večerjat.« No, in so šli. Eden je vzel klobuk, ga je dal na glavo pa so prišli v drugo v gostilno. So se pa fajn navečerjali. Bili so pa brez ficka. So se fajn navečerjali, so

se fajn napili, kar je bilo. Potem je pa eden začel klobuk na glavi sukati, pride gostilničar za račun, jim je račun povedal, ki je bil kar precej velik. Ja, zdaj pa denarja ni bilo. O, ježeš, kaj pa bo zdaj. Potem so pa na vse načine klobuk sukali, ampak klobuk ni nič dal od sebe. Ker niso hoteli plačati, jih je gostilničar naznanil županu, da so jih zaprli čez noč. Naslednji dan so jih spustili, ampak so morali obljubiti, ali da bodo plačali ali pa bodo morali delati in odslužiti. So rekli, da jih bodo imeli na očeh, da jih ne bodo spustili, da to bodo pa plačali. Zdaj pa, kaj bodo naredili! Želeli so iti do moža, da se mu oddolžijo, ker jih je najbrž za nos potegnil. Potem so se med seboj prepirali in se obtoževali, kdo in kako bi moral vrteti klobuk. So se med seboj še najprej skregali. Potem so se pa vseeno odločili, da bodo poiskali moža. Malo približno so vedeli, iz katere vasi je, da bodo šli, da se mu bodo šli oddolžit. Da ga bodo zmerjali. Mož je pa to vedel, je pa ženi rekel: »Urša, pričakujva danes, jutri ali pojutrišnjem obisk. In to ne bo tak poceni obisk, ampak jaz imam že načrt narejen, kako se bom tega obiska znebil.« Žena je pa rekla: »Kaj pa je?« »Ti bom že potem povedal, ti samo mene poslušaj. Bova parne naredila, kakor za mrliča.« »Ja, kaj pa to?« »Ja, boš že videla, ti bom vse povedal. Zdaj tiho bodi in ubogaj.« Žena je resno kakor za mrliča pare naredila. »Janez, s tem se pa ni norca za delati!« »Saj se ne bom norca delal. Imam obračun. Bodo sigurno tisti tiči za menoj prišli, da jih bom fajn plačal.« Urša je pa mislila, naj pa bo in naredila parne. Svečo prižgala, no, prižgala jo ni, pripravljeno je pa imela. Mož je v nedeljsko obleko oblekla, roke pa obraz mu je z moko posula, da je bil bled. Pa ga je na parne dala. No in tako. Tisti dan ni bilo nič. Drugi dan tudi nič. Tretji dan, ko je mož že mislil, da ne bodo prišli, so pa prišli. Prej niso imeli časa. Jih je pa že od daleč zagledal. Se je precej daleč naprej videlo po cesti, ki gre v mesto. Je še rekel: »Lej jih, lej jih, Urša! Zdaj pa strašno žalostna bodi pa roženkranc žebrej pri mojih parnah. Pa ja, da se ne boš izdala!« No, in ti pridejo, aha, tamle je tista hiša. So še nekaj pri eni drugi hiši barali, da so bili sigurni, da je v tisti hiši doma, in pridejo notri. Vežne duri so bile odprte, v veži je bil pokrov od truge, prslonjen k hišnim durim. V hiši so bile duri tudi odprte pa strašen jok notri: »O, moj Janezek! Kaj bom počela zdaj sama!« je jokala žena pri parnah. Pa pridejo notri pa vidijo: »Ja, kaj pa je?« »O, gospodje, moj Janezek je umrl. A ste ga kropit prišli? O, moj Janezek, moj Janezek!« je jokati začela. In seveda so bili presunjeni pa razočarani, kaj bo zdaj. Kar pojdimo, kar pojdimo, tukaj je pa nekaj narobe. Kar pojdimo. Pri durih je

bila pa prislonejena krevlja, tista, ki jo je imel v mestu. Je pa tisti, ki je bil najbolj hudoben in navihan, tisto krevljo zagledal. Je pa rekel: »Nekaj pa moram narediti, tako me jeza razganja, da nam je ušel ravno, preden smo plačali. Bi morali še plačati.« Je pa krevljo zagrabil in moža s tisto krevljo udaril. V tistem so se pa parne prebrnile in možek je sedel in začel: »O, hvala bogu. O, hvala bogu, da ste prišli!« Vsi so obnemeli, žena tudi ni mogla verjeti, ko je moža videla. Prej je rekel, da je mrtev. »O, gospodje. Že v drugo ste me rešili.« Uni so bili pa tako neumni, da so prav neumno gledali vanj: »Ja, kaj pa je, oča? » »Ježeš, kaj sem se pripravljaj, da bi moji Urši povedal v slučaju, če umrem, da ima krevlja tako moč, da mrtve obuja. O, ježeš, ja v grob bi šel, če bi vas ne bilo! Bohlonej! Zdaj sem pa tako vesel, klobuk ste mi plačali!« »Ja, klobuk smo plačali, pa nič dosegli. V nemilost smo padli pri županu, smo bili eno noč v arestu.« »Ja, kako pa ste klobuk sukali?« »Ja, pravzaprav ga nisem sukal, sem ga le vzdigoval.« »Ja, vidite, da ste naredili narobe. Morali bi ga sukati! Sukati! Ne pa vzdigovati! Klobuk je treba dati do ušesa, potem pa trikrat na desno, trikrat na levo, pa nič več in nič manj.« »A ja?« »No, zdaj, ko ste bili tako dobri, kaj pa ste dolžni za tisto. Vam bom jaz denar dal pa še krevljo vam bom dal. To pa zastonj.« O, zdaj so bili pa veseli. Najprej so šli plačati tisti dolg, ki so ga imeli. Potem pa so šli s krevljo po svetu, v druga mesta. Mož pa: »Urša, zdaj jih pa ne bo več nazaj.« »Kako pa to?« »Boš videla.« Oni pa pridejo v mesto, tam je bil pa mestni načelnik, mesto je bilo več ali manj v črnih zastavah, vse se je jokalo. So pa rekli, kaj pa je tak vek in taka žalost. Ja, mestnega načelnika edina hči je umrla. Na parnah leži doma, popoldne pa jo bodo pokopali. So si pa pomežiknili: »O, zdaj bomo pa slavni, zdaj bomo pa mestnega načelnika hčerko oživeli.« In res pridejo pa so barali še enkrat, kaj je, pa so jim odgovorili: »Ja, naša deklica je umrla. Popoldne jo bomo pokopali. Kaj bi dali, če bi jo lahko videli, da bi živa hodila okoli!« So rekli: »Nič ni bolj dobrega kot to. Mi jo bomo oživeli! Samo sami moramo biti notri, nihče ne sme biti zraven. In so začeli udrihati po parnah tako, da so se parne podrle. Ampak uboga deklica je bila še vedno mrtva. Ko so ljudje tisti hrup slišali, so notri udrli in so videli, kaj so lumpi naredili in so jih prijeli. Pa je prišel glas tudi za njih, kako so bili lumpje, da so želeli zastonj večerjati in nekaj coprati. Pa so jih potem resno zaprli. Mož je imel mir, jih ni bilo več. Za dolgo so jih zaprli, ko so jih pa ven spustili, so pa šli po svetu pa nič več ni bilo slišati za njih. Ali so nekje konec vzeli ali so se pa poboljšali.

Coprnica Anja Panja

Turnova teta Mina je čakala svojo nečakinjo Jelico, ki je prišla na počitnice. Jelica je počitnice vsakokrat preživela pri teti Mini v Borovški vasi. Tisto poletje je prav tako prišla. S teto sta doma gospodinjili, deklica je bila zelo pridna in je vse ubogala, kar ji je teta naročila. Strašno hitro se je učila in si tudi vse zapomnila. Okrog konca julija, že avgusta, so v dolini že pokosili in so šli še v senožeti pospravljat seno. Vsi, moški in ženske, so si med seboj pomagali. V senožeti so šli že zvečer, da so že zgodaj zjutraj lahko začeli z delom. Grabljice so šle malo kasneje, ko je bilo sonce, da so sušili seno. Tako je bilo vsako leto, leto za letom. Sosedje so eden drugemu pomagali, tako da so vse senožeti spravili. Senožeti so bili majhni pa večji. Senoseki so se postavili v vrsto in začeli seči. Preden je sonce gor prišlo, so že ogromno posekali, trava se je v zgodnjih jutranjih urah tudi najbolje rezala. Potem pa so prišle grabljice. Jelica pa je bila doma in pomagala svoji teti. Potem pa je teti le rekla, da bi tudi ona šla v planino pogledat na senožet, kako so posekli.

»A grem lahko?« je vprašala. »Ja, saj si navajena. Izgubila se ne boš. Najprej pozajtrkuj, potem pa ti bom pripravila malico.« Teta je v nahrbtnik pripravila malico, malo zaseke in črnega rženega kruha pa košček klobase. Potem je rekla: »Žejna boš pa tudi, v eno kanglico bom dala hrušico, iz suhih hrušk vodo skuhamo, pa še hruške so notri. Pa še kakšno hruško s seboj vzemi.« Jelica je rekla, da hruške ne bo jemala, ker so povsod studenci. »Zdrava voda je, bom kar vodo pila.« »No, prav,« je rekla teta.

Deklica je šla z nahrbtnikom in prišla že kar daleč iz vasi ven, pa je kar naenkrat, ko je šla že proti senožetim po ozki poti, na pot padel en kamen. Pa si je mislila, da se najbrž kdo heca in je šla naprej. Potem je priletel še en kamen, pa se je le ustavila. Deklica je bila zelo pogumna, ni se bala, saj je bila že od malega vsega navajena, pa se je ustavila in poklicala: »Kar pokaži se, kdor si, ne straši me, ustrašil me ne boš!«

Pred deklico je skočil en pobič, ki je bil že malo večji kot ona, imel je razcefrane kratke hlače pa naramnice in srajco, klobuk je imel malo potlačen, drugače pa je imel kar na boso nogo obute cokle. Jelica pa je rekla: »Saj ne morem verjeti. A si ti Jankov Kocelj?« »Ja. Sem, sem. Kako pa to, da me poznaš?« »Ja, saj vsako leto pridem k teti.« »A ti si

Turnova Jelica?« »Ja, jaz sem Turnova Jelica.« »No, kam pa greš?« »Na senožeti grem. Naši sečejo seno, pa bom šla malo pogledat, pa če se mi bo ravno dalo, bom pa še malo pomagala.«

»No, saj jaz grem tudi gor skozi. Bom malo pogledal, zdajle avgusta, kako kaj maline cvetijo. Tamle za senožetjo je ena velika poseka, ko so lansko leto sekali. Zdaj se je pa zaraslo, so pa same maline. Najbrž še ne bodo zrele, ampak bom pogledal, kako kaj kaže. Bova šla pa skupaj.«

»No ja, pa pojdiva,« je rekla Jelica. Pa sta šla gor skozi, sta bila že precej visoko. Pobič je rekel: »A ti moraš na senožeti?« »Ja. Rada bi šla.« »Veš kaj. Bova eno bližnjico usekala proti malinovju, pa se bova še na spodnji planini ustavila.« »Kako pa je na spodnji planini?« »Ja, ti bom povedal. V dolini tega ne vedo, nočem povedati, ampak jaz sem zasledil, da tam, na spodnji planini, večkrat pride coprница Anja Panja.«

Jelica pa je rekla: »Ja, saj jaz sem to že slišala. Da je Anja Panja tukaj. Samo sem mislila, da so si to izmislili.«

»O, niso si izmislili. Veš, saj ne živi tukaj. Ampak na planino večkrat hodi. Tukaj so veverice doma in Anja Panja ima vse te veverice pod svojo komando. Eno tako palico ima, z zlatim rogljičem, tisti rogljiček ima tako moč,

da z njim copra,« je rekel.

»O, to pa skoraj ne verjamem,« je rekla Jelica. »Ja, boš videla, če te ni strah. Anja Panja je grozna babnica.« »O, strah me pa ni.« »No, potem bova pa šla, ampak nikomur ne smeš povedati. To naj bo najina skrivnost,« je rekel. Deklica je postala radovedna in rekla: »Ja, bom šla ja s tabo.« No, in tako sta šla. Bila je malo bolj tema, hodila sta po eni zapuščeni stezici, skozi drevje sta se tlačila in malo bolj skrivala. »Zdaj pa malo počakaj,« je rekel. In ko sta prišla na rob spodnje planine, sta jo pa zagledala. Anja Panja je sedela na enem kamnu, veverice so pa na repkih sede pred njo v krogu pa strašno

zvesto so jo gledale. Kar enih osem jih je bilo, Anja pa je mahala z rogljičkom in rekla: »Zdaj pa, če ne boste ubogale, vam bom pa kar repe postrigla,« je rekla Anja Panja. Veverice so jo zelo zvesto gledale in se je bale. Ona je pa mahala z rogljičkom. »Zdaj pa v gozd zletite in lešnikov mi prinesite.« In veverice so se razkropile na vse strani nabirat lešnike za Anjo Panjo. Potem pa je Anja Panja, sonce je namreč že zelo sijalo, postala malo zaspana. Bila pa je res odurna babnica, vsa skuštrana, s preluknjanim slamnikom, grda in zoprna. Za hrbet je dala palico z rogljičkom, jo odložila, saj je bila sicer v senci, pa zadremala. In je dremala. Rogljíček pa je bil na soncu in se je strašno bliskal na vse strani. In je tako zadremala, da je prav zadrnjohala. Koceljček pa je to videl, je pa rekel: »Jelica, ti kar tukaj počakaj, ko boš zdajle heca vidla. Ji bom jaz rogljiček ukradel.« »O jej,« je rekla, »to pa ne!« »Ja,« je rekel, »pa ga bom.« Jelica je sama sedela, ni si nikamor upala, se je kar malo bala Anje Panje. Pobič pa je sezul levo coklo, da se ga ne bi slišalo ne videlo in je res ukradel paličico z rogljičkom. Skoraj bi zavriskal, pa se je le še pravi čas spomnil, da mora biti tiho, se prijel za usta, se skril v hosto in prišel nazaj do Jelice. »Poglej, zdaj ga pa imam. Zdaj jo pa imam v pesti,« je rekel.

»Pa ja ne boš copral!« je rekla Jelica. »Oh, jaz pa ne bom copral. No, veš kako je, tam gori pri sodniku Vitrancu Brinceljček živi in Brinceljček je tisti škrateljč s črno kučmo, na nogah ima tudi ene cokle, kakor jih imam jaz. Noge ima zelo tanke, okrog njih ima pa ene take gamašne ovite, zato da ga ne bi zeblo pa da ima bolj debele noge,« je rekel. »Pa irhovce ima. Za tisto kučmo ima pa petelinjevo perje, nič ne vem, kje je enega domačega petelina oskubil, ali pa je kakšen petelin perje izgubil, tako da ima zataknjeno tako petelinje pero, da mu po celem hrbtu maha. Brinceljčka sem enkrat nekaj prosil, pa me ni hotel slišati, sicer sva bila prijatelja, ampak zdaj sem mu jaz kar malo zameril.« Koceljček je bil en tak malo bolj reven pobič, v vasi so si ga pobje zmeraj sposodili in ga dražili. Niso ga hoteli v svojo družbo. Si je pa mislil, da se bo z Brinceljčkom sprijaznil, vsaj enega dobrega prijatelja bo imel. Ampak Brinceljček je imel tudi svoje muhe, no, saj je bil drugače prijatelj z njim, ampak enkrat je bilo nekaj, nič posebnega, samo ga ni hotel slišati. Je pa rekel Koceljček: »Veš kaj, Jelica. Zdaj bova pa takole naredila. Danes bom šel jaz sam do Brinceljčka, ti pa pojdi na senožeti, ti bom pot pokazal, potem te bom pa jaz čez en teden poiskal, pa bom povedal, kako je bilo.« Jelica je šla na senožeti. Anja Panja je dremala. Koceljček pa je snel s palčke rogljiček,

ga dal v žep, palico pa je zlomil in jo vrgel v grmovje. Potem je pa šel na Vitranc, da bo Brinceljčka poiskal. Brinceljček pa je bil en škratelj, saj je bil drugače prijazen, imel pa je svoje muhe. Brinceljček je imel precej dolg nos pa očala je nosil, ker je slabo videl, zato so se mu pa veverice smejale, pa tudi če ga je kdo drug srečal, se mu je smejal in se norčeval iz njegovega nosu. Ampak Brinceljček je bil na tisti nosek strašno ponosen. To je bilo njegovo največje bogastvo, nosek namreč. Koceljček pa je bil tudi malo navihan in je rekel: »Zdaj ga bom pa jaz malo v zadrego spravil.« Pa je prišel do Brinceljčka, ga dobil in ga poklical k sebi. »Veš, Brinceljček, čakaj, bom jaz malo nosek tvoj pogledal.« No, Koceljček je že enkrat oprezal in poslušal, kako Anja Panja copra: »Čira čara, mačka stara.« Pa se je dotaknila z rogljičkom enega predmeta, potem pa je povedala, kaj hoče. In tako je Koceljček malo navihan k sebi privabil Brinceljčka in mu rekel: »Veš kaj! Tale tvoj nosek je pa res tako lep. Poglej, tukaj imam zlat rogljiček, ti ga bom še malo polepšal, da bo še lepši, kot je zdaj.« No, zdaj mu je Brinceljček zaupal, sedel na štor in vzdignil glavico. Koceljček je iz žepa vzel rogljiček, se dotaknil noska in začel: »Čira čara, nos se čara, štor se čara, vija vaja ven.« Nos se je spremenil v smrekov čurčel. Iz ta lepega noska je bil čurčel sredi obraza. »No, zdaj pa pojdi k vodi,« je rekel Koceljček, »pa boš videl, kako imaš lep nosek. Brinceljček je zaupal Koceljčku, šel k vodi, ko pa je prišel k vodi, pa je videl, da ima čurčel na nosu. Brinceljček je zelo zajokal: »A bom zdaj s čurčelnom po svetu hodil?« je rekel. »Koceljček, ti si pa hudoben pobič. Kaj sem ti pa naredil, da si mi nosek zacopral?« »Sem te takrat prosil za eno stvar, pa me nisi hotel slišati,« je rekel Koceljček. »A zato je taka zamera! Pa bi mi še enkrat povedal, pa bi se pogovorila!« »Ja, en teden boš nosil takle nosek, čez en teden ti ga bom odcopral nazaj. No, potem sta se pa razšla, Koceljček je šel v planino, pa nazaj domov. Čez en teden je Jelico srečal, kot sta se domenila. Jelico je zanimalo, če ji bo povedal, kam je šel in kaj je naredil. Pa ji je vse povedal.

Ko se je Anja Panja zbudila in ko so se veverice vrnile z lešniki in je hotela vzeti palico, da bi jih lahko strašila, palice ni bilo nikjer. Takrat pa se je Anja Panja ustrašila. Veverice pa so videle, da je Anja Panja brez palice in so postale pogumne, namesto da bi ji dale lešnike, so v njo skočile in jo začele cofedrati. Najprej so ji slamnik z glave strgale, potem so ji slamnik začele gristi. Anja Panja jim je komaj ušla. Pri strani je imela eno tako hišo, zapuščeno gozdarsko, kjer se je zadrževala na planini, se hitro zaprla v njo, tako da so

veverice nato šle.

Koceljček je en teden čakal, čez en teden pa res prišel nazaj pa Brinceljčka poiskal, da mu je nosek odcopral. No, potem pa je rekel: »Če bo Anja Panja iskala rogljiček pa da ga bo dobila, se bo že kaj spomnila, da me bo ujela. Jaz se moram znebiti tega rogljička.« Pa je šel celo na drugo stran v Rateče. Tam je bilo eno precej veliko jezerce pa je zvečer, ko je sonce zahajalo, rogljiček na sredo jezera vrgel, tako da se je potopil, in prišel nazaj domov. Anja Panja je iskala rogljiček, pa ga ni dobila, bila je huda, vedela pa ni, kam je rogljiček izginil in tako se je copranje Anje Panje končalo. Brinceljček je bil vesel, ker je imel spet nosek nazaj, no, počitnice so šle pa tudi h koncu. Jerica je šla nazaj in odnesla v mesto lepe spomine in obljubila, da bo naslednje leto spet prišla, poiskala Koceljčka in da bosta spet šla na planino in kaj novega doživela.

Ciganova jetra

Mož je imel strašno bolno ženo. Zdaj pa ne vem, a mu je zdravnik svetoval, no, takrat so bili bolj domači zdravniki, ali je kje drugje slišal. Meni se zdi, da so mu rekli, da mora od ene posebne divje živali jetra prinesti, da če bo tiste jetra pojedla, da se bo pozdravila. No, mož bi rad videl, da bi se žena pozdravila in je šel in je dobil od ene tiste, no, ne vem ali je bil ptič ali kakšna druga žival, jetra. Mož je bil utrujen tako ali pa je malo popil, v senci je zaspal in se zbudil, ko je že sonce zašlo, in mu je pes ali kakšna druga zverina jetra ukradla. Bil je brez jeter in se je za glavo prijel in si je mislil: »Kaj pa bo zdaj?« Pa je šel, jeter ni bilo, domov bo moral in moral bo povedati, da jih je izgubil. Je pa šel mimo enega gozda, se mu je pa nekaj čudno zazdelo, luna je sijala in tam je bil en cigan. Kaj je bilo ciganu, saj cigani so bili pogumni, niso obupali, mu je moralo strašno hudo biti, da se je obesil. Veter je pihal, mož je nekaj slišal, najbrž se je tista vrv ribala, da se je slišal en čuden glas. Pa je mož bližje prišel in je videl cigana tam. O, ježeš. Najprej je malo pomislil, nato pa si je rekel: »Ne, to pa ne smem! To pa ne smem!« Ampak potem pa ni bilo drugače, in si je le mislil: »Oh, bom kar naredil. Saj ne more nič hudega biti. Saj je mrtev cigan.« In je lepo ciganove jetra vzel. Pa je nesel jetra domov in jih naredil ženi. Žena je tista jetra pojedla. No, nemara je bilo, da niti ni bila tako bolna. Ko jo je

prepričal, da če bo ta jetra pojedla, da se bo pozdravila, se ji je resno na boljše obrnilo. Ampak žena se je pozdravila, je pa mož zbolel. Moža je pa vest začela gristi. Podnevi in ponoči je bil pokonci. Ni spal, kakor je oči zaklopil, se mu je cigan prikazal, kako ga veter goni. Potem se mu je zasanjalo, da je mislil, da je resno, da je prišel cigan pod okno in zahteval nazaj svoja jetra. Vsega skrušenega ga je gledala žena in rekla: »Kaj pa je s teboj? Jaz sem se pozdravila, tebe je pa vsak dan manj.« »O, če bi ti vedela! O, če bi ti vedela!« »Ja, pa povej!« »Ne morem! Ne morem!«

No, potem se je pa vseeno toliko skupaj vzel, da je šel do župnika k spovedi. In je lepo povedal. Gospod župnik so rekli: »To je pa grozno, grozno! Si pa grozno dejanje naredil!« »Ja, saj vem. Saj vem. Pa saj je bil mrtev!« »Pa vseeno. To se ne gre!« »Kaj bom pa naredil? Noči ne spim. Se mi prikaže cigan pa jetra nazaj hoče.« »To je pa vest,« so rekli župnik. »Nič drugega ti ne bo pomagalo kot pokora.« »Kakršno koli pokoro mi dajte, samo da mi bo odleglo.« »Bo pa težka pokora.« »Pa naj bo.« »Moraš iti na romanje v Rim, k nogam.« »O, ježeš. Kako dolgo bom pa hodil?« »Ja, kolikor dolgo boš hodil.« Mož je pa malo premišljeval in si mislil: »Moram, če hočem da mi bo greh odpuščen.« Pa je še ženi vse zaupal. »O, ježeš! Kaj si naredil! Zdaj pa hitro izpolni, kar si obljubil,« je rekla žena. No, in tako se je podal na romanje. Leto in dan je romal in je šel v Rim, se tam še enkrat spovedal in odvezo dobil. No, rečeno je bilo, da mora samo na eno stran k nogami iti, nazaj se pa lahko pripelje, če bo kaj dobil. Tako da je nazaj potem prosil, da se je malo peljal, malo k nogam. In je čez eno leto nazaj prišel. Od tistega časa naprej ni imel nič več obiskov cigana. Je cigan tudi v miru počival.

O tistem, ki je na britofu orehe tolkel

Dva lumpa sta hodila po svetu in gledala, kje bosta lahko kaj ukradla. In sta mimogrede nekje en žakelj orehov ukradla, pa sta jih na pokopališču, kjer sta mislila, da bo najbolj mir, tolkla. Za zidom. Pa svečo sta imela prižgano, da sta videla. Potem sta pa še nekaj želela. Župnik so imeli enega muša, da bosta še tistega muša ukradla, da ne bosta k nogam hodila, da se bosta okoristila, da bosta žakelj gor dala, pa še eden bo nemara zraven sedel, drugi bo pa zraven šel pa se bosta malo menjala. Najprej je eden dol sedel,

svečo prižgal pa orehe tolkel in rekel drugemu, naj zdaj gre, da že vsi spijo, da je mir in naj muša pripelje. No, in drugi je šel po muša in se malo prikrl. Mežnar pa ni mogel spati ponoči, je pa slišal, da na pokopališču nekaj tolče pa svetlobo je videl. Je pa malo čez zid pogledal in videl, da nekdo na grobu sedi in da ima svečo prižgano. In mežnar je mislil: »Zdaj pa ena duša nima pokoja. Moram pa župnika zbuditi, da bodo šli požegnati, da bo duša v grob šla, da bo pokoj imela.« Župnik je bil pokonci, pa pride mežnar. Seveda, ura je bila že čez polnoči in trka na duri. Župnik se je spraševal, kdo je zdaj prišel, in povabil naprej. Pa stopi mežnar notri in reče: »Gospod, ena duša nima pokoja. Ali bi šli, bom šel z vami, da boste pokropili in malo požebnali, da bova dušo nazaj spravila.« Ne vem, ali je bilo župnika malo strah ali se mu ni zdelo, da bi šel sredi noči na pokopališče. Je pa mož klecnil: »Ojoj, zdaj me je pa ravno krč v nogo prijel. Nikamor ne morem. Kar sam pojdi pa kar sam požebrej.« Mežnar pa sam ni želel, je pa le tako dolgo prosil župnika: »Bom vas nesel, če ne morete hoditi. No, ja.« Potem je mož mislil: »Saj ne more nič hudega biti. Če bom na hrbtu, bom že zavarovan.« Mežnar je bil malo bolj močan, župnik pa malo bolj šibek. Je moža prav lahko nesel. Tema je bila, tisti, ki je orehe tolkel, je bil zaverovan v tisto tolčenje in je samo slišal, da so na pokopališču vrata zaškripala, ker niso bila namazana, pa nič ni okrog pogledal. Mislil si je, da je tisti z mušam prišel, ker je videl eno veliko senco, in rekel: »A si ga dobil? A si ga dobil? A si ga pripeljal?« Takrat je pa župnik mislil, da je mežnar s tistim dogovorjen in je najhujše mislil, kaj so za eno zaroto naredili. Je pa zdrknil s hrbtna doli, se obrnil in ušel. Tisti je pa vpil: »Ujemi ga, ujemi! Drži ga, drži ga!« Tako, da je župnik letel, mežnar se je ustrašil in letel za njim. Župnik, ki je mislil, da ga lovijo, je hitro v farovž šel. Takoj za njim je pa tudi mežnar poskočil. Župnik je vrata zaprl in z mežnarjem sta jih oba tiščala. Onadva sta priletela za njima in videla, da je bila pomota. Da so bili le ljudje in sta le ugotovila, kaj bi lahko bilo in sta še hitreje ucvrla, svečo ugasnila pa žakelj na rame in ušla. Onima dvema pa tudi ni bilo nič jasno, kaj se je na pokopališču dogajalo. Naslednji dan je bilo tam samo malo orehovit lupin in vosek od sveče. Potem so pa vseeno malo požegnali, za vsak slučaj.

O kovaču, ki je strašno preklinjal

Je bil en kovač, dober kovač, zelo dobro je koval, samo kaj pomaga, če je bil tak, da je strašno preklinjal. So se še hujše iskre prikazovale, ko je preklinjal, kakor takrat, ko je koval. Žena ga je pa vedno opominjala. Je rekla: »Boš videl, da bo hudič po tebe prišel!« »Nobenega ne bo,« je rekel. No, potem je pa le enkrat, ko je bil že precej star, ampak še pri moči, smrt prišla, da ga bo vzela. »Ampak prej bi še rad, da bi se malo napil. Zadnjo željo pred smrtjo mi moraš izpolniti,« je rekel. »Imam sod zgoraj. Precej velika jama je. Ti, ki si suha, boš notri v sod zlezla. Je nagnjen sod. Samo na dnu je malo. En polič boš pa že zajela, da mi boš dala, da se bom še napil.« Smrt je rekla: »No, ja, resno, zadnjo željo pa moram izpolniti.« In je skozi precej široko jamo v sod zlezla. On je pa hitro sod zaprl. Je bila smrt v sod zaprta. In je smrt trkala, ven ni mogla sama, spustil jo pa ni. Ljudje niso umirali, ljudi je bilo že toliko, da je bil svet ves preveč poln ljudi. Ljudje so se rojevali, umrl pa ni nihče. Navsezadnje se je sod osušil in narazen padel, da se je smrt rešila. Ampak ga ni hotela. Je hitro ušla, ker je imela take slabe izkušnje z njim. Potem je pa enkrat, ker je tako klel, hudič prišel. Je rekel hudič: »Dolgo me že kličeš, zdaj boš šel pa z menoj.« »Oh, nič ne bom šel s teboj. Kaj pa misliš? S teboj pa res ne bom šel!« No, potem je pa, ne vem, kaj je s hudičem naredil, tudi ga je zelo hudo okrog prinesel, tako da je hudič tudi ušel. No, potem je pa imel mir. Smrt ni po njega prišla, hudič ni po njega prišel. Potem je smrt iskal, smrt se sploh ni pokazala. Pa je šel v pekel in rekel, da bo hudiča prosil, če bi ga k hudiču v pekel vzeli. Zdaj se je že naveličal na zemlji biti. In ko ga je hudič zagledal, je hitro vrata zaprl. Tako zelo hitro, da mu je malo kremplja zunaj ostalo. Ko je kovač tisti krempelj videl, ga je celo pribil, da je bil hudič pribit na vrata s krempljem. In je videl, da tudi v peklu ne bo nič več opravil in je šel nazaj. En čas je še bil na zemlji. Potem se je pa naveličal. Ne vem, kako se mu je pa posrečilo, je šel pa nazadnje na luno. In če otroci na luno pogledate, boste videli, kako kovač kuje na luni že od nekdaj.

O treh bratih

Danes vam bom povedala zgodbo o treh bratih. En oče je imel tri sinove, ki bi radi kaj zaslužili. Tam pri njih namreč ni bilo nobenega zaslužka. »Oh,« je rekel ta starejši sin, »saj sta še dva brata, boste že podelali, bom šel jaz pogledat za kakšno službo. Da bom nekaj zaslužil, pa malo sveta bom videl.« Oče pa reče: »Ja, pa beži.« Pob nabaše eno tako malho za čez ramo, je dal notri ene par srajc pa nogavic pa kar je potreboval za preobleči pa malo malice pa je šel. Je pa hodil in hodil, že skoraj cel dan. Proti večeru se je pa ustavil. Kmet je bil pa mlinar pa precej zemlje je imel mož pa prašiče je redil. Je rekel, ko je videl: »Tukaj bo pa nemara kaj, da se bom ustavil pa službo dobil. Je šel pa barati notri. Je rekel: »Dober večer.« »Dober večer voščim,« je odgovoril glas. »Kaj pa ti?« »Ja v svet bi šel malo rad, da bi se malo razgledal pa eno službo bi rad. A imate vi mogoče vsaj za en čas službo, da bom potem naprej šel, da bi me v službo vzeli.« »Ja, če si priden, seveda. Samo veš kaj. Jaz imam tako navado, da vsakega, ki je pri meni v službi malo preizkusim. Ljudi, ki so zamerljivi pa hitro užaljeni ne maram.« Je rekel: »A si ti zamerljiv.« »Oh, nisem.« Je rekel: »Veš kaj, takole se dogovoriva. En teden boš pri meni. Ne boš imel prav težkega dela. Potem konec tedna, če bom zadovoljen s teboj, boš še ostal. Če ne, boš šel pa lahko naprej. Ampak nekaj si pa pridružujem eno pravico. Če se boš pa ujezil, da boš užaljen, takrat bova pa drugače govorila.« Je rekel: »Te bom hudo naklestil pa brez vsega te bom pognal naprej. Če bom pa slučajno jaz užaljen pa ti mene lahko naklestiš. Naprej me ne boš pognal, ker sem tukaj doma, naklestiš me pa lahko.« Pa je roko stegnil in vprašal, če sta domenjena. »Ja, sva domenjena.« Fantu se nič ni čudno zdelo, ker nič ni vedel, kakšni so ljudje po svetu. Je pač mislil, da bo to ena lepa izkušnja in da se bo nekaj novega naučil. Naslednji dan, ko se je dobro naspal pa zajtrkoval pa pravi mlinar: »Lej, tamle za durmi je en žakelj pšenice,« je rekel. »Tamle na koncu je pa njiva. Je že zorana. Je hlapec prejšnji teden zoral. Je že pripravljena za posejat. To pšenico posej pa z grabljami poravnaj, da ne bodo ptički pšenice pobrali.« »A samo to?« »Ja, samo to. Saj sem ti rekel, da ne boš imel veliko dela.« »Ah,« je rekel poba, »to pa ni nič.« In je šel in je resno lepo pšenico posejal, lepo z grabljami poravnal, potem pa je še malico, ki jo je imel s seboj,

v senci pojedel. Pa je počasi prižvižgal nazaj domov. Pa pride domov pa pravi: »No, jaz sem naredil. Zdaj pa a mi boste kaj lona dali?« »Ja,« je rekel. »Seveda, če si dobro naredil, ti bom ja lon dal pa še pohvalil te bom.« Je rekel: »Ampak veš kaj se je naredilo. Jaz sem v tisti naglici one zamenjal. Saj nič hudega. Dan je še dolg. Pol dneva imaš še čas. Zdaj pa vzemi drugi žakelj. Tisti žakelj pšenice ni bil pravi, drug žakelj vzemi. Pa tistega, ko si pšenico že porabil, tudi s seboj vzemi, pa tisto pšenico, ki si jo zdaj posejal, jo poberi. Zrno za zrnem. Pa da nobeno zrno ne bo notri ostalo. Ko boš to naredil pa tole drugo posej.« Pob pa prav debelo zazja pa pogleda, ker je vedel, da če bo zdaj pšenico pobiral, da je nemogoče, da bi vso seme pobral. »A si kaj hud?« Pob je že premislil, kakšno delo ga čaka, da je to nemogoče narediti, je pa res en slab obraz naredil in rekel: »Kaj ne bom hud, se norca delate z mene!« Takrat je pa že mlinar korabač vzel da ga je čez hrbet namazal da mu je prav koža počila. Pob je tiste svoje cunje pobral in takoj letel brez vsega proti domu. Proti večeru, ko je že luna sijala, sredi noči, je domov prijokal. Oča pa pravijo: »Ja, kaj pa zdaj? A si že nazaj?« »Ja,« je rekel. »To je pa čudno. Ljudje so pa po svetu čudni. Nikamor več ne grem.« »Ja, si preveč scrkljan. No, ja, pa kar doma bodi. Saj imaš doma tudi delo.«

No en teden mine. Čez en teden pa ta srednjega začne mikati. Je pa rekel: »Eh, ti si preveč mehkužen. Jaz sem pa bolj kšajt, zdaj bom šel pa jaz. Kje pa je tisti mlinar?« Brat mu je opisal pot do mlinarja. »Oh, saj ga boš lahko dobil. Ni preveč daleč.« Drugi dan je šel pa drugi, kakor on. No, pa pride. Sta se z mlinarjem tako dogovorila kakor s prvim. In mu je tudi obljubil, da ga bo dobro plačal, če bo dobro delal. Naslednji dan, ko se je pob naspal in pozajtrkoval je pa rekel: »Zdaj pa tamle v gozd pelji prašiče, se zelo radi pasejo. Toliko jih imaš, pa pazi, da ti kateri ne bo ušel. Če ti bo kakšen ušel, ne bova dobro orala. Ti bom zaračunal ga.« Tako je šel pa je pasel. Prašiči so bili navajeni, so se razdivjali po tistem gozdu, jih je lovil po celem onem, po celem gozdu, Komaj jih je ves utrujen zvečer vseeno pripeljal vse domov. Ampak je bil ves ožuljen, ker je tako letal, da mu je prav kri iz čevljev ven tekla. In je ves slabe volje nazaj prišel in je mlinar rekel: »O, a je bilo lepo pasti? A imaš vse?« »Nobenega nisem izgubil.« »No,« je rekel one, »saj mislim da nisi hud.« In pob, seveda, se tudi ni mogel zadržati. »Kaj ne bom hud! Take prašiče imate, da sem jih moral cel dan samo loviti, da sem ves ožuljen.« »A si užaljen?« »Seveda sem.« No, takrat je vzel korabač in ga namajil, tako kot prvega. Ves pretepen je domov

prijokal.

Potem je spet minil en teden. Pa tamali pravi, ker sta ga imela druga dva malo za enega tepčka. Vidva sta oba preveč scrkljana. Pa nič ne vesta in nič ne znata. Zdaj bom šel pa jaz. »No, no, kar pojdi. Ti boš ta pravo odnesel.« »No, bosta videla, da bom prišel z mošnjo denarja nazaj.« »Ja, ja,« sta rekla. »Ti boš pa prišel z mošnjo denarja.« In res pob gre, malo se je smejal, ker je po soncu hodil. Mlinar ga zagleda pa se že na skrivaj smeje. »No, zdaj pa že ta tretji pride,« si je mislil. Pa ga je baral, če ima kaj bratov. »Dva,« je rekel. »Saj sta pri vas služila pa nista znala. Ste jih pretepli.« »A ti si brat?« Mlinar se je pa že naprej smejal, da bo še tretjega pretepel. Je pa rekel: »Zdaj pa pojdi in se uleži, da se boš dobro naspal. Boš zjutraj navsezgodaj posejal pšenico potem boš pa prašiče pasti gnal.« »Bom, bom.« In res je navsezgodaj zjutraj, ko je pozajtrkoval, pšenico na hrbet dal. Ampak tamali, čeprav so rekli, da je malo prizadet, ni bil neumen. In je za grm legel in pšenico naslonil k enem drevesu pa lepo spal. Ko je tako dolgo spal, da bi tisto vse že lahko podelal, je pa šel domov. Nekje je en prazen žakelj dobil, da ga je zamenjal. Pšenica je še kar tam ostala. Pa pride pa ga kmet vpraša: »A si posejal pšenico?« »Ja, sem. Zdaj pa plačilo tudi.« »Saj še nisi vse naredil. Saj še prašiči čakajo. Ampak najprej pa še pšenico.« »Kaj pa je s pšenico narobe?« »Veš, zjutraj je bila tema pa nisem nič luči prižigal. Sem prvi žakelj zagrabil in sem ti narobnega dal. No, saj nič hudega. Saj je še cel dan časa. Tričetr dneva. Zdaj pa drugi žakelj vzemi pa glej, da boš vsa zrna pobral pa tole vsej.« »Bom, bom.« No, seveda. Pob je šel. Je pšenico, eno ali drugo, saj je bilo vseeno, to je bila samo pretveza mlinarjeva, jo je posejal in drug žakelj nekam skril. Pa veje je gor nametal, da se ni nič videlo. Pride poba s praznim žakljem nazaj. Je rekel: »A si posejal pšenico?« »Ja, sem.« »No,« je rekel. »Prav, prav. Zdaj pa hitro malo pojej, potem pa prašiče pasti.« Prašičev je bilo kar precej. In pob je lepo imel prašiče pod kontrolo. Nobeden mu ni ušel. Ampak je bil pameten. Namesto da bi jih v gozd pognal, jih je tam v eno ogrado, da niso mogli nikamor uiti. Pa je čakal. V tistem pa zagleda, so pa po cesti prišli eni, ki so prašiče kupovali. Je pa baral: »Kam pa greste?« »Ja, vidimo da imaš take fajn prašiče. A jih kaj prodaš?« »Jih ja prodam.« »A vse?« »Ja, kar vse.« Pa so se za eno dobro ceno domenili. Ja je rekel: »Malo cenejše vam jih bom pa dal, zato ker bom polovici prašičev za spomin repčke porezal na koncu.« »Ja, pa jih poreži. Saj ne bo hudega.« Pa je porezal repčke, prašiče prodal, denar pospravil in počakal tako

dolgo, da je sonce že zadaj šlo. Pa je prižvižgal domov s tistimi repi v žepu. Pravi mlinar: »Ja, kje pa so prašiči?« »So pa prišli eni taki grozni psi, so pa prašiče zjagali, so pa prašiči čez močvirje leteli. Zdaj močvirje, če bi bila voda, bi lahko splavali, ker znajo plavati. V močvirju so se pa pogreznili. Če ne verjamete. Polovica je bila že pogreznjenih, ko sem šel. Polovici pa repi ven gledajo.« No tiste repčke, ki jih je porezal, je tam v močvirje kar tako malo potlačil, da je izgledalo, kot da so repčki od prašičev. »Lahko greva pogledat.« Mlinar je mislil, kaj je to za ena reč in je šel z njim. Je pa ravno sonce zahajalo, ko so se tisti repki malo videli. Ko sta pa zraven prišla so se pa zadnji potopili pa nad vsakim repčkom se je en kolobarček naredil in je zaklokotalo. »No, pomahate jim še lahko.« Pa je pob mlinarja pogledal in rekel: »A ste kaj hudobni? A ste kaj užaljeni?« »Kaj ne bom hud, če si mi pa vse ta boljše prašiče potopil!« »No, zdaj pa takoj korobač sem. Korobač pa mošnjo. Tako, kot sva se prej domenila.« Prej sta se domenila, da bo mošnjo denarja dobil. No in tako je pob mošnjo denarja dobil, mlinarja pretepel in šel domov. No, pa je prižvižgal domov in rekel: »Lejta!« Bratoma ni šlo v račun in sta rekla: »Pa ni tako neumen, kot sva mislila.«

Muševa jajca

No, zdaj vam bom pa povedala, kako je Butalec muševa jajca kupoval. Samo enega je kupil. Je pa šel Butalec malo po svetu iz domače vasi v drugo vas. Da bo malo pogledal, kako ljudje drugje živijo. Pri njih v Butalih niso poznali buče, v sosednji vasi je pa kmet imel take lepe rumene buče. Jih je ravno iz polja pripeljal in jih dal na sonce pred hišo, da se mu bodo lepo posušile, da jih bo potem razrezal in da bo peške ven pobral, da bo ali olje naredil ali da bo ptičke nahranil ali da bodo prašiči pojedli. No, vsestransko so buče potrebovali. Butalec, ki ni poznal buč, je pa baral kmeta, je rekel: »Oča, kaj pa imate vi tole za ena jajca?« Je mislil, da so taka velika jajca. Oblika je bila že taka. No, malo se mu je čudno zdelo, ker so bila rumenkasta in zelenkasta. Ena žival se že more izleči iz njih. Kmet, ki ni vedel, kdo je, ampak je po vprašanju mislil, da mora to biti pa en čuden človek, ga je pa pobaral: »Od kod si pa ti doma?« Je pa rekel: »Če kaj veste, tamle čez goro sem prišel. Na oni strani so Butale. Tam sem jaz doma.« Kmet je pa že nekaj

slišal, da je tam čez goro ena vas Butale in da so Butalci malo zaostali in da marsikaj ne znajo. No, nekaj že znajo. Ampak marsikaj pa ne vejo in ne znajo in si je mislil: »Danes se bom pa malo nasmejal, se bom malo pohecal s temle pobom.« Je pa rekel: »Ja, veš. A ne veš? To so muševa jajca?« »A muševa jajca? Kako pa zdaj to?« »Ja, veš, če prav znaš uredit, iz tega jajca muš ven zleze po enem času.« »A resno?« »Ja, prav zaresno.« Butalec bi imel pa strašno rad muša, da bi ga jahal pa da bi ga vpregel v vozek, v kuretco pa da bi kaj peljal z njim. Je pa mislil: »O, nemara bom pa poceni do muša prišel.« Malo enega cvenka je imel v žepu pa je rekel: »A je tole jajce kaj drago?« »No, ja, če bi ga ti rad, ker si tak fejest pob, tebi ga bom malo bolj poceni dal.« In je povedal mož eno ceno. Pob je imel res toliko enih krajcarjev v žepu, da je res tisto jajce kupil. Potem pa ga je nekako zavezal, da ni kar tako nesel. Pa ga je na palico obesil pa čez rame. Pa je šel z jajcem. Še prej mu je pa kmet povedal: »Veš, pa moraš previdno s tem jajcem. Ni tako enostavno vse to. Ko ga boš prinesel, ga skrij nekam v eno zavetje. Za en grm ga daj, tako da ga ne bo vsak videl. Pa nikomur ne povej, kaj se godi z njim. Šele potem, ko bo vse končano, lahko poveš, kako si prišel do muša. Pa malo more sonce sijati, da ga bo vsak dan malo ogrevalo pa malo more vetrč pihljat pa senca biti. Samo ti moraš vsak dan pogledati, kaj se z jajcem godi. Tudi zato, da ti ga kdo ne bo odnesel.« Pob je res cel teden pazil na jajce, nič ni bilo. Potem je pa že malo v senci sedel in zadremal, je pa malo veter zapihal zgoraj. Tam je bil grm, na grmu je bila pa ena suha veja in se je tista suha veja odlomila. Na oni strani grma je pa bila ena vdolbina, je bil en kamen, kjer je zajec spal. Zajec je spal, ni nič čutil, pob ga tudi ni videl. Veja se je odkrhljala pa je bila dovolj ostra, da je bučo preklala na pol. V tistem, ko je bučo preklala, je pa resk naredilo, se je pa zajec ustrašil in letel. Pob se je zbudil. Videl je preklano bučo in da nekaj čez polje leti. Zajec je letel, ušesa je imel tudi dolga, je pa mislil, da muš leti in rekel: »O, počakaj mušek. Počakaj. Ja, sej si še majhen. Pa že majhen takole letiš.« Seveda, muš je ušel. Pob je pa dol sedel in jokaj: »Oh, tako lep mušek je bil pa mi je ušel. Boh vedi, a ga bom še kdaj videl?«

O čifci

Ena strašno fletna čifca je bila. No, to je kura. Pa si je mislila: »Oh, čas imam.« Tak lep dan je bil pa je navsezgodaj vstala in se naštimala. Danes grem pa na božjo pot. Podelala sem vse, kar sem imela. Zdaj imam pa ene par dni miru. Bom šla pa malo na božjo pot, da se bom malo prehodila. Pa hodi in hodi že precej dolgo, pa sreča en jajček, ki se je valil po cesti. Pa pravi čifca: »Ja, jajček. Kam pa greš?« »Jah,« je rekel. »Malo mi je bilo dolgčas, sem šel pa malo na sprehod. Čifca, kam greš pa ti?« »Ja, jaz grem pa na božjo pot.« »O, a resno? Oh, jaz bi šel pa tudi. A grem lahko s tabo?« »Ja,« je rekla, »kar pojdi. Če bova dva, nama ne bo tako dolgčas.« No, sta pa šla. Hodita, hodita, že precej dolgo. Se pa zasveti tam na sredi ceste nekaj, ker je ravno sonce posijalo. Sta pa gledala. Prav malo bolj sta se morala potruditi, da sta videla. Je bila pa šivanka, ki je tudi korakala po cesti. Šivanka jih zagleda: »Oho, kam pa vidva?« »Ja,« sta rekla, »na božjo pot greva.« »Oh, a resno? A grem lahko z vama?« »Ja, kar pojdi. Če bomo trije, bomo hitreje hodili pa nekaj se bomo lahko pogovorili.« Pa so bili že trije. Grejo, grejo, precej dolgo grejo. Tam na grmovju pa sedi en petelinček, ki se je malo oddihoval, malo mu je bilo toplo, da se je malo v senco umaknil. Jih pa zagleda: »Ja, tole je pa lepa družina. Kam pa greste?« »Ja, gremo na božjo pot.« »A grem lahko z vami?« »Ja, kar pojdi, več kot nas bo, bolj lušno bo.« No, pa se je še petelinček pridružil. Pa so šli naprej. Tam v daljavi se je pa prav nekaj velikega premikalo proti njim pa prihajalo. Pa so rekli: »Kaj pa je to za ena žival?« Pa pravi petelinček: »A ga ne poznate? Ja, to je mušek. Mušek, osliček je.« »A resno?« »Ja, ja.« Mušek pride bližje, pa pravi: »O, taka luštna pisana družba. Kam ste se pa vi namenili?« »Ja, so rekli. Takole smo se skupaj dobili. Gremo na božjo pot.« »O, to bi šel pa še jaz. A grem lahko?« »Ja, kar pojdi, če dobro hodiš.« No pa hodijo, hodijo. Takrat se nič niso vozili, so kar hodili. Tisti grofje, pa tisti, ki so bili bogati in

ta bogati kmetje, so že imeli konje, da so jahali ali pa so se s kočijo vozili, kar je bilo pa navadnih ljudi ali pa te ta navadne živalce, to je pa vse k nogam hodilo. Hodijo, hodijo, vmes so malo počivali. Kjer je bilo v grmovju so malo jagode obirali pa malo so med potjo vodo pili, da niso bili ravno žejni in lačni. Pa počasi so šli naprej. Potem se je pa že noč začela delati pa še niso prišli do tiste cerkve, kjer je bila božja pot. »Ja,« je rekla čifca. »Je precej daleč. Saj jaz sem se že tudi namenila, da bom morala nekje najbrž med potjo malo prenočiti.« »Lejte, lejte.« je rekel petelinček. »Tamle v daljavi je pa ena lučka. Oh, tam so pa gotovo ljudje ali pa nekaj je gotovo obljudeno, bomo pa za prenočišče prosili.« No, ko so prišli bližje, je bila pa že trda tema. Luč je pa še svetila. Svetila je bolj malo, bolj leščerba je bila, ker je bila pa noč, se je pa daleč videlo. Pridejo, pa trkajo na duri. Pridejo v hišo pa vpijejo: »Halo, halo.« Pa se nihče ni oglasil. Pa grejo po vseh sobah pa je bilo vse prazno. Videlo se je, da že dolgo najbrž nihče ni bil notri. Ampak od kod zdaj ta luč. Se pa niso nič veliko spraševali, ker so bili utrujeni. So pa vedeli, da bo zjutraj že zgodaj dan in da bodo mogli že zelo hitro naprej in so se odpravili spat. No in sta se petelinček in čifca gledala, tam je bila panta, palica pri peči, da nanjo lahko kaj obešajo in sta na tisto panto sedla. Petelinčki in čifce najraje na panti sedijo, da dremajo. Vem, da ste jih že videli, kako čepijo. Ste že videli, kako spijo čifce? Glavo dajo pod perutnico. Petelinčki pa čifce pa ptički delajo tako. Ptički na vejici zaspijo, čifce pa petelinčki pa na panti. No, jajce se je malo razgledalo je pa tam, kjer je še leščerba svetila, na klopi eno tako pleteno košaro zagledalo, notri je bilo malo listja. »Tukaj bo pa mehko,« si je mislilo in se zakopalo v tisto listje, da bo tam spalo. Šivanka je pa prav tako gledala, je pa na durih ena brisača visela, je pa gor poskočila in se v tisto brisačo zapičila in si mislila: »Jaz bom pa tukaj lepo prespala.« Muš je pa rekel: »Vsi ste si že lepo uredili. Jaz bom pa kar tukaj, ker sem največji, pri vratih legel, da bom tudi malo pazil, če bi kdo slučajno prišel, da se nam ne bo v spanju kaj naredilo. Dobro slišim pa pri vratih bom, bo moral najprej mene preč odmakniti, če bo želel notri priti. Od zunaj. Od notri pa tako nikogar ni. Saj smo videli, da nikogar ni.« No, potem so si lahko noč voščili in zadremali. Pri vratih je visela tudi ena ura, ki je pa vsako uro bila. Eno uro, dve uri. Potem pa je začelo dvanajst biti. Vsi so že smrčali. Ko je zadnji udarec ure udaril, je pa v dimniku od peči zaropotalo. Pa so zaslišali glas. Vsi so bili naenkrat budni, ko je zaropotalo. »Padu bom, padu bom.« Pa se je petelinček oglasil: »Eh, kar padi.« Pa je iz dimnika priletela

ena roka. Pa je bilo malo tiho, čez en čas spet. »Padu bom, padu bom.« Pa se je čifca oglasila: »Eh, kar padi.« Pa je priletela druga roka. Čez en čas se je spet oglasilo: »Padu bom, padu bom.« Pa je jajček iz košarice pogledal in rekel: »Ja, padi, če ne moreš drugače.« Je pa prva noga priletela. Spet je bilo en čas tiho. Pa so vsi poslušali, če bo še kaj in je bilo spet: »Padu bom, padu bom.« Se je pa šivanka oglasila: »Ja, padi, padi, pa še ti padi.« In je priletela še druga noga. Potem je bilo pa dolgo časa tiho. So mislili, da je že konec, je pa spet zaropotalo: »Padu bom, padu bom.« Takrat se je pa mušek oglasil: »Ja, padi že enkrat, da bomo videli, kaj bo padlo.« Je pa truplo priletelo. Zdaj se je pa hitro postavil, roke so se notri postavile, noge so se zraven pridružile, samo glave še ni bilo. Čez en čas se pa spet zasliši: »Padu bom, padu bom.« So pa vsi enoglasno zavpili: »Saj samo še ti manjkaš! Kar padi!« Je pa še glava prišla. Je bil pa strah, ki je iz dimnika prišel. Strah je pa začel: »Buuuuu, buuuu, požrl vas bom, buuuuu, buuuuu!« Malo so se ustrašili, veliko pa ne. Petelinček je poskočil in močno zakikirikal. Strah, ki ni bil kikirikanja navajen, je pa mislil, da je to ena huda pošast, je pa poskočil pa mu je malo spodrsnilo. V tistem je čifca zafrfotala, mu je na glavo sedla, ga je v nos kavsnila. »O,« je rekel, »tukaj so pa hude zveri.« Se je pa opotekel, ko ga je kavsnila in ga je zbolelo in je z roko udaril nekam in mu je kri začela teči. Pa je na jajce udaril, jajce je počilo in se mu je malo pocedilo po roki. »Ježeš, kaj je bilo pa zdaj. Pa kri mi teče.« Je pa iskal, da bi si roke obrisal, saj je bil navajen v hiši. Mislil si je roke v brisačo na vratih obrisati, je pa za šivanko prijel. Šivanka ga je pa kar hudo pobucnila. »Ne, v tej hiši pa ne bom. Tukaj so pa hujše reči, kakor sem jaz.« Je pa hotel ven iti, se je pa čez oslička spotaknil, čez muša, je pa v ribo zletel. Muš je pa hitro vstal, pa ga je z enim kopitom v ta zadnjo, tako da ga je čez hišni prag vrgel in je strah na nos priletel. In se je strah pobral pa ušel. En čas so poslušali in slišali, kako strah ves čas vpije. Straha je bilo bolj strah kot njih. No, potem je pa strah utihnil in so šli vsi nazaj ležat. Tisto noč so imeli mir. Naslednji dan so pa nadaljevali svojo pot, proti popoldnevu, sredi popoldneva, so pa prišli na svoj cilj, na božjo pot.

ZAKLJUČEK

Toliko zaenkrat o zgodbah iz Zgornjesavske doline. O tem bi lahko napisali še in še. Pripovedovali še in še. Ampak zgodbe, ki tako ali drugače prihajajo v naša življenja, nam toliko dajo, da bi se od vsega lepega v nas najraje kar razleteli. Naj bo zaenkrat dovolj, ker se trenutno počutimo verjetno točno tako, kot štiri črne mravljice Anje Štefan, ki se je veliko ukvarjala s pripovednim izročilom Zgornjesavske doline.

Štiri črne mravljice so sedele sredi resja. 'Včasih se mi zdi, da je v meni toliko besed, da se bom razletela,' je rekla prva. 'In potem?' so jo vprašale druge tri. 'Nič. Vzamem papir in besed ni nikjer.'

Do naslednjih zgodb.

SLOVARČEK NAREČNIH IZRAZOV

Narečna beseda	Knjižna beseda
bandrate	seliti se, odhajati z imetjem
barate	vprašati, spraševati
bertvate	iti se gostičničarja
cimprate	tesati, opravljati tesarska dela
cmevate	cmeriti se
čifca	čibca, mlada kokoš
čompe	krompir
čurčel	storž
fentate	umoriti, pokvariti, uničiti
firnež	plast snovi, s katero je kaj premazano
foglovš	ptičja kletka
glajz	sledi, ki jih pustijo kolesa, vozila, sani
grifarji	močni čevlji
henker	ogrinjalo
holcvate	drvariti, delati v gozdu
irhovina	mehko usnje iz kož divjadi, drobnice
jager	lovec
kajža	majhna, preprosta hiša
kamra	manjša soba v kmečki hiši
korabač	biču podobna priprava iz spleteni šib, jermenov, vrvi za udrihanje
ketna	veriga
korba	košara
krevlja	palica z ukrivljenim koncem, namenjena opiranju
kšajt	prebrisan
kucelj	klanček
kupus	zelje
lampa	svetilka
larfa	maska
laufate	teči

leščerba	preprosta svetilka na loj, olje
loden	trpežno tkano blago iz volne, zlasti za plašče, lovska oblačila
luft	zrak
lump	ničvreden človek, malopridnež
maža	mazilo, krema
močnica	brusnica
mrkniti	izginiti, izgubiti se
muš	osel
narajmati	najti, zalotiti
šnofate	vohljati, nuhljati
pavola	bombažna preja
penez	novec majhne vrednosti
piš	kratkotrajen, navadno oster, močen veter
pucate	čistiti
raš	raševina, groba tkanina iz volne in lanu
rida	serpentina, vijuga
rumel	hrup, trušč
seče	kositi
sirek	koruzi podobna kulturna rastlina
storija	zgodba, povest
šlabanka	kratka oprijeta ženska jakna
špacati	klestiti
špancirštok	sprehajalna palica
špera	tram (štirikotno obtesano ali obžagano deblo) ostrešja
štmrate	brskati po hiši
šuštar	čevljar
švoh	šibak, slaboten
troštate	tolažiti, pričakovati
vegast	nepravilno, nezaželeno neraven, zvít
vopa	votlina
zagaman	neumen, tog, trdovraten
žebrate	žebrati, moliti
žlajdra	veriga za spenjanje ročic pri vozu, za zaviranje voz

VIRI IN LITERATURA

- Blažič, Milena. (2010). Primerjalna analiza lika čarovnice v ruskih in slovenskih pravljicah – študija primera: Jaga baba in Pehtra. V *Slovanstvo v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj* (str. 95-106).
- Cerar Drašler, I. (2004). *Pravljичne poti Slovenije*. Ljubljana: Sidarta.
- Dovč, S. (2013). Povesti o Kekcu: *folkloristična analiza* [Diplomsko delo]. Ljubljana: [S. Dovč].
- Fran: *slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. <https://fran.si/>
- Gomboc, M.. RE: *Občinska knjižnica Jesenice*. (elektronska pošta). Sporočilo za: Občinsko knjižnico Jesenice. 23. 2. 2024 (citirano 28. 2. 2024). Osebno sporočilo.
- Hladnik, M. (1981a). Preglednica življenja in dela Josipa Vandota. V Josip Vandot (knj. 2, str. 235-236).
- Hladnik, M. (1981b). V svetu Vandotove planinske pripovedke. V: *Josip Vandot*. Ljubljana (knj. 1, str. 229-235).
- Hladnik, M. (1980). Shema in značilnosti Vandotove planinske pripovedke. *Slavistična revija: časopis za jezikoslovje in literarne vede*, 28(3), 311-324.
- Jamar, N. Teta Pehta – Marica Globočnik. (2012). Celje: Kamra. <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/teta-pehta-marica-globocnik/>
- Jamar, N. GLOBOČNIK, Marica. (1918-2016). (2020). Mestna knjižnica Kranj. <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/globocnik-marica/>
- Jamar, N. VOGA, France. (1948-). (2020). Mestna knjižnica Kranj. <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/voga-france/>
- Jamar, N. GOMBOC, Marsel. (1966-). Obrazi slovenskih pokrajin. Mestna knjižnica Kranj, 2020. (citirano: 17. 10. 2024) Dostopno na naslovu: <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/gomboc-marsel/>
- Kern, M.. RE: Občinska knjižnica Jesenice. (elektronska pošta). Sporočilo za: Občinsko knjižnico Jesenice. 21. 2. 2024 (citirano 28. 2. 2024). Osebno sporočilo.
- Kjer cvetijo pravljice*. (2001). Mojstrana: Osnovna šola 16. decembra ; Kranjska Gora: Občina.
- Košir, S. (1997). *B's'dnjak starê barovščê, rutarščê 'n srenščê šprašê = Slovar stare kranjskogorske, martuljške in srenške govorice*. Gozd Martuljek: [S. Košir], 1997.
- Kovačič P., S. (2024). Spomin na Mirka Kunčiča. *Gorenjski glas*, 77(32), 15.
- Kovačič P., S. (2020). Pavestice iz Zgornjesavske doline. *Gorenjski glas*. <https://www.gorenjskiglas.si/zgodbe/pavestice-iz-zgornjesavske-doline-77714/>
- Kozina, M. (2007). *Dobra volja je najbolja: faksimile notnega gradiva Tri pesmi iz filma Kekec*. Novo

- mesto: Knjižnica Mirana Jarca.
- Kropej, M. (2008). *Od ajda do zlatoroga: slovenska bajeslovna bitja*. Ljubljana; Dunaj: Mohorjeva.
- Kunčič, M. (1994a). *Triglavske pravljice. Knj. 1.* (1994). Ljubljana: Magnolija.
- Kunčič, M. (1994b). *Triglavske pravljice. Knj. 2.* (1994). Ljubljana: Magnolija.
- Lah, K. in Inkret, A. (2002). *Slovenski literarni junaki*. Nova Gorica: Grafika Soča.
- Lešer, M. RE: *Občinska knjižnica Jesenice*. (elektronska pošta). Sporočilo za: Občinsko knjižnico Jesenice. 24. 4. 2024 (citirano 29. 4. 2024). Osebno sporočilo.
- Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti deveta knjiga. Knj. 9.* (1958). Ljubljana: Založba SAZU.
- Logar, T. (1993). *Slovenska narečja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Ogorelec, G. (2015). *Mladinska književnost in predelave – študija primera Kekec* [Diplomsko delo]. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Pečjak, M. (2003). *Lik Kekca v Vandotovih pripovedih* [Diplomsko delo]. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Oddelek za razredni pouk.
- Poklukar, M. (2021). *Tekst, kontekst in tekstura štirih zvočnih posnetkov Milka Matičetovega pri Petru Smerinjekovem in drugih gorenjskih pripovedovalcih* [Diplomsko delo]. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko.
- Redjko, M. (2018). *Kekec: otroški balet po motivih planinske pripovedke Josipa Vandota: pedagoško gradivo*. Maribor: SNG.
- Rpečnekova vučca: folklorne pripovedi visoke Gorenjske in Kanalske doline*. (1999). Ljubljana: Kmečki glas.
- Saksida, I. (1995). Mladinska književnost Mirka Kunčiča. V: *Zbornik predavanj. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana (175-190).
- Slovenski etnološki leksikon*. (2011). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Smolej Milat, Š. (2023). Koliko je pravzaprav stara teta Pehta? *Jeseniški zbornik*, 13, 524-271.
- Snoj, M. (2009). *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan: Založba ZRC.
- Svrzikapa, A. (2020). *Pavestice*. Kranjska Gora: Občina.
- Svrzikapa, L. SVRZIKAPA, Lea. (1988-). Obrazi slovenskih pokrajin. Mestna knjižnica Kranj, 2020. (citirano: 17. 10. 2024) Dostopno na naslovu: <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/svrzikapa-lea/>
- Svrzikapa, L.. RE: Občinska knjižnica Jesenice. (elektronska pošta). Sporočilo za: Občinsko knjižnico Jesenice. 5. 11. 2024 (citirano 7. 11. 2024). Osebno sporočilo.
- Šaver, B. (2005). *Nazaj v planinski raj: alpska kultura slovenstva in mitologija Triglava*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Šimenc, S. (1983). *Slovensko slovstvo v filmu*. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko.

Šlankovič, Mateja: *Vrednote pri Josipu Vandotu: študija primera Kekec* [Diplomsko delo]. Ljubljana: [M. Šlankovič], 2016.

Štefan, A. (1999a). *Folklorno pripovedovanje kot prepletanje izročila in osebne ustvarjalnosti* [Magistrsko delo]. Ljubljana: [A. Štefan].

Štefan, A. (1999b). Folklorni pripovedovalec Peter Jakelj – *Smerinjekov*. *Traditiones*, 28(1), 119-128.

Urankar, P. (2017). *Primerjava Heidi in Kekca kot literarnih in filmskih junakov* [Magistrsko delo]. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Ustni vir: Marica Globočnik, 2008.

Vandot, J. (1941). Od divje kože do Zlatoroga. *Planinski vestnik*, (2), 41-42.

Vandot, J. (1957). *Kekec na volčji sledi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Vandot, J. (2002). *Kekec in Prisank*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Vandot, J. (2019). *Bele noči: gorska romanca*. Kranjska Gora: Občina.

Zorman, Iv. (1985). Človek in pisatelj Josip Vandot. V *Daleč od Prisanka* (str. 5-9).

Zorman, B. (2008). Film in literatura: primerjave, izmenjave, priredbe. *Primerjalna književnost*, 31(2), 93-112.

Zorman, B. (2014). Intermedialne priredbe pripovedi o Kekcu. *Otrok in knjiga*, 41(89), 20-35.

FOTOGRAFIJE

- Marica Globočnik (osebni arhiv Jožice Globočnik, hrani Jožica Globočnik)
- Pravljičar Bukovnik (foto: Gregor Kofler, osebni arhiv Marsela Gomboca, hrani Marsel Gomboc)
- Peter Jakelj Smerinjek (osebni arhiv Jožice Globočnik, hrani Jožica Globočnik)
- Metka Kern Trček (osebni arhiv Metke Kern Trček, hrani Metka Kern Trček)
- Mirko Kunčič (osebni arhiv Marjance Lešer Kunčič, hrani Marjanca Lešer Kunčič)
- Špela Oblak (osebni arhiv Špele Oblak, hrani Špela Oblak)
- Anže Svrzikapa (osebni arhiv Anžeta Svrzikapa, hrani Anže Svrzikapa)
- Lea Svrzikapa (foto: Nives Brelih, hrani Lea Svrzikapa)
- Josip Vandot (fototeka Gornjesavskega muzeja Jesenice, hrani fototeka Gornjesavskega muzeja Jesenice)
- France Voga (osebni arhiv Franceta Voge, hrani France Voga)

